

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Tsiviilõiguse õppetool

Eneli Kivi

KOHTULIK JÄRELEVALVE EESTKOSTJA TEGEVUSE ÜLE

Magistritöö

Juhendaja: mag. iur. Liis Arrak

Kaasjuhendaja: prof. Paul Varul

Tartu
2014

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	4
1 EESTKOSTE KUI KOHTULIKU JÄRLEVEVALVE OBJEKT	10
1.1 Eestkoste ja eestkostetava mõiste	10
1.2 Eestkoste seadmine	12
1.3 Eestkostja kui isik, kelle üle kohus teostab järelevalvet.....	17
1.3.1 Eestkostja ja tema ülesanded	17
1.3.2 Füüsiline isik eestkostjana	19
1.3.3 Juriidiline isik eestkostjana.....	22
1.3.4 Kohalik omavalitsus eestkostjana.....	24
2 EESTKOSTE JÄRELEVALVE EESMÄRK JA MENETLUS.....	27
2.1 Eestkoste järelevalve eesmärk	27
2.2 Eestkoste järelevalve menetlus	28
2.2.1 Järelevalve menetluse sisu.....	28
2.2.2 Eestkostetava vara nimekiri.....	31
2.2.3 Iga-aastane kirjalik aruanne.....	31
2.2.4 Eestkostetava varaga tehingute kontroll	38
3 EESTKOSTJA KOHUSTUSTE RIKKUMINE JA SANKTSIOONID	42
3.1 Eestkostja kohustuste rikkumised.....	42
3.1.1 Eestkostja ei esita iga-aastast aruannet.....	42
3.1.2 Eestkostetava raha ei kasutata eestkostetava huvides.....	43
3.1.3 Eestkostetava kinnisvara mittenõuetekohane valitsemine.....	48
3.2 Eestkostjale kohustuste rikkumisel kasutatavad sanktsioonid.....	51
3.2.1 Trahv.....	51
3.2.2 Eestkostja vabastamine.....	51
4 Eestkoste järelevalve lõpetamine	54
4.1 Eestkoste järelevalve lõpetamise võimalused tulenevalt PKS § 195 lg-st 1.....	54
4.2 Eestkoste järelevalve lõpetamine eestkoste tähtaja lõppemisel.....	55
4.3 Eestkoste järelevalve lõpetamise muu põhjus	57
KOKKUVÕTE	60

JUDICIAL CONTROL OVER THE GUARDIANS	64
KASUTATUD ALLIKAD	68
Kasutatud kirjandus	68
Kasutatud normatiivmaterjal	69
Kasutatud kohtulahendid	69
Kasutatud toimikud	71
Muud materjalid	72
LISAD	73
Lisa 1	73
Lisa 2	75

SISSEJUHATUS

Rooma õiguses olid eestkostetavateks naised ning alaealised. Lisaks naistele ja alaealistele vajasisid eestkostet algselt ka hullumeelsed ja raiskajad, hiljem laiendati eestkostet puuetega isikutele ja teatud varamassidele. Eestkostjaks oli Rooma õiguse kohaselt perekonnapea. Testamendi instituudi loomisega tekkis võimalus eestkostja määramiseks. Määratud eestkostja allutati ülemeestkostele ning eestkostja üle hakati järelevalvet teostama.¹ Seega järelevalvet eestkostja tegevuse üle teostati juba Rooma õiguse kohaselt. „Ka Saksa õigus tundis pikkamööda taganeva sool põhineva eestkoste kõrval eestkostet noorte üle ilma isapoolse hoolduseta, mis lõppes algselt mõnes regioonis juba varakult (12. eluaastal). Eestkostjana toimus järgmine isaliinis sugulane, kuid sageli oli emal tema ees eesõigus. Sugukond kui eestkoste algne kandja piirdub varsti üksnes ülemjärelevalvega. Ülemjärelevalve läheb pikkamööda- alates 13. sajandist – üle kuningale ja linnadele; eestkostja ei tarvitse enam olla lähisugulane. Eestkoste muutub riigi haldusülesandeks; juba *Reichi* politseiseadused aastatest 1548 ja 1577 reguleerivad eestkostet.“² Hetkel Eestis kasutusel olev kohtuliku järelevalve süsteem ei ole ainulaadne ning juba 16. sajandi Saksamaal oli riigil kohustus eestkostja üle järelevalvet teostada.

Eesti territooriumil reguleeris perekonnaõigust sh eestkostet esimesena 1865. – 1940. a ning 1941. – 1944. a Baltimaa Eraseadus (edaspidi BES)³. BES-i esimese raamatuga reguleeriti perekonna õigused ja kohustused, nimetatud seaduse neljas osa käsitles eestkostega seonduvat. Seadus sätestas sarnaselt hetkel kehtiva perekonnaseadusega (edaspidi PKS)⁴ üldiselt eestkoste seadmist, nõudeid eestkostjatele, eestkostja kohustusi, varahooldust, eestkostjate vastutust, eestkoste lõpetamist, aga ka aruandekohustust ning kohtu kontrolli. Kuid seadustes on ka palju erinevusi. BES-is eristati eestkostet ja hooldust. Eestkoste seati alaealiste üle ning hooldus täisealiste puhul (BES § 268). Kindlasti oli BES-is sätestatud elulisemad asjaolud ning PKS-is on üldisemad eestkoste sätted. Tulenevalt BES §-st 329 oli eestkoste amet kogukondlik kohustus, millest keegi ei võinud ära öelda ilma selle tarvis seadusliku põhjuseta. BES § 330 sätestas eestkostja kohustusest vabastamise põhjused. Kuigi tänapäeval ei ole võimalik kõiki inimesi vastavalt vajadusele eestkostjaks määrata, sest eestkostjaks määramine toimub eestkostja nõusolekul, siis mõnda BES-is sätestatud eestkostja

¹ A. Lüderitz. Perekonnaõigus: õpik: Günther Beitzke alustatud teose 27., ulatuslikult ümbertöötatud trükk. Tallinn, Juura 2005, lk 377, äärenr 1066.

² A. Lüderitz. (viide 1), lk 378, äärenr 1066.

³ J. R. Rezold. tlk K. Hellat. Baltimaa eraseadus. „Walguse" kaasanne, 1898.

⁴ Perekonnaseadus. – RT I 2009, 60, 395...RT I, 27.06.2012, 12.

kohustusest vabastamise põhjuste kasutusele võtmine tänapäeval aitaks eestkoste üldist kvaliteeti parandada. Näiteks seadusesse eestkostja vanuse ülemmäära seadmisega.

Aastatel 1940 – 1941 reguleeris eestkostet Eesti territooriumil Vene NFSV abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeks (edaspidi VNFSV APEK)⁵, mille kohaselt samuti eristati eestkostet ja hooldust (VNFSV APEK § 69 ja § 70). Eestkoste seati tulenevalt VNFSV APEK §-st 69 kuni neljateistkümne aastaste üle ning isikute üle, kes olid tunnistatud vaimunõrkadeks või vaimuhaigeteks. Isikule määrati eestkostja eestkosteorgani poolt eestkostetavale lähedaste isikute hulgast või ühiskondlikkude organisatsioonide poolt selleks nimetatud isikute hulgast (VNFSV APEK § 74). Sarnaselt PKS § 174 lg-ga 3 eestkostja valikult arvestati VNFSV APEK § 76 järgi isiku isiklike omadusi, võimeid vastavate kohustuste täitmiseks ning võimalusel eestkostetava soove. VNFSV APEK § 78 järgi üldjuhul eestkostja ei võinud keelduda eestkostja ametist. Nii VNFSV APEK kui ka PKS sätestavad, et eestkostja teostab oma ülesandeid üldjuhul tasuta, samas ei välista kumbki seadus tasu maksmist. VNFSV APEK § 81 sätestab eestkosteorganile võimaluse määrata eestkostjale tasu, kuid seadus sätestab ka tasu suuruse protsentides. PKS § 192 lg 2 kohaselt on kohtul ise võimalik hinnata eestkostetava varalist seisundit ning tulenevalt sellest määrata mõistlik summa eestkoste teostamise eest. VNFSV APEK-is puudub kohtu pädevus eestkoste määramisel ning järelevalve teostamisel. Kohtu asemel tegeleb eestkostja seadmisega, eestkostjale eestkostetava varaga tehingute tegemiseks nõusoleku andmisega ja aruannete kontrollimisega eestkosteorgan kraide ja oblastite täitevkomiteede presiidiumide näol (VNFSV APEK § 72).

Alates 1970. – 1995. a reguleeris Eesti territooriumil eestkostega seonduvat Eesti NSV abielu- ja perekonnakoodeks (edaspidi ENSV APK).⁶ PKS-iga võrreldes ei määrata koodeksi järgi eestkostet isiku üle kohus vaid ENSV APK § 145 lg 1 kohaselt määratud teovõimega isikule eestkostja rahvasaadikute nõukogude täitevkomitee. Kohus ei teostanud koodeksi kohaselt ka järelevalvet eestkostjate tegevuse üle (ENSV APK § 147). Eestkoste järelevalvega tegelesid eestkoste- ja haldusorganid. Seega kohtu roll oli ka ENSV APK järgi, sarnaselt VNFSV APEK-ga, eestkoste instituudi juures minimaalne, sest kohtu kohustuseks oli vaid teavitada eestkosteasutust- ja hooldusorganile vajadusest alaealise üle eestkoste või hoolduse

⁵ VNFSV abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeks : muudatustega kuni 1. detsembrini 1940, ametlik tõlge. Tallinn: ENSV Kohtu Rahvakomissariaat, 1940.

⁶ Eesti NSV abielu- ja perekonnakoodeks. – ENSV Teataja 1969, 31, 316.

seadmise (ENSV APK § 144). Järelevalve eestkostja tegevuse üle toimus ENSV APK §-st 147 tulenevalt vastavalt eestkoste- ja hooldusorganite põhimäärusele.

Alates 1995. a reguleerib Eestis eestkostet perekonnaseadus (edaspidi PeS)⁷. PeS § 93 lg 1 järgi seadis isiku üle eestkoste kohus. Samas eestkoste seadmisega kohtu pädevus eestkoste puhul ka lõppes. Eestkostet korraldas siiski eestkosteasutus (PeS § 93 lg 3). Võrreldes PeS-i ja ENSV APK-i, toodi 1995. aastal perekonnaseadusesse tagasi eestkostja aruande esitamise kohustus nagu see oli BES-is ja VNFSV APEK-i (PeS § 101 lg 1).

1.07.2010. a jõustus Eestis PKS, mis tõi kaasa palju muudatusi. Kohtute osakaalu eestkoste korraldamisel ning järelevalve teostamisel suurendati. „Eestkosteasjade järelevalve ümberkorraldamisel on seadusandja leidnud, et kohtulik järelevalve aitab eestkostetava põhiõiguste kaitset, sh varaliste huvide kaitset, paremini tagada kui järelevalve eestkosteasutuste poolt, kus sageli ei tööta juriidilisi teadmisi omavaid isikuid.“⁸ Seoses perekonnaseaduses eestkoste valdkonna ulatuslike muudatustega on käesoleva töö autori hinnangul vajalik eestkoste järelevalve efektiivsust kohtu poolt põhjalikumalt analüüsida.

Rohkem kui aasta möödudes PKS-i jõustumisest, 19.12.2011, oli kohtute infosüsteemis loodud 4139 eestkoste järelevalve menetlust. Täna on loodud järelevalve menetluste summa 7137, neist hetkeseisuga on Tartu Maakohtus menetluses 1599 järelevalve asja, Pärnu Maakohtus 1123 järelevalve asja, Viru Maakohtus 1189 järelevalve asja ning Harju Maakohtus 1948 järelevalve asja.⁹

Valitud magistr töö teema on aktuaalne, sest järelevalve maht järjest suureneb ning järelevalvet teostades avastatakse üha rohkem eestkostja kohustuste rikkumist. Eestkostjatele on jäänud arusaamatuks aruande esitamise vajalikkus ning aruande vormis esitatavad küsimused tekitavad eestkostjatele segadust. Järelevalvet on üritatud muuta eestkostja jaoks lihtsamaks, kaotades tšekkide esitamise kohustuse seaduses, kuid probleeme järelevalve menetluses on jätkuvalt ning eestkostjate poolt neile määratud kohustuste rikkumised on tõsisemad.

Käesoleva töö eesmärgiks on leida vastust küsimusele, kuidas peaks järelevalve olema korraldatud, et see tagaks eestkoste järelevalve menetluses efektiivse eestkostetava õiguste ja huvide kaitse. Töö põhiprobleemiks on määratleda eestkostja mõiste, kelle üle järelevalvet

⁷ Perekonnaseadus. – RT I 1994, 75, 1326.

⁸ K. Kersna- Vaks. Hagita menetluse üldised küsimused. Riigikohtu praktika, Juridica 2011, nr 5 lk 390.

⁹ Autor on kasutanud menetluste summa teada saamiseks Kohtute Infosüsteemi.

teostatakse ning milles eestkoste järelevalve seisneb. Lisaks töö autor uurib, millised on eestkostja kohustused, mida kohus peab eestkostja poolt talle määratud kohustuste rikkumiseks ning millisel viisil on võimalik eestkostjat kui kohustuste rikkujat karistada. Kuna eestkoste kestus on määratud seadusega käsitleb autor töös ka eestkoste lõppemise ja lõpetamisega seonduvat, sest eestkoste järelevalve lõpetamine on otseselt seotud eestkoste lõppemisega.

Käesolev töö koosneb neljast peatükist. Töös väljatoodud põhiprobleemidega on määratletud töö struktuur. Esimene peatükk on sissejuhatav osa järgnevatele peatükkidele. Autor otsib vastust küsimustele, kuidas toimub eestkoste seadmine ning millist mõju omab eestkoste seadmise menetlus hilisemas eestkoste järelevalve menetluses. Lisaks käsitleb autor eestkostja mõistet ning isikute ringi, kes sobivad eestkostjaks.

Teises peatükis otsib töö autor vastust küsimusele, milles seisneb eestkoste järelevalve. Selleks, et saada vastust esitatud küsimusele on vajalik selgitada välja eestkoste järelevalve eesmärk ning järelevalve menetluse sisu. Autor analüüsib seaduses sätestatud eestkostja kohustusi järelevalve menetluses.

Kolmandas peatükis keskendub autor eestkoste järelevalve menetluses tuvastatud eestkostja kohustuste rikkumistele ning kohtu poolt võimalike sanktsioonide kasutamisele. Autor käsitleb enim praktikas probleeme tekitanud kohustuste täitmata jätmise põhjuseid ning miks eestkostjad ei täida seaduses ja eestkoste seadmise määruises sätestatud kohustusi. Autor analüüsib, mida kohus eestkoste järelevalve menetluses peab rikkumiseks ning mis meetmeid on kohtul võimalik kasutada, kui eestkostja rikub ettenähtud kohustusi.

Neljandas peatükis otsib autor vastust küsimusele, millal eestkoste järelevalve lõpeb ning analüüsib eestkoste järelevalve lõppemisega seotud probleeme. Eestkoste järelevalve on otseselt seotud eestkoste lõppemisega ning eestkoste järelevalve lõpetamine vajab käesolevas töös käsitlemist, sest eestkoste lõppemisega lõpeb ka eestkoste järelevalve menetlus.

Eestkoste teemal on kirjutanud bakalaureuse töö 2007. a Eve Grass teemal „Piiratud teovõimega täisealistele isikutele eestkostja määramine hagita menetluses“. Ellu Rusi on 2010. a kirjutanud magistr töö teemal „Täisealiste isikute eestkoste sotsiaalõiguslikud aspektid Eesti ühiskonnas“ ning Kadi Kark 2013. a teemal „Piiratud teovõimega täisealise isiku huvide kaitse eestkoste seadmisel Eesti kohtupraktikas.“ Viimane töö ainsana on kirjutatud pärast uue perekonnaseaduse jõustumist. Kõik nimetatud tööd on suunatud piiratud teovõimega isikute põhiõiguste või sotsiaalõiguslike aspektide analüüsimisele, kuid ükski

nimetatud töödest ei käsitle eestkostetava huvide kaitset pärast eestkoste seadmist ning eestkostja kohustuste täitmist eestkoste järelevalve menetluses.

Töös kasutatakse nii esimese kui ka teise astme kohtute ning Riigikohtu lahendeid. Kuna eestkoste valdkonnas Riigikohus on teinud üksikuid lahendeid, leiab töös viiteid kõikidele Riigikohtu lahenditele, mis on käesolevas töös asjakohased. Ringkonna- ja maakohtute puhul käsitleb käesoleva töö autor lahendeid alates 1.07.2010. a kuni käesoleva ajani.¹⁰ Ringkonnakohtute lahendite osas leiavad töös käsitlust kõik antud perioodil teemasse puutuvad lahendid, sest ka ringkonnakohtutes on vaid üksikuid eestkostega seonduvaid lahendeid. Maakohtutes on eestkostega seonduvaid lahendeid märkimisväärselt palju, seega on vajalik töö mahukust hinnates teha valik maakohtu lahendite analüüsimisel. Autor on analüüsiks kasutanud kõiki Tartu Maakohtu lahendeid eestkoste seadmisest, eestkostetava nimel varaga tehingute tegemiseks nõusoleku küsimisest ja eestkoste järelevalvest alates 1.07.2010. a. Samas töö autor ei saa jätta tähelepanuta ka teistes maakohtutes lahendatud probleeme eestkoste järelevalves ning vajadusel on analüüsitud ka Pärnu, Harju ja Viru Maakohtute eestkoste lahendeid.¹¹ Sellisel kohtulahendite valikul on praktiline põhjendus, nimelt käesoleva töö autor töötab Tartu Maakohtus eestkoste konsultandina ning igapäevase praktika pinnalt on võimalik autori hinnangul parimal viisil välja tuua eestkoste järelevalve menetluses esinevaid probleeme ning välja töötada tekkinud probleemidele lahendusi. Lisaks kohtupraktikale kasutatakse töös oma ala asjatundjate kirjutatud artikleid eestkoste ja eestkoste järelevalve teemal nii Eestist kui ka välismaalt.

Käesoleval töö on autori hinnangul praktiline väärtus, kuna autor toob töös välja eestkoste ja eestkoste järelevalve probleeme, mis kerkivad üles kohtus igapäevaselt eestkoste järelevalve teostamisel. Töö on oma sisult üles ehitatud Eesti kohtupraktikale, seega on ka vähem tuginetud võõrkeelsele kirjandusele ning rohkem Eesti Vabariigi kohtupraktikale. Eestis õiguslane kirjandus eestkoste järelevalve kohta puudub, kuid on avaldatud mõningaid artikleid eestkostest üldisemalt ning on käsitletud ka eestkoste järelevalve menetlust.

Eestkoste valdkond ei piirdu vaid järelevalvega eestkostja tegevuse üle, kuid käesoleva töö mahtu hinnates ei ole võimalik kõiki eestkoste nüansse käsitleda. Sellest tulenevalt ei analüüsi autor töös pikemalt eestkoste seadmise menetlust, eestkoste pikendamisega ega kohtult varaga tehingute tegemiseks nõusoleku küsimise menetlusi. Kuna töös käsitletakse üldiselt kohtulikku järelevalvet eestkostjate tegevuse üle, leiab töö autor, et ei ole mõistlik eraldi välja

¹⁰ 1.07.2010 jõustus uus perekonnaseadus, mille alusel kohus teostab järelevalvet eestkostjate tegevuse üle.

¹¹ Autor on kasutanud analüüsivade menetluste leidmiseks Kohtute Infosüsteemi.

tuua järelevalvet alaealise eestkostja ja täisealise piiratud teovõimega eestkostja tegevuse üle. Eestkoste järelevalve toimib kohtus ühtlaselt ning järelevalve teostamisel on oluline hinnata, kas eestkostetava huvid ja õigused on kaitstud, mitte eestkostetava vanuse ja eestkoste seadmise tingimuste eristamisega. Ei saa väita, et erandid puuduvad, kuid käesoleva töö raames ei ole vajalik erandite välja toomine, sh käsitleda erieestkostet.

1 EESTKOSTE KUI KOHTULIKU JÄRLEVEVALVE OBJEKT

1.1 Eestkoste ja eestkostetava mõiste

Eestkoste instituut oli kasutusel juba Rooma õiguses.¹² „Üldjuhul mõistetakse eestkoste all õiguslikult reguleeritud mitmekülgselt hoolitsemist inimese eest, kes oma igapäevaste toimingutega hakkama ei saa ning kui asi puudutab alaealisi, ka lapsevanemad seadusliku esindajana ei tegutse.“¹³ Kuigi eestkoste instituut kuulub traditsiooniliselt perekonnaõigusesse on eestkoste üha rohkem riiklikult reguleeritud ning sellel on üha enam avaliku-õiguslikke tagajärgi.¹⁴ Vanasti määrati eestkostja eestkostetava perekonna hulgast, kuid tänapäeval on eestkostjaks üha rohkem kohalikke omavalitsusi ja sugukondade kaitsvast võimust on eestkoste instituut kaugenenud.¹⁵ Samas ei saa väita, et eestkoste institutsioon ei ole tänapäeval enam perekonnaga seotud, sest kohus hindab eestkostja määramisel perekondlikke suhteid.

Mitte üheski Eesti Vabariigi seaduses ei ole reguleeritud eestkoste mõistet, kuid eestkoste mõiste on tuletatav selle olemusest. Eestkoste on vahend, mille abil riik hoolitseb isikute eest, kes ei ole võimelised iseseisvalt enda õigusi teostama ja kohustusi täitma.¹⁶ Kuna eestkoste mõistet on võimalik tuletada instituudi olemusest, leiab käesoleva töö autor, et seadus ei ole vaja eestkoste mõiste regulatsiooni. Kuid juhul, kui seadusandja kaalub eestkoste defineerimist Eesti seadustes, tuleb lähtuda eestkoste eesmärgist ning sisust.

ENSV APK kohaselt määrati eestkoste kuni 15 aastaste alaealiste üle ja täielikult teovõimetuks tunnistatud isikute üle ning 15-18 aastaste piiratud teovõimega alaealiste ning piiratud teovõimeliseks tunnistatud isikute seati hooldus.¹⁷ PKS-i järgi isik ei saa olla täielikult teovõimeta vaid isik saab olla teovõimega või piiratud teovõimega. (TsÜS § 8 lg 2). Juhul kui isikul on piiratud teovõime, määratakse talle vajalikus ulatuses eestkoste. Piiratud teovõimega isikud on kõik alaealised, kelle teovõimet ei ole laiendatud ning täisealised isikud, kes vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühika häire tõttu kestva ei suuda oma tegudest aru saada või neid juhtida (TsÜS § 8 lg 2). Väga paljud eestkostjad ajavad segamini

¹² A. Lüderitz. (viide 1), lk 377, äärenr 1066.

¹³ A. Olm. Eestkostega seotud aktuaalseid probleeme, Sotsiaaltöö 2007 nr 3, lk 11.

¹⁴ A. Lüderitz. (viide 1), lk 378, äärenr 1066.

¹⁵ A. Lüderitz. (viide 1), lk 378, äärenr 1066.

¹⁶ E. Salumaa. The Family Law Act, Juridica International, 1996, nr. 1, lk. 98.

¹⁷ E. Salumaa. The Family Law Act. (viide 16), lk 10.

eestkoste ning hoolduse, kuid neid mõisteid tuleb eristada, sest seaduses on hoolduse ning eestkoste institutsioonidel erinevad tagajärjed. Üks põhilisemaid erinevusi seisneb selles, et hooldust isiku üle ei määrata kohtus ning puudub ka kohtulik järelevalve. Eestkoste seadmise vajaduse üle otsustab aga kohus ning pärast eestkoste seadmist toimub kohtus ka järelevalve eestkostja tegevuse üle.

Tänapäeval on eestkoste õiguslik suhe, millega kohus annab üldiselt ühele isikule ehk eestkostjale kohustuse ja õiguse teha isiku- ja varahooldusega seonduvaid otsuseid teise isiku ehk eestkostetava eest.¹⁸ „Eestkoste all mõistetakse õiguslikult reguleeritud mitmekülgset hoolitsemist inimese eest, kes oma igapäevaste toimingutega hakkama ei saa.“¹⁹ Eestkostja määratakse vaid siis, kui leiab tõendamist, et isik ei ole suuteline vastu võtma otsuseid iseseisvalt. Eestkoste on õiguslik vahend, millega saab piiratud teovõimega isikutele pakkuda vajalikku kaitset, kuid eestkoste seadmisel ei tohi unustada, et sellega piiratakse eestkostetava põhiõiguseid.²⁰ „Eestkostega kaitstakse ühiskonnas kõige nõrgemal positsioonil olevaid inimesi, kes sageli ei suuda oma tahet väljendada ega enda õiguste eest seista.“²¹ Nõrgemal positsioonil olevateks isikuteks peetakse lapsi, kelle vanemad ei tegutse nende seadusliku esindajate ning ka täisealisi isikuid, kes oma vaimse seisundi tõttu ei ole võimelised ise oma asjadega toime tulema.²² „Eestkoste eesmärk on kaitsta piiratud teovõimega alaealiste ning täisealiste isikute isiklikke ja varalisi õigusi ning huve.“²³ Piiratud teovõimega isiku ja tema vara kaitsmine on peamine õigustus eestkoste instituudi eksisteerimisele seaduses.²⁴ Samas eestkoste järelevalve võib abistada ka eestkostjaid nende töös.²⁵ Eestkoste peaks olema partnerlussuhe eestkostjate ja kohtu vahel, mis tagaks eestkostetavale vajaliku kaitse.²⁶ Eestkoste regulatsioon PKS-is on üles ehitatud eestkoste eesmärgist tulenevalt ning eestkoste järelevalve teostamisega nimetatud eesmärgi täitmist eestkostjate poolt kohus kontrollibki.

¹⁸ N. Karp, E. Wood. Guardianship Monitoring: A National Survey of Court Practices, AARP, 2006, lk 5.

¹⁹ A. Eichenbaum, E. Madal. Uus ühing aitab eestkostet korraldada, Sotsiaaltöö 2011, nr 3, lk 22.

²⁰ N. Karp, E. Wood. Guardianship Monitoring: A National Survey of Court Practices. (viide 18), lk V.

²¹ M. Tuubel. Eestkoste ja inimõigused, Sotsiaaltöö, 2013 nr 1, lk 15.

²² A. Eichenbaum, E. Madal. Uus ühing aitab eestkostet korraldada. (viide 19) lk 22.

²³ A. Eichenbaum, E. Madal. Uus ühing aitab eestkostet korraldada. (viide 19) lk 22.

²⁴ L. A. Frolik. Promoting judicial acceptance and use of limited guardianship. Stetson Law Review, vol 31, 2002, lk 736.

²⁵ N. Karp, E. Wood. Guarding the Guardians: Promising Practices for Court Monitoring. AARP, 2007, lk 5.

²⁶ H. S. Krooks, M. J. Quinn. The relationship between the guardian and the court. Utah Law Review, nr 3, 2012, lk 1612

Ajalooliselt on **eestkostetavaks** nimetatud vaid alaealist isikut, kellel vanemaid ei ole või, kelle vanematel puudub esindusõigus (BES § 272). Tänapäeval on eestkostetav isik, kellele üle on eestkoste seatud. Eestkostet vajab isik, kes ei suuda iseseisvalt mõista tehingute tegemise tagajärgi.²⁷ Eestkostetavateks on täisealised isikud, kelle teovõime on piiratud ning kohus on määranud neile eestkoste..²⁸ Eestkoste määratakse täisealisele isikule, kui täisealine ei suuda vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäire tõttu kehtvalt oma tegudest aru saada või neid juhtida (PKS §203 lg 1). Eestkostja võib määrata ainult nende ülesannete täitmiseks, milleks eestkoste on vajalik. „Eestkostet ei ole vaja, kui täisealise isiku huve saab kaitsta volituse andmisega ning pereliikmete või muude abiliste vahendusel.“²⁹ Eestkostet ei seata ka täisealiste teovõimeliste isikute üle, kes on ise võimelised oma õigusi teostama ja kohustusi täitma, aga oma füüsilise puude või tervisliku seisundi tõttu võib ta abi vajada.³⁰ Eestkoste seadmisel peab kohus arvesse võtma kõiki asjaolusid, et hinnata, millises ulatuses isik vajab eestkostet ning mis ulatuses on isik suuteline iseseisvalt enda elu korraldamisega hakkama saama. Igasugune isiku teovõime piiramine ja isiku põhiõigustest ilmajätmine peab tuginema piisavalt usaldusväärsetele ja lõplikele tõenditele.³¹

Ka tänapäeval seatakse eestkoste alaealiste üle. Alaealiste üle seatakse eestkoste juhul kui alla 18- aastasel isikul on mõlemad vanemad surnud või mõlemal vanemal ei ole lapse esindamise õigust.³² Alaealistele määratakse eestkoste seniks, kuni vanemate hooldusõigus taastatakse või eestkostetav saab täisealiseks ning isik on saavutanud täieliku teovõime. Eestis on 16.04.2014. a seisuga kokku 5999 eestkoste järelevalve menetlust. Neist alaealiste üle on 1859 menetlust ning menetlusi täisealiste piiratud teovõimega isikute üle on 4140.³³

1.2 Eestkoste seadmine

Isiku üle eestkoste seadmine on kõige äärmuslikum abinõu isiku endaõiguste kaitsmiseks.³⁴ „Eestkoste abil sekkumine peaks toimuma vaid siis, kui eestkostetava otsused teda ennast selgelt kahjustavad, panevad teda varaliselt kehvemasse olukorda või kui võib eeldada

²⁷ E. Salumaa. The Family Law Act. (viide 16), lk 98.

²⁸ E. Salumaa. The Family Law Act. (viide 16), lk 98.

²⁹ A. Eichenbaum, E. Madal. Tähelepanekuid eestkoste praktikast, Sotsiaaltöö, 2011 nr 6, lk 18.

³⁰ E. Salumaa. Abielu- ja perekonnakoodeksi uus redaktsioon tulekul, Juridica, 1993, nr 1, lk 14.

³¹ EIKo 22.11.2012, 23419/07, Sykora vs. Tšehhi Vabariik, p 103.

³² RKTKm 3-2-1-98-11.

³³ Andmed Kohtute Infosüsteemist.

³⁴ A. Eichenbaum, E. Madal. Tähelepanekuid eestkoste praktikast. (viide 29), lk 18.

eestkostetava ära kasutamist.³⁵ Alates 1995. a perekonnaseaduse jõustumisega toimub eestkoste seadmine kohtus.

Tulenevalt PKS § 171 lg-st 1 alaealisele hakatakse määrama eestkostet juhul kui esindusõigust ei ole alaealise lapse kummalgi vanemal või kui lapse päritolu ei ole võimalik kindlaks teha. „Asjaolu, et vanemad ei tule iseseisvalt toime pere igapäevaelu korraldamise ja laste arendamisega ning vanematel napib vahendeid pere ülalpidamiseks, ei anna iseenesest veel alust vanematelt laste suhtes isikuhooldusõigust täielikult ära võtta ega lapsi perest eraldada. Sellises olukorras on kolleegiumi hinnangul üldjuhul põhjendatud osutada vanematele abi ja juhendada vanemaid laste kasvatamise küsimustes.“³⁶ Autor nõustub Riigikohtu arvamusel ning nendib, et eestkoste seadmine on äärmuslik meede ning seda ei saa kasutada ennetavaks abinõuks.

Täisealistele isikutele eestkoste määramisel tuginetakse tsiviilseadustiku üldosa seadusele (edaspidi TsÜS).³⁷ TsÜS § 8 lg 2 sätestab, et isikul, kes vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäire tõttu kehtvalt ei suuda oma tegudest aru saada või neid juhtida, on piiratud teovõime. Seega eestkostet vajab isik, kes vastab TsÜS § 8 lg-s 2 nimetatud kriteeriumitele. Samuti ei tohi ära unustada, et täisealise isiku piiratud teovõime mõjutab isiku tehingute kehtivust üksnes ulatuses, milles ta ei suuda oma tegudest aru saada või neid juhtida. Kui isikule, kes vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäire tõttu ei suuda kehtvalt oma tegudest aru saada või neid juhtida, on määratud kohtu poolt eestkostja, siis eeldatakse, et isik on piiratud teovõimega ulatuses, milles talle eestkostja on määratud (TsÜS § 8 lg 3). Autori hinnangul peab eestkoste seadmise määrus täpselt sätestama, mis ulatuses isiku teovõime on piiratud, et vältida hilisemaid arusaamatusi eestkoste teostamisel eestkostja poolt ning kohtus eestkoste järelevalve teostamisel.

Eestkoste seadmise otsustab kohus omal algatusel või valla- või linnavalitsuse või huvitatud isiku avalduse alusel tulenevalt PKS § 173 lg-st 1. Täisealisele isikule määrab eestkostja kohus eestkostet vajava isiku enda, tema vanema, abikaasa, täisealise lapse, valla- või linnavalitsuse avalduse alusel või kohus algatab ise eestkoste seadmise menetluse (PKS § 203 lg 1). „Kui kohus saab teada eestkostet vajavast isikust, algatab ta vajadusel isikule eestkostja määramise menetluse. Kolleegiumi arvates ei riku kohtu omal algatusel eestkostja määramise menetluse alustamine asjast puudutatud isiku õigusi, sest eestkostja määramise menetluse

³⁵ M. Tuubel. Eestkoste ja inimõigused. (viide 21), lk 17.

³⁶ RKTkm 3-2-1-121-12.

³⁷ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216... RT I, 13.03.2014, 103.

eesmärgiks on kontrollida, kas isik on piiratud teovõimega ja kas ta vajab eestkostet, sh tagada vajadusel isiku õiguste ja huvide kaitse. Mh võib kohtu omal algatusel eestkostja määramise menetluse alustamine olla põhjendatud ka siis, kui isik ei vaja enda arvates eestkostet. Eestkostja määramise menetlust alustatakse, et kontrollida, kas isik on piiratud teovõimega, st kas ta suudab oma tegudest aru saada ja neid juhtida või mitte, ja kas ta vajab piiratud teovõime tõttu eestkostet. Kui isik on piiratud teovõimega, ei pruugi ta adekvaatselt hinnata enda eestkostevajadust.³⁸ Autorile teadaolevalt ei ole eestkostet vajavad isikud seni avaldusega ise kohtusse pöördunud, et nende üle eestkoste seatakse. Autor nõustub Riigikohtu arvamusega, et isikud, kes eestkostet vajavad, ei saa sellest iseseisvalt aru ning eestkoste seadmiseks pöörduvad kohtusse teised PKS § 203 lg-s 1 nimetatud isikud või kohus ise algatab isiku teovõime piiramiseks menetluse.

Praktikas otsustab kohus omal algatusel eestkoste seadmist harva, sest kohalikud omavalitsused ja eestkostet vajava isiku lähedased ise näitavad üles aktiivsust avalduste esitamisel. Peamiselt algab eestkoste seadmise menetlus avalduse esitamisega kohtusse. Avalduse esitab kas kohalik omavalitsus³⁹ või füüsiline isik⁴⁰, kes on tavaliselt eestkostet vajava isiku lähedane isik. Kuid ka notarid⁴¹ ning advokaadid⁴² on esitanud kohtule teateid eestkostet vajavate isikute kohta ning kohus on üldiselt isikutele eestkoste ka määranud.

Kui avaldus on menetlusse võetud, määrab kohus eestkostet vajavale isikule ekspertiisi. Tulenevalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku (edaspidi TsMS)⁴³ § 522 lg 1 esimesest lausest, kui kohtul on andmeid isiku vaimuhaiguse või nõrgamõistuslikkuse kohta või sellekohane kahtlus, määrab kohus ekspertiisi eestkostja määramise vajalikkuse kohta. Ekspertiisi käigus tuvastatakse, kas isik vajab eestkostet vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäire tõttu isik ei suuda oma tegudest aru saada või neid juhtida. Ekspert peab oma arvamuse kujundamiseks isiku enne arvamuse koostamist isiklikult läbi vaatama või teda küsitlema (TsMS § 522 lg 1 lause 2). Tulenevalt TsMS § 522 lg-st 4 on ekspert kohustatud oma arvamuses märkima ka eestkostja ülesannete ringi ja eeldatava aja, mille kestel isik eestkostet vajab. Alaealiste isikute üle ekspertiisi ei teostata, sest nende üle eestkoste

³⁸ RKTkm 3-2-1-87-11.

³⁹ TMK tsiviilasja toimik 2-13-52147, lk 4.

⁴⁰ TMK tsiviilasja toimik 2-09-42764, lk 4.

⁴¹ TMK tsiviilasja toimik 2-13-36934, lk 4.

⁴² TMK tsiviilasja toimik 2-12-10180, lk 4.

⁴³ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197... RT I, 22.03.2013, 16.

seadmisel on teised õiguslikud alused ning eestkoste määramise tingimused ei sõltu vaimsest tervisest.

Igale isikule, kes kohtu hinnangul vajab eestkostet, määratakse esindaja (TsMS § 520 lg 1). Esindaja peab kohtule esitama arvamuse, kas tema hinnangul, kuulates puudutatud isiku üle, vajab isik eestkostet ning juhul kui vajab, kes võiks sobida isikule eestkostjaks.⁴⁴ Samuti küsib kohus arvamust puudutatud isiku elukohajärgselt kohalikult omavalitsuselt. Eestkosteasutuste kohustuseks on koguda ja valmistada ette vajalikud dokumendid kohtusse esitamiseks.⁴⁵ Autori hinnangul on kohalikul omavalitsusel parem ülevaade enda territooriumil elavate inimeste igapäeva elu kohta ning seega on kohalikul omavalitsusel täpsem teave, kas isik vajab eestkostet või mitte. Valla- või linnavalitsus annab eestkoste seadmise menetluses oma arvamuse, muu hulgas selle suhtes, keda määrata eestkostjaks ja eestkostja ülesannete ringi muutmise või eestkostja muutmise kohta. Kohalikul omavalitsusel võib olla teavet eestkostet vajava isiku elukorraldusest, mida on pikema aja jooksul teada saadud ning teadmisi probleemidest, mis menetluse käigus ei pruugi ilmned.

Tulenevalt TsMS § 524 lg-st 1 on kohtul kohustus isiklikult ära kuulata isik, kellele eestkoste seadmist menetletakse. Kuna eestkostet vajav isik tunneb ennast üldjuhul mugavamalt enda tavapärasest keskkonnast ning kohtul on vajalik teada saada, kuidas isik tavapäraselt käitub, kuulab kohus reeglina eestkostet vajava isiku üle isiku elukohas või viibimiskohas. Eestkostet vajava isiku isiklikult ära kuulamine annab kohtule parema võimaluse hinnata, millises ulatuses isikule eestkostet seada.⁴⁶ Seaduses sätestatud erandite puhul ei pea kohus eestkostet vajavat isikut isiklikult ära kuulama. Eestkostet vajavat isikut ei ole vaja kohtul isiklikult ära kuulata, kui sellest võivad eestkostet vajava isiku tervislikku seisundit kajastavate dokumentide või pädeva arsti arvamuse kohaselt tuleneda isiku tervisele kahjulikud tagajärjed. Samuti on kohtul võimalik jätta isiklikult kuulamata eestkostet vajav isik, kui kohus on vahetu mulje põhjal veendunud, et isik ei ole ilmselt võimeline oma tahet avaldama ei pea kohus eestkostet vajavat isikut isiklikult ära kuulama.

Eestkoste seadmisel peetakse kohtuistung, kus kohtul on võimalik arutada isikuga, kellele eestkoste seadmist menetletakse, tema ärakuulamise tulemusi, eksperdiarvamuses või tema tervislikku seisundit kajastavates dokumentides esitatut, võimaliku eestkostja valikut ja eestkostja ülesannete ringi ulatuses, milles see on vajalik isiku õigusliku ärakuulamise

⁴⁴ TMKm 18.11.2013, 2-10-48096 (koopia autori valduses).

⁴⁵ E. Salumaa. III osa. Eestkoste ja hooldus 11. peatükk. Eestkoste, Juridica, 1995, nr 1, lk 10.

⁴⁶ H. S. Krooks, M. J. Quinn. (viide 26), lk 1628.

tagamiseks või asjaolude selgitamiseks. Istungil on kohtunikul võimalus ära kuulata isiku, kellele eestkoste seadmist menetletakse abikaasa, vanemate, kasuvanemate ja laste ning rehabilitatsioonimeeskonna liikmete arvamust, välja arvatud juhul, kui isik vaidleb sellele vastu ja kohus ei pea arvamuse küsimist vajalikuks (TsMS § 525 lg 1). Kohus kuulab enne eestkostja määramist ära ka isiku, kelle eestkostjaks määramist taotletakse või keda kohus kavatses eestkostjaks nimetada, et hinnata eestkostja sobivust (TsMS § 525 lg 3). Kohus peab hindama isikule eestkostjat määrates eestkostja kandidaadi isikuomadusi, varalist seisundit ja võimeid eestkostja kohustusi täita, vanemate eeldatavat tahet ning tema suhteid lapsega, kelle üle eestkoste seatakse, lapse üleskasvatamise järjepidevust ning lapse rahvuslikku, usulist, kultuurilist ja keelelist päritolu. Vaimse puudega isikul on õigus kvalifitseeritud eestkostjale, kui isik eestkostet vajab. Pädev eestkostja kaitseb eestkostetava heaolu ja huve.⁴⁷ Tulenevalt PKS § 174 lg-st 3 on kohtul ja valla- või linnavalitsusel eestkostjat valides õigus nõuda eestkostjaks määratavalt isikult dokumente ja informatsiooni tema sobivuse hindamiseks. Autori hinnangul kohus peab hindama, kas eestkostja saab talle määratud ülesannetega hakkama ning arvestama eestkostja võimekusega sobivuse hindamisel.

Alaealisele isikule määratakse eestkostjaks sobivuse korral isik, kelle vanem on lapse seadusliku esindajana oma testamendis või pärimislepingus nimetanud (PKS § 177 lg 1). Ka juhul kui vanemad on nimetanud eri isikud lapsele eestkostjateks, on kohtul vajalik veenduda isikute sobivuses. Eestkostjaks määratakse siiski alati isik, kes on eestkostjaks sobivaim. Isik, kellelt on vanema hooldusõigus täielikult või osaliselt ära võetud või kes on varem rikkunud eestkostja kohustusi, ei või määrata eestkostjaks. Samuti eestkostjaks ei või määrata tulenevalt PKS § 174 lg-st 2 selle tervishoiu- või hoolekandeadususe töötajat, kus eestkostetav viibib.

Teine oluline kriteerium lisaks sobivusele, on isiku nõusolek olla piiratud teovõimega isikule eestkostjaks (PKS § 174 lg 4 ja § 204 lg 4). Nimelt tulenevalt PKS § 175 lg-st 2 määratakse füüsiline ja juriidiline isik eestkostjaks tema nõusolekul. Isik, kelle eestkostjaks määramist taotletakse, võib nõusoleku anda istungil suuliselt või ka kirjalikult avaldada soovi eestkostjaks olemiseks. PKS § 174 lg 4 kohaselt eestkostjaks sobiv füüsiline isik kohtu või kohaliku omavalitsuse silmis ei pea põhjendama, miks ta ei ole nõus eestkostet vajavale isikule eestkostjaks hakkama. Tartu Ringkonnakohus on toonud välja, et kuna kõik eestkostet vajava isiku lapsed on esitanud menetluses keeldumise põhjendused ning jäänud ka

⁴⁷ ÜRO vaimsete puuetega inimeste õiguste deklaratsioon, ÜRO Peaassamblee poolt vastu võetud 1971 otsusega nr 2856, art. 5.

ringkonnakohtus kindlale seisukohale, et nemad ei saa eestkostja ülesandeid täita, ei saa neid eestkostjaks määrata.⁴⁸ Asjaolu, et kohus on pidanud vajalikuks rõhutada, et eestkostet vajava isiku lapsed on esitanud põhjendused, miks nad ei soovi eestkostjaks hakata, tekitab küsimusi, sest tulenevalt PKS-ist isikul, kes ei soovi eestkostjaks hakata, puudub enda otsustuse põhjendamise kohustus. Autori hinnangul rohkemate füüsiliste isikute kaasamiseks eestkostja ametisse oleks seaduse muudatus vajalik. Sellisel juhul tuleks tõepoolest vabastada vabastada eestkostjaks olemise kohustusest vaid isikud, kellel on keeldumiseks mõjuv põhjus.

Eestkoste seadmise menetlus lõpeb kohtumäärusega, milles kohus määrab piiratud teovõimega täisealisele isikule või alaealisele isikule eestkostja või leiab, et isikule ei ole eestkostet vaja (TsMS § 526 lg 1). Eestkoste seadmise määruuses annab kohus hinnangu isiku võimele saada aru abielu sõlmimise, isaduse omaksvõtu ja muude perekonnaõiguslike tehingute õiguslikest tagajärgedest (PKS § 203 lg 2). Eestkoste seadmise kohtumääruses on kohtul kohustus „/.../ märkida aeg, millal kohus hiljemalt otsustab eestkoste lõpetamise või pikendamise.“⁴⁹ Kohus märgib määruusesse tähtaja vastavalt eksperdi soovitusel ning kohaliku omavalitsuse arvamusele, samas peab kohus andma hinnangu eestkostet vajava isiku tervislikule seisundile ning määratud tähtaeg annab aluse eestkoste vajaduse kontrollimiseks.

1.3 Eestkostja kui isik, kelle üle kohus teostab järelevalvet

1.3.1 Eestkostja ja tema ülesanded

Eestkostja on isik, kes peab tagama eestkostetava õiguste ning huvide kaitse kohtu määratud ulatuses. Kui kohus määrab isikule eestkostja peab kohtus määratlema, mis ulatuses ja liiki õigused eestkostjale määratakse.⁵⁰ Eestkostjale antud õiguste ulatus ja liik määrab kindlaks, milliseid otsuseid eestkostjad saavad eestkostetava eest teha ilma edasise kohtu nõusolekuta. Kohtu poolt eestkostjale antud ulatuslikud õigused, kui eestkostetava kaitseks vajalik, piiravad liigselt eestkostetava eneseteostamise õigusi. Kuid, kui kohus annab eestkostjale piiratud õigused eestkostetava esindamiseks võib see tuua eestkostetavale kahjulikke tagajärgi.⁵¹ Kohus, andes eestkostjale õigused eestkostetava eest tehinguid teha, peab kaaluma, mis ulatuses on eestkostetavale esindajat vaja. „Eestkostja on eestkostetava seaduslik esindaja, kelle tegevusest sõltub suuresti eestkostetava olukord, kuna piiratud

⁴⁸ TrtRnKm 29.08.2011, 2-11-4743 (koopia autori valduses).

⁴⁹ RKTkm 3-2-1-15-12.

⁵⁰ L. A. Frolik. (viide 24), lk 735.

⁵¹ H. S. Krooks, M. J. Quinn. (viide 26), lk 1614.

teovõime tõttu ei ole eestkostetaval üldjuhul võimalik ise enda huvide eest seista.⁵² Tulenevalt PKS § 179 lg-st 1 on eestkostjal õigus ja kohustus hoolitseda eestkostetava isiku ja vara eest eestkoste seadmise määruses sätestatud ülesannete piirides. „Eestkostjaks olemine on tsiviilkohustus. Eestkostjal on kohustus eestkostetavat ülal pidada, hoolitseda tema vara säilimise ja võimalusel suurenemise eest, langetada otsuseid tema elukorralduse ja õiguste tagamiseks tehtavate tehingute suhtes, ja palju muud. Seejuures kannab eestkostja tsiviilvastutust ning eestkostja kohustused ja vastutus ei lõppe automaatselt töötaja või ametniku töösuhte lõppemisega. Eestkostjal on ööpäevaringne vastutus, eestkostja ei saa olla oma funktsioonidest vaba, näiteks puhkusel või haiguslehel.“⁵³ Seega peab eestkostja olema alati kättesaadav hoolekande asutustele ning vajadusel täitma enda kui eestkostja rolli. Samas täisealise piiratud teovõimega isiku eestkostjal puudub kohustus eestkostetavat ülal pidada, nimetatud ülalpidamise kohustus puudutab pigem alaealiste eestkostet.

Eestkostja määramine on Eesti Vabariigi Põhiseaduse (edaspidi PS)⁵⁴ §-st 26 tulenevalt sekkumine inimese eraellu. „Sellest tulenevalt võib kohus määrata eestkostja ainult nende ülesannete täitmiseks, milles eestkoste on vajalik. Seega sõltub eestkostja ülesannete ulatus eelkõige sellest, milline on isiku eestkostevajadus. Eestkostja ülesanne saab olla eestkostetava õiguste ja huvide kaitse üksnes neis eluvaldkondades, milles isiku enda teovõime on piiratud.“⁵⁵ Eestkostja peab täpselt teadma, mis ulatuses on tal esindusõigus ning mis ulatuses on eestkostetaval endal võimalik tehinguid teha ja ennast esindada. „Eestkostja ülesannete määramisel tuleb hinnata, kas eestkostetava igapäevase elu korraldamine, vajalik ravi ja rehabilitatsioon on tagatud tema perekonnaliikmete vahendusel. Hoolimata piiratud teovõimest ei vaja isik eestkostet osas, milles tema õigused ja huvid on kaitstud muul viisil. Eestkostetava ema on taganud tema toimetuleku ja heaolu, samuti vajaliku ravi ja rehabilitatsioonis osalemise, sest faktiliselt elab eestkostetav koolist vabal ajal oma ema juures ning ema teostab tema igapäevast isikuhooldust.“⁵⁶ Alaealiste puhul on eestkoste seatud üldjuhul kõigi asjade ajamiseks, kuid seadus sätestab ka alaealise üle eestkoste teostamisel on piiranguid. Lisaks kohtu poolt seatud piirangutele eestkoste teostamisel, sätestab PKS § 180 eestkostja esindusõigust välistavad olukorrad. Nendest olulisem põhimõte on, et eestkostja ei saa eestkostetavat esindada tehingutes, mille üks pool on eestkostetav ja

⁵² A. Eichenbaum, E. Madal. Uus ühing aitab eestkostet korraldada. (viide 19), lk 22.

⁵³ M. Tuubel. Eestkostega seotud õiguslikke küsimusi, Sotsiaaltöö, 2007, nr 2, lk 22.

⁵⁴ Eesti Vabariigi Põhiseadus. – RT 1992, 26, 349... RT I, 27.04.2011, 2.

⁵⁵ A. Eichenbaum, E. Madal. Tähelepanekuid eestkoste praktikast. (viide 29), lk 18.

⁵⁶ TrtRnKm 2.02.2013, 2-12-37320 (koopia autori valduses).

teine pool eestkostja, eestkostja abikaasa, eestkostja otsejoones sugulane, õde või vend. Eestkoste teostamisel võib esineda huvide konflikt eestkostja ja eestkostetava vahel, kuid eestkoste põhiliseks eesmärgiks on eestkostetava huvide kaitse ning eestkostetava eluolu ja vara parandamine.⁵⁷ Eestkostja esindusõigust välistavad sätted hoiavad ära huvide konflikti tekkimise eestkostja ja eestkostetava vahel.

Tulenevalt PKS § 179 lg-st 4 ei või eestkostja oma kohustuste täitmist panna kolmandale isikule. Eestkostja peab mõistma, et eestkostja amet on isikuline ning kohus kontrollib isiku sobivust eestkostjaks olemiseks. Siinkohal, kui isiku üle on seatud täielik eestkoste, on eestkostja kohustus kontrollida täielikult, kas eestkostetava isiku- ja varahooldus on tagatud. Loomulikult ei välista see paragrahv eestkostetavate hooldekodudesse paigutamist, kuid eestkostja peab kontrollima, et hooldekodud osutavad eestkostetavale kokkulepitud teenuseid ning kasutavad eestkostetava rahalisi vahendeid korrektselt. Eestkostja kaitseb eestkostetava varalisi ja isiklikke õigusi ning huve. Muu hulgas peab eestkostja hoolitsema selle eest, et eestkostetav saaks vajalikul määral ravi- ja sotsiaalteenuseid (PKS § 206 lg 1). Kui eestkostetav asub hoolekande asutuses, peab eestkostja peab olema teadlik, millist ravi eestkostetavale osutatakse ning mis teenuseid pakutakse. Eestkostja peab olema kursis eestkostetava toetuste lõppemise tähtaegadega ning eestkostja peab vajadusel tegema Sotsiaalkindlustusametis vajalikke toiminguid.

Eestkostja peaks teadma, millal võtta eestkostetava soove arvesse ning millal neid eirata.⁵⁸ Eestkoste teostamiseks küsib ja arvestab eestkostja eestkostetava arvamust eestkoste teostamisel, kui see on lapse vanust ja arengutaset arvestades asjakohane. Kuid ei tohi unustada, et alaealiste kohta sätestatud kohaldatakse ka täiskasvanud eestkostetavate puhul. Eestkostja peab alati võimalusel eestkostetavaga suhtlema ning küsima eestkostetava arvamust ühes või teises olukorras, kui see on eestkostetava tervislikku seisundit arvestades võimalik.

1.3.2 Füüsiline isik eestkostjana

Eestis võib PKS § 174 lg 1 kohaselt eestkostjaks olla täisealine piiramata teovõimega füüsiline isik. Üldiselt ollakse arvamusel, et isiku eestkostjaks määramisel tuleks eelistada füüsilisest isikust eestkostjat, „/.../ eelkõige eestkostet vajava isiku sugulaste või lähedaste isikute ringist, kellel on eestkostjana tegutsemiseks perekondlikel sidemetel põhinevad

⁵⁷ L. A. Frolik. (viide 24), lk 745.

⁵⁸ H. S. Krooks, M. J. Quinn. (viide 26), lk 1623.

motiivid.⁵⁹ Eestkostjaks tuleks määrata eestkostetava sugulased, sest suudavad kaitsta eestkostetava huve kõige paremini.⁶⁰ Üldjuhul ongi füüsilisest isikust eestkostja eestkostetava lähisugulane, sest kedagi teist eestkostetaval ei ole või teised isikud ei ole eestkostjaks hakkamisega nõus.⁶¹ Füüsiline isik määratakse eestkostjaks, kui isik oma isikuomadustelt ja võimetelt sobib määratud ülesannetes eestkostetava huve kaitsma, samuti sobiv isik peab ise olema nõus eestkostjaks hakkama. Juhul, kui on võimalus eestkostjaks määrata füüsilisest isikust eestkostja, arvestatakse ka tema ja eestkostetava vahelisi suhteid (PKS§ 204 lg 1). „On väga tugevaid peresid, kes aitavad oma eestkostet vajavaid lähedasi ja täidavad suure pühendumusega eestkostja rolli. Kuid haruldased ei ole ka juhtumid, kus 30-40 aastastel inimestel pole pereliikmeid või on peresuhted nii konfliktised, et lähedased ei ole nõus eestkostjaks hakkama (vt p 1.2). Pereliikmetel on mitmesuguseid põhjusi, miks nad keelduvad eestkostjaks määramisest“⁶² Kuna eestkostjaks sobiva isiku nõusolek on vajalik, et teda eestkostjaks määrata, ei saa kohustada isikut eestkostjaks hakkama näiteks sugulussideme tõttu nagu see oli Rooma õiguse järgi.⁶³ Tänapäeval on raske leida piiratud teovõimega isikutele füüsilisest isikust eestkostjat, sest ühtegi füüsilist isikut ei saa kohustada eestkostjaks hakkama.⁶⁴ „Eestkostjal on ainult kohustused ja vastutus, kuid puudub tasu tehtud töö eest.“⁶⁵ Autori hinnangul eestkostetava lähedased inimesed, kes enne isikule eestkoste seadmist hoolitsesid eestkostetava eest, on nõus eestkostjaks olema sagedamini ning asjaolu, et eestkostja ei saa tehtud töö eest tasu ei ole takistuseks. Kuid isikud, kes eestkostetavale nii lähedased ei ole ning eestkoste seadmise menetluses hinnatakse sobivaks eestkostja kandidaadiks, oleksid nõus hakkama eestkostjaks, kui sellega kaasneks rahaline kompensatsioon.

Riigikohtu tsiviilkolleegium on juhtinud tähelepanu, et alama astme kohtud ei ole eestkostjat määrares isiku sobivust piisavalt kaalunud ega arvestanud, et isik on „/.../ lastele väga lähedane sugulane, kes on kogu elu lastega koos elanud ja enne ema surma laste eest hoolitsenud. Mh ei saa kolleegiumi arvates avaldaja vanus olla iseenesest takistuseks tema eestkostjaks määramisele, sest seadusest tulenevalt piisab sellest, et isik on täisealine.“⁶⁶

⁵⁹ M. Tuubel. Eestkostega seotud õiguslikke küsimusi. (viide 53), lk 22.

⁶⁰ EIKo 17.01.2012, 36760/06, Stanev vs. Bulgaaria, p 47.

⁶¹ E. Pilt. EPE eestkostevalase küsitluse kokkuvõte, Sotsiaaltöö, 2007, nr 2, lk 17.

⁶² L. Palmiste. Kohalik omavalitsus eestkostjana, Sotsiaaltöö, 2011, nr 6, lk 14.

⁶³ M. Kraiss. Psüühikahäirega inimeste hoolekandest ja eestkoste korraldamisest, Sotsiaaltöö, 2009, nr 4, lk 12.

⁶⁴ A. Eichenbaum, E. Madal. Uus ühing aitab eestkostet korraldada. (viide 19) lk 22.

⁶⁵ E. Pilt. (viide 61), lk 19.

⁶⁶ RKTkm 3-2-1-98-11.

Seadusandja on eestkostja määramiseks sätestanud võimalikult minimaalsed tingimused, et sobivate füüsiliste isikute ringi laiendada. Kuigi seadusandja ei ole pidanud vajalikuks määrata eestkostja vanuse ülemmäära, tuleb eestkoste järelevalve praktikas sageli ette olukordi, mil eestkostja ise väidab, et on liiga vana eestkostja kohustuste täitmiseks.⁶⁷ Autori hinnangul peab kohtul olema võimalus isiku eestkostjaks määramata jätmisel põhjendada oma otsust viidates isiku vanusele, sest eestkostja vanuse tõttu võivad jääda eestkostetava õigused ja huvid kaitseta. Eestkostja määramisel on kohtud leidnud, et sobivaks eestkostjaks on ka isik, kes ei tööta ning isikul ei ole märkimisväärset vara. Seisukoht, et töötu avaldaja ei näita eestkostjana lastele õiget eeskujut, kuna ta ei käi tööl ja vajab toimetulekuks ka ise riigi abi, ei olnud antud juhul asjakohane.⁶⁸ Autori hinnangul ei saa tõepoolest väita, et toimetulekutoetuse saaja automaatselt ei sobi eestkostjaks, kohtule on vajalik esitada põhjus, miks isik lisaks töötuks olemisele ei sobi eestkostjaks. Selliseks põhjuseks võib olla, et füüsilise isiku vastu on algatatud kriminaalmenetlus eestkostetava kontolt raha väljavõtmise kohta.⁶⁹ Ainult isiku varaline seis ei tohiks takistuseks olla, et isikut eestkostjaks mitte määrata.

„Eestkostet seades ja eestkostjat määraotes kaalub kohus, kas konkreetne inimene on võimeline eestkostja ülesandeid täitma, piiratud teovõimega isiku parimate huvide eest seisma.“⁷⁰ Kohus, kaaludes, kas isik on eestkostjaks sobiv peaks olema kindel, et isik on teadlik eestkostetava rahalisest seisundist ning tervislikust olukorrast ning isik mõistab, milleks on eestkostjat vaja ning mis on eestkostja kohustused.⁷¹ Füüsilise isiku eestkostjaks määramisel üldiseks seisukohaks on eestkostetava huvidest lähtumine, alati ei sobi eestkostjaks lähisugulane, sest eestkostja ei nõustu eestkostetava ravivajadustega ja ei täida arstide ettekirjutusi.⁷² Tallinna Ringkonnakohtus „/.../ eestkostetava poeg avaldas, et ta ei pea emale arstide poolt määratud ravimite võtmist vajalikuks. Samuti ei soovinud ta kuulata arstide määratud ravisoovitusi ega olnud valmis arutama meditsiinipersonaliga ema hoolduse küsimusi. Arvestades, et eestkostetav põeb lisaks Alzheimeri tõvele ka muid haiguseid, on ravirežiimist kinnipidamine igal juhul vajalik, kuid eestkostetav ise ei ole võimeline tagama, et ravimid saaksid õigel ajal võetud.“⁷³ Eestkostja peab arvestama, et tema otsustused

⁶⁷ TMK järelevalve toimik 2-13-22973, lk 16. Antud asjas on eestkostja sündinud 1928. aastal.

⁶⁸ RKTkm 3-2-1-98-11.

⁶⁹ VMKm 14.03.2011, 2-10-48426 (koopia autori valduses).

⁷⁰ M. Kraiss. (viide 63), lk 13.

⁷¹ A. D. Ward. Adult incapacity. W. GREEN/ Sweet & Maxwell Ltd, Edinburgh, 2003, lk 212

⁷² TlnRnKm 06.01.2012, 2-11-30742 (koopia autori valduses).

⁷³ TlnRnKm 06.01.2012, 2-11-30742 (koopia autori valduses).

mõjutavad eestkostetavat ning ravisoovitusi eirates võib eestkostja oma tegevusetusega kahjustada eestkostetava elu ja tervist. Kuid eestkostja kohustuseks on teostada ka isikuhooldust ning eestkostetava vajadustele vastavate ravimeetmete kasutusele võtmine on eestkostja kohustuseks.

Seadus sätestab ainsaks eestkostjaks määramisele piiranguks, et eestkostjaks ei või määrata selle tervishoiu-, hoolekande- või haridusasutuse töötajat, kus eestkostetav elab (PKS § 204 lg 2). ENSV APK § 146 järgi oli lubatud tervishoiu-, hoolekande- või haridusasutuse töötaja eestkostjaks määramine. Seega, juhul kui isik sobib oma isikuomadustelt eestkostjaks, on eestkostjaks olema nõus ning isik ei ole selle tervishoiu-, hoolekande- või haridusasutuse töötaja, kus eestkostetav elab, tuleks ta määrata eestkostjaks.

1.3.3 Juriidiline isik eestkostjana

„Alates 1. juulist 2010 kehtiva perekonnaseaduse kohaselt võivad eestkostjaks olla lisaks füüsilistele isikutele ka juriidilised isikud. Tartu Maakohtu 05.05.2011 määrusega on ilmselt loodud pretsedent, kui esmakordselt määrati eestkostjaks eraõiguslik juriidiline isik- MTÜ Eesti Eestkostekorraldus.“⁷⁴ Autori hinnangul on juriidilise isiku eestkostjaks määramisel kohaliku omavalitsuse koormust vähendatud seoses eestkoste teostamisega, mis on positiivne ning juriidilisi isikuid, kes tegelevad korrapäraselt eestkostega on vajalik juurde luua.

Käesoleva hetkega on Eestis kolm juriidilist isikut, keda kohus on määranud eestkostjaks. Nendeks on MTÜ Eesti Eestkostekorraldus⁷⁵, SA Kärla⁷⁶ ja Eestkosteteenused OÜ⁷⁷. „MTÜ Eesti Eestkostekorraldus on avalikes huvides tegutsev, kasumit mittetaotlev organisatsioon, mille eesmärk on eestkostealase tegevuse korraldamine ja muude erinevate sotsiaalset valdkonda puudutavate tegevuste korraldamine ja arendamine. SA Kärla tegevuse eesmärk on eestkostja ülesannete täitmine Saaremaal Kärla vallas elavate piiratud teovõimega täisealiste isikute üle.“⁷⁸ Eestkosteteenused OÜ on loodud 2013. a augustis ning laiendab enda tegevust Eestis. Osühing tegeleb eestkoste juriidilise poolega.⁷⁹ SA Kärla on lokaalne organisatsioon, seega MTÜ Eesti Eestkostekorraldus ja OÜ Eestkosteteenused on hetkel ainsad üle Eesti

⁷⁴ A. Eichenbaum, E. Madal. Uus ühing aitab eestkostet korraldada. (viide 19), lk 22.

⁷⁵ TMKm 27.12.2011, 2-07-10532 (koopia autori valduses).

⁷⁶ PMKm 03.04.2014, 2-14-2565 (koopia autori valduses).

⁷⁷ TMK 23.04.2014, 2-13-59322 (koopia autori valduses).

⁷⁸ K. Juur. Piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramine. Kohtupraktika analüüs. Riigikohus. Koolitusosakond. Tartu, juuni 2012, lk 32.

⁷⁹ TMK tsiviilasja toimik 2-13-59322, lk 103.

tegutsevad juriidilised isikud, keda on määratud eestkostjaks, mida on autori hinnangul vähe, sest juriidilised isikud võiksid hakata tulevikus asendama kohalikke omavalitsusi kui eestkostjaid.

Juriidiline isik on teine valik füüsilise isiku järel, keda eestkostjaks määrata, juhul kui eestkostjaks ei leita sobivat füüsilist isikut või kui vanem on testamendiga või pärimislepinguga näinud eestkostjana ette juriidilise isiku. Täiskasvanud isikute puhul sätestab PKS § 205 lg 1 sarnase tingimuse: kui ei leita sobivat füüsilist isikut, võib eestkostjaks määrata juriidilise isiku viimase nõusolekul. Lisaks eestkostja tavakohustuste täitmisele on juriidilisel isikul ka kohustus otsida alaealisele eestkostetavale süstemaatiliselt füüsilisest isikust eestkostjalt ning füüsilisest isikust eestkostjat nõustama ja koolitama (PKS § 175 lg 1). Juriidiline isik kontrollib PKS § 205 lg- st 2 tulenevalt vähemalt üks kord aastas, kas täiskasvanud eestkostetavale on võimalik määrata füüsilisest isikust eestkostja. Seega alaealiste puhul juriidiline isik peab kogu aeg kontrollima, kas eestkostetavale on võimalik füüsilisest isikust eestkostjat määrata, aga täisealiste puhul on juriidilisel isikul selline kohustus kord aastas. Kui juriidiline isik saab teada, et täisealisele on võimalik määrata füüsilisest isikust eestkostja, peab ta sellest viivitamata teatama kohtule ja valla- või linnavalitsusele.

Sarnaselt füüsilisest isikust eestkostja määramisel on ka juriidiliste isikute eestkostjaks määramisel omad piirangud. PKS § 175 lg-st 3 ja PKs § 205 lg-st 4 tulenevalt juriidilisest isikust eestkostjaks ei või määrata seda tervishoiu-, hoolekande- või haridusasutust, kus eestkostetav viibib. „PKS eelnõu Riigikokku suunamisel sotsiaalministeerium taotles, et kasvatus- ja hoolekandetasutuses asuvate isikute õiguste kaitse tugevdamiseks tuleb välisriikide eeskujul igäühele neist määrata personaalne eestkostja.“⁸⁰ Enne 1995. aastat isikute üle, kes asusid kasvatus- või meditsiinasutuses, ei määratud eraldi eestkostjat. Eestkostet nende isikute üle teostas ENSV APK § 148 lg- st 3 tulenevalt asutuse administratsioon, kus eestkostetav asus.

„Peamiselt määratakse eestkostjaks ikkagi füüsiline isik või kohalik omavalitsus. Füüsilisest ja juriidilisest isikust eestkostjate leidmine oleks kindlasti kergem, kui riik näeks neile ette ka tasu.“⁸¹ Hetkel juriidilised isikud, kes on eestkostjaks määratud, võivad kohtult taotleda tasu maksmist eestkostekulude katmiseks ning tasu määramise korral makstakse eestkostjale tasu

⁸⁰ E. Salumaa. III osa. Eestkoste ja hooldus 11. peatükk. Eestkoste. (viide 45), lk 10.

⁸¹ K. Juur. Piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramine. (viide 78), lk 34.

eestkostetava vara arvelt.⁸² Eestkoste tasu summa on kohus otsustanud vastavalt eestkostetava rahalistele võimalustele ning eestkostja tegevusele. Kohus on ka leidnud, et juriidilise isiku poolt esitatud tasu määramise avalduses märgitud summa on seletamatult suur ning on määranud väiksema tasu, kui nõutud.⁸³ Autori hinnangul, kui eestkostetava varaline seisund võimaldab eestkostjale tasu määrata tuleb hinnata eestkostja panust eestkostetava huvide ja õiguste kaitsmisel. Hetkel on eestkostetavale määratud tasu jäänud 20 kuni 30 euro ulatusse ning eestkostja tegevus on piirdunud eestkostetava hooldekodu arvete tasumisega ning jooksvate probleemide lahendamise.⁸⁴ Käesoleva töö autor on arvamusel, et eestkostjale määratavat tasu eestkoste teostamise eest on võimalik suurendada, kui eestkostja peab näiteks kaitsma eestkostetava õigusi ja huve kohtus või tegelema eestkostetava võlausaldajatega suhtlemisega. Samas oluline, et on eestkostetava kohustused saaksid täidetud ning kui eestkostetava eest on vaja täita kohustusi tuleks eelistada kohustuste täitmist eestkostjale tasu määramisele. Kui eestkostjal on eestkostetava eest kohustused täidetud on eestkostjal võimalus pöörduda kohtusse ning taotleda tasu määramist eestkoste teostamise eest. Hetkel on eestkostjal võimalus igal ajal kohtusse pöörduda tasu määramise taotlusega, kuid autori hinnangul eestkostjad, teades eestkostetava majanduslikku olukorda ei leia võimalust tasu saamiseks.

1.3.4 Kohalik omavalitsus eestkostjana

PeS § 95 kohaselt sai eestkostjaks olla ainult füüsiline isik. „Kohalik omavalitsus täidab eestkostja ülesandeid seaduse alusel /.../.“⁸⁵ PKS-i järgi on kohtul võimalik eestkostjaks määrata ka kohalikku omavalitsust. Enne kohaliku omavalitsust eestkostjaks määramist on kohtul kohustus eelnevalt kontrollida ega leidu sobivaid füüsilisi ja juriidilisi isikuid, keda eestkostjaks määrata. Juhul kui sobivat füüsilist või juriidilist isikut ei leita, määratakse eestkostjaks lapse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne valla- või linnavalitsus (PKS § 176 lg 2). Tulenevalt PKS § 205 lg-st 3, kui täiskasvanud isikule eestkostjaks ei ole võimalik määrata sobivat juriidilist isikut, määratakse eestkostjaks täisealise elukohajärgne valla- või linnavalitsus.

Valla- või linnavalitsust tuleks eelistada eestkostjaks määramisel juhul, kui eestkostet vajav isik on aastakümneid hooldusasutuses viibinud ja isikul puudub igasugune kontakt oma

⁸² TMKm 09.03.2013, 2-10-59731 (koopia autori valduses).

⁸³ TMKm 26.03.2013, 2-10-59729 (koopia autori valduses).

⁸⁴ TMKm 27.12.2011, 2-07-50690(koopia autori valduses).

⁸⁵ RKTkm 3-2-1-151-08.

kaugel elavate lastega.⁸⁶ Kui ka oleks olemas sobiv isik, keda eestkostjaks määrata, on eestkostjaks määramisel vajalik sobiva eestkostja nõusolekut ning vastu isiku tahtmist ei saa määrata eestkostjaks kedagi, välja arvatud kohalikku omavalitsust.⁸⁷ Nimelt valla- või linnavalitsusel on aga seadusest tulenev kohustus täita eestkostja ülesandeid (PKS § 202 ja § 176 lg 1). Seega kohalik omavalitsus ei saa keelduda eestkostjaks hakkamast, kuid kohaliku omavalitsuse huvides on leida eestkostetavale sobiv juriidiline või füüsiline isik eestkostjaks, sest vähemate eestkostetavatega on kohalike omavalitsustel ka vähem tööd ning vastutust.

„Elukohajärgse omavalitsuse eestkostjaks määramisega toimub eestkostetava elu korraldamine üldjuhul vallavalitsuse istungil ja iga otsus vormistatakse korraldusega, mis võtab aega, kuna istungid toimuvad kindla aja tagant (kord nädalas, kahe nädala tagant jne).“⁸⁸ Eestkostetava esindajana on kohalikul omavalitsusel seadusest tulenev võimalus anda teisele isikule volituse tehingu tegemiseks (TsÜS § 119 lg 2). Kohalikud omavalitsused on eestkostetavate igapäevaste asjade eest otsustamise õiguse andnud sotsiaaltöötajatele, kellele on omavalitsuse korraldusega antud volitus eestkostetava suhtes tehtud otsuseid täita.⁸⁹

„Omavalitsuse sotsiaaltöötaja ülesannete hulka kuulub eestkostega seotud materjalide ettevalmistamine vallavalitsusele, ta ei saa ainuisikuliselt otsuseid teha.“⁹⁰ Kuna kohalik omavalitsus määratakse sageli eestkostjaks, on omavalitsuste sotsiaaltöötajatel suur koormus ja vastutus, kuid neil jääb sageli puudu juriidilistest teadmistest.⁹¹ „Oma igapäevatöös vajaksid sotsiaaltöötajad pädevate spetsialistide tuge eestkostetavate varaga seotud toimingute tegemisel- juristidelt, kinnisvaraspetsialistidelt, mõnikord ka kunstieksperditelt, kui eestkostetaval on kunstiväärtusi.“⁹² Sotsiaaltöötajate „/.../ volitused kehtivad tööl olles ning peatuvad või lõppevad töövälisel ajal või töösuhte lõppedes.“⁹³ Sõltumata volitatud töötajatest kannab kohalik omavalitsus eestkostetava ees kohustuste rikkumisel tsiviilvastutust ning kohaliku omavalitsuse kui eestkostja „/.../ kohustused ja vastutus ei lõppe automaatselt töötaja või ametniku töösuhte lõppemisega.“⁹⁴ Lisaks peab kohalik omavalitsus olema teadlik, mis informatsiooni eestkostetavate kohta hooldekodudest väljastatakse teistele asutustele,

⁸⁶ TrtRnKm 29.08.2011, 2-11-4743 (koopia autori valduses).

⁸⁷ TrtRnKm 29.08.2011, 2-11-4743 (koopia autori valduses).

⁸⁸ L. Palmiste. (viide 62), lk 14.

⁸⁹ L. Palmiste. (viide 62), lk 14.

⁹⁰ L. Palmiste. (viide 62), lk 14.

⁹¹ A. Eichenbaum, E. Madal. Uus ühing aitab eestkostet korraldada. (viide 19), lk 22.

⁹² R. Allev, A. Johanson. Projekt eestkoste korralduse arendamiseks Tallinnas, Sotsiaaltöö, 2013, nr 1 lk 13.

⁹³ M. Tuubel. Eestkostega seotud õiguslikke küsimusi. (viide 53), lk 22.

⁹⁴ M. Tuubel. Eestkostega seotud õiguslikke küsimusi. (viide 53), lk 22.

„/.../ isegi kui ametiasutusse saadetavad dokumendid valmistatakse ette hoolekodus, peab eestkostetasutus need omalt poolt allkirjastama.“⁹⁵ Eestkostjal peab olema täielik ülevaade, kuidas on korraldatud eestkostetava hooldus. Autori hinnangul kohalikud omavalitsused täidavad neile määratud kohustusi kohusetundlikult ning arvestades igakülgset eestkostetava õigusi ja huve.

Kohaliku omavalitsuse roll eestkostjana algab juba enne eestkostet vajavale isikule kohtupoolt eestkostja määramist. „Ka uue seaduse järgi tekivad omavalitsusel eestkostja kohustused kohe, kui saadakse teada eestkostet vajavast inimesest. See tähendab, et eraldi kohtumäärust ei tarvitse oodata, ehkki samas tuleb kohut olukorrast kohe teavitada. Kui aga kohus saab teada eestkostet vajavast inimesest, ei tohi ta jääda ootama eestkostetasutuse ettepanekut, vaid peab ise algatama eestkoste seadmise.“⁹⁶ Lisaks eestkostjateks olemisele peavad kohalikud omavalitsused teatud juhtudel esitama kohtule eestkoste seadmiseks vajalikku teavet, sest neil on eestkostet vajava isiku kohta kõige rohkem teavet.⁹⁷ Lapse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgsel valla- või linnavalitsusel on kohustus kuni eestkoste määramiseni täita eestkostja ülesandeid, kui eestkoste seadmise eeldused on täidetud. Eestkostja ülesannete täitmisel on valla- või linnavalitsusel juba enne eestkostjaks määramist PKs § 176 lg-st 1 tulenevalt eestkostja õigused ja kohustused.

⁹⁵ M. Kraiss. (viide 63), lk 13.

⁹⁶ A. Olm. Peamised muudatused uues perekonnaseaduses, Sotsiaaltöö, 2010, nr 1, lk 7.

⁹⁷ A. Olm. Peamised muudatused uues perekonnaseaduses. (viide 96), lk 7.

2 EESTKOSTE JÄRELEVALVE EESMÄRK JA MENETLUS

2.1 Eestkoste järelevalve eesmärk

Eestkoste institutsioonil on üllas eesmärk. „Eestkoste mõte ja eesmärk on kaitsta piiratud teovõimega alaealiste ning täisealiste isikute isiklikke ja varalisi õigusi ning huve.“⁹⁸ Ainult eestkoste seadmisega ei saa eestkoste institutsiooni eesmärki täita, sest riik ei saa kindel olla, kas määratud eestkostja täidab määratud kohustusi ning kaitseb eestkostetava huve ning õigusi. Kuna seadusliku esindajana on eestkostjal võimalik teha eestkostetava eest tehinguid ning käsutada määratud ulatuses eestkostetava vara, sõltub paljuski eestkostetava olukord talle määratud eestkostja tegevusest.⁹⁹ Selleks, et kontrollida eestkoste toimimist ning õiguspärasust on loodud kohtus järelevalve menetlus eestkostjate tegevuse üle, mille eesmärgiks on kindlustaks, et eestkostetavate vara ei kuritarvitata ja eestkostetavaid ei jäeta hooletusse ning eemaldada eestkoste institutsioonist isikud, kes kasutavad ära piiratud teovõimega isikuid, kas pahatahtliku tegevuse läbi või jäädes tegutsemist vajavas olukorras tegevuseta. Eestkoste järelevalve menetlus on menetlusliik, mille ülesandeks on kontrollida eestkostja tegevust. Järelevalve eestkostjate tegevuse üle võimaldab pakkuda kaitset järjest suurenevale arvule nõrgemas positsioonis asuvatele isikutele, kes ei ole ise võimelised enda eest otsuseid langetama. Piiratud teovõimega isikute puhul on suurem risk, et isikute otsustusvõimetust kuritarvitatakse, neid jäetakse hooletusse ja kasutatakse ära eestkostjate poolt, kellel on õigus teha eestkostetava eest isiku- ja varahoolduse küsimustesse puutuvaid otsuseid.¹⁰⁰ Eestkoste järelevalve kindlustab piiratud teovõimega isikute heaolu.¹⁰¹ Järelevalve teostamisega eestkostjate üle „/.../ soovitakse kindlustada piiratud teovõimega isikute heaolu, identiteedi vargused ja karistada eestkostjaid, kes kasutavad enda ametit ära.“¹⁰² Eelnevast tulenevalt on oluline teostada kontrolli eestkostjate tegevuse üle.¹⁰³ Autori hinnangul järelevalve eestkostjate tegevuse üle peaks andma eestkostjatele tugeva signaali eestkoste korrapärase ning probleemideta toimimiseks, kuna nende tegevust kontrollitakse, seega peavad eestkostjad ise määratud kohustusi täites järgima hoolsuskohustust ning vältima kahtlusi ja segadust tekitavat käitumist.

⁹⁸ Perekonnaseaduse eelnõu. Seletuskiri seisuga 15.05.2006. Algataja viide: 3-3-01/6421. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#GyzHzZxI>, 29.04.2014, lk 7.

⁹⁹ A. Olm. Peamised muudatused uues perekonnaseaduses. (viide 96), lk 7.

¹⁰⁰ N. Karp, E. Wood. Guardianship Monitoring: A National Survey of Court Practices. (viide 18), lk V.

¹⁰¹ N. Karp, E. Wood. Guardianship Monitoring: A National Survey of Court Practices. (viide 18), lk V.

¹⁰² N. Karp, E. Wood. Guardianship Monitoring: A National Survey of Court Practices. (viide 18), lk 2.

¹⁰³ A. Olm. Peamised muudatused uues perekonnaseaduses. (viide 96), lk 7.

2.2 Eestkoste järelevalve menetlus

2.2.1 Järelevalve menetluse sisu

Kuni 1. juunini 2010. a peeti eestkostet ja hooldust reguleerivate sätete peamisteks puudusteks „/.../ äärmiselt väikest regulatiivsust ning eestkoste ja eestkostjate tegevuse üle järelevalve teostamise struktuuri ebaefektiivsust.“¹⁰⁴ „Uue seaduse järgi on eestkostjate üle järelevalve teostamine allutatud kohtutele. Kohtulik järelevalve aitab eestkostetava põhiõiguste kaitset paremini tagada kui praegune järelevalve eestkosteasutuste poolt, kus sageli ei tööta juriidiliste teadmistega inimesi. Lisaks likvideeritakse sel moel senine vastuolu, kus eestkosteasutused on samal ajal nii hoolekandeteenuse pakkujad kui ka eestkostjad ning eestkostjate üle järelevalve teostajad, mis võib tuua kaasa huvide konflikti.“¹⁰⁵ Autori hinnangul eestkoste järelevalve andmine kohtu pädevusse muutis järelevalve teostamist objektiivsemaks ning süstemaatilisemaks, sest kohus üldiselt ei ole teadlik, milline on eestkostetava igapäeva elu ning kuidas eestkostja on korraldanud eestkostetava raha kasutamise, kui seda määrusesse ei ole märgitud. Kohtule peavad eestkostjad eestkostetava igapäevaelu korraldamisest aru andma. Kohus on kohati teadmatutes ning see võimaldab kohtul teostada järelevalvet eestkostjate üle objektiivselt, kuid kohus arvestab eestkostja poolt eelnevalt esitatud teabega ning võtab seda edaspidi järelevalve teostamisel arvesse.

Alates 1. juulist 2010. a on Eestis eestkostjate üle järelevalve teostamine antud kohtu pädevusse. Järelevalve menetlust viivad läbi Harju ja Viru Maakohtus kohtujuristid ning Tartu ja Pärnu Maakohtutes konsultandid. Tulenevalt PKS § 193 lg 1 lausest 1 teostab kohus järelevalvet eestkostja tegevuse üle järelevalve menetluse kaudu. Eestkoste järelevalve menetlus on kohtus eestkoste seadmise menetlusest eraldi seisev menetlus. Järelevalve menetlus luuakse pärast eestkoste seadmist, kui kohus on teinud eestkoste seadmise määruse. Kohtutes on eestkoste järelevalve menetluseks olemas eraldi toimikud, kuhu köidetakse eestkoste seadmise määrus ning edaspidi kõik eestkoste järelevalvega seonduvad dokumendid sh vara nimekirjad, aruanded, konto väljavõtted, aruannete täpsustamised ning eestkoste järelevalves tehtud määrused.

¹⁰⁴ A. Olm. Peamised muudatused uues perekonnaseaduses. (viide 96), lk 7.

¹⁰⁵ A. Olm. Peamised muudatused uues perekonnaseaduses. (viide 96), lk 7.

Kohtunike ümarlaual 2012. a tehti ettepanek, et tööjaotusplaani kohaselt kõik isiku eestkostega seotud asjad peaksid olema ühel kohtunikul.¹⁰⁶ Hetkel on vastavalt kohtumajade tööjaotus plaanidele menetluste jagamise kord maakohtute ning ka kohtumajade raames erinev. Justiitsministeerium toetas ümarlaual ettepanekut, „/.../ et ühe eestkostetavaga seotud taotlused oleksid kõik ühe kohtuniku menetluses. See aitab tagada kõige paremini järelevalve eesmärki ja mõtet.“¹⁰⁷ Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja kohtunikud on arvamusel, et eestkostetavaga võivad tegeleda erinevad kohtunikud ning eestkostetava asjadega ei pea kuni eestkoste lõpetamiseni tegelema üks ja sama kohtunik. Kuid Tartu Maakohtu Jõgeva kohtumaja kohtunikud leiavad, et segaduse vältimiseks on mõistlik, kui ühe eestkostetava asjadega tegeleb üks kohtunik. Samas kõikides Tartu Maakohtu kohtumajades ollakse seisukohal, et eestkostetavaga seotud kohtuasjad koondatakse ühe menetluse alla, et vältida järelevalve menetluses oluliste lahendite kahe silma vahele jäämist. Autori hinnangul, kui ühe eestkostetava kohtuasjadega tegeleb koguaeg üks kohtunik, on kohtunikul parem ülevaade eestkostetava igapäeva elu kohta ning näiteks eestkostetava varaga tehingute tegemiseks nõusolekute küsimise puhul saab kohtunik varasema kogemuse pinnalt arvamuse kujundada, kas eestkostetava huvides on vara käsutamine või mitte. Kui uus kohtunik pikendab eestkostet, siis järelevalve menetluses saab temast uus menetleja ning kohtunike vahetamine tekitab liigset ning ebavajalikku tehnilist tööd.

Kohtu poolt eestkoste järelevalve teostamine kujutab endast esiteks aruandluse kontrollimist ning teiseks teatud tehingute tegemiseks nõusoleku andmist.¹⁰⁸ Kohus kontrollib esitatud aruandeid sisuliselt. Sisuline kontroll ei seisne vaid aruannete lugemises ning konto väljavõtete kontrollimises. Sisulise järelevalve puhul tuleb kohtul tegeleda igapäevaselt eestkostjate ja kohalike omavalitsuste nõustamisega ning abistamisega.¹⁰⁹ Kohtul on võimalus kontrollida eestkostja poolt esitatud aruandesse märgitud andmete tõesust, tehes päringuid kinnistusraamatusse, Rahvastikuregistrisse, Maksu- ja tolliametisse, erinevatesse Eesti Vabariigis registreeritud pankadesse ning Sotsiaalkindlustusametisse. Sisulise kontrolliga kohus analüüsib ja hindab esmajoones aruannet, kohus peab märkama erinevaid riski- ning ohutegureid eestkostja tegevuses ja vajadusel reageerima koheselt. Järelevalve sisulise töö hulka kuulub ka eestkostjate murede kuulamine ja jooksvate probleemide lahendamist.

¹⁰⁶ K. Juur. Eestkoste ja kohtu järelevalve eestkostja tegevuse üle. Kohtunike ümarlaud. Protokoll. Riigikohus. Koolitusosakond. Tartu, 2012, lk 10.

¹⁰⁷ K. Juur. Eestkoste ja kohtu järelevalve eestkostja tegevuse üle. (viide 106), lk 10.

¹⁰⁸ Perekonnaseaduse eelnõu. (viide 98), lk 7

¹⁰⁹ Kohtuametnikud nõustavad eestkostjaid nii kirja teel, telefoni teel kui ka kantseleis eestkostjaga kohtudes.

Eestkoste seadmisega piiratakse oluliselt eestkostetava õigusi ning vabadust, seega on oluline, et kohus saaks regulaarselt informatsiooni eestkostetava eluolu, eestkostetava varade kasutamise ja eestkostja tegevuse kohta.¹¹⁰ Eestkoste järelevalve on menetlus, mille eesmärgiks on protsessi monitooring ja mille keskmeks on inimene, niipea, kui tegemist on inimelu kvaliteeti mõjutavate toimingutega, tuleks hoiduda hinnangute andmisest. Vähemalt mitte enne sügava veendumuse kujundamist asja põhjaliku uurimise teel.

Kohus, seades sobiva eestkostja eeldab, et eestkostja täidab talle määratud kohustusi kohusetundlikult ning ei kasuta eestkostetava vara enda huvides. Järelevalve eestkostja tegevuse üle peaks mõningal määral tuginema usaldussuhtele. Igat pisitehingut kohus ei peaks üle kontrollima. Sellest ka asjaolu, et igapäevaste kulutuste kohta ei pea kohtule tõendeid tšekkide näol esitama. Autori hinnangul ei ole vajalik kõikide eestkostjate tegevuse üle üksikasjaliku kontrolli teostada. Tutvudes järelevalve toimiku materjalidega, sh eestkoste seadmise määruse, iga-aastaste aruannete ning konto väljavõtetega, on võimalik hinnata eestkostja tegevust või tegevusetust eestkostetava huvidest lähtudes. Tartu Maakohtus eestkostetavatel üldiselt vara, mis pensionist ja toetustest üle jääb, ei ole.¹¹¹ Seega eestkoste järelevalve teostamisel Tartu Maakohtus konsultandid kontrollivad üldiselt eestkostetava raha kasutamist ning kahtluste korral eestkostjatel on kohustus kohtule täiendada eestkoste teostamisega seonduvat. Tartu Maakohtus toimub eestkostjate kohtusse kutsumine erandjuhtudel.¹¹² Kohtus eristatakse füüsilisest ja juriidilisest isikust eestkostjaid ning kohalikke omavalitsusi eestkostjatena. Eestkoste kohustuste täitmine on eestkostjate poolt erineva kvaliteediga ning tahes tahtmata, kui kohalikud omavalitsused paigutavad peamiselt eestkostetavad hoolekande asutusse on neil enamasti eestkostjana hoolekandeadasutuse poolt esitatud arve tasumise vaev. Kohalike omavalitsuste üle teostatav järelevalve on kohati leebem. Kohus eeldab, et kohalikus omavalitsuses töötavad pädevad isikud, kes suudavad korraldada piisavalt eestkostetava elu. Samas kõiki aruandeid ning asjaolusid kontrollitakse kohtus võrdsel tasemel ning vajadusel palutakse eestkostjal täpsustada aruannet või määratud kohustuste täitmist.

¹¹⁰ S. Balch Hurme, E. Wood. Guardian accountability then and now: tracing tents for an active court role. *Stetson Law Review*, vol 31, 2002, lk 902.

¹¹¹ TMK järelevalve toimik 2-12-9385, lk 84.

¹¹² TMK järelevalve toimik 2-10-36881, lk 125.

2.2.2 Eestkostetava vara nimekiri

Üheks esimeseks eestkostja kohustuseks pärast eestkoste seadmist on vara nimekirja esitamine. Tulenevalt PKS § 184 lg-st 1 peab eestkostja vara nimekirja esitama kohtule mõistliku aja jooksul eestkoste määramisest arvates. Mõistlikuks ajaks kohtute hinnangul on 1- 2 kuud, juhul kui määruses on ettenähtud kuupäev vara nimekirja esitamiseks, tuleb lähtuda antud kuupäevast.¹¹³ Vara nimekiri tuleb esitada nii alaealiste kui ka täisealiste eestkostetavate vara täpsustamiseks.

Eestkostja peab välja selgitama eestkostetava vara ning tegema vajalikud toimingud eestkostetava vara säilitamiseks.¹¹⁴ Vara nimekiri ei ole nii mahukas, kui aruanne, mille esitamise kohustus on eestkostjal iga-aasta. Vara nimekirjas esitatakse teave kuni nimekirja koostamiseni vara koosseisus toimunud muutuste kohta (PKS § 184 lg 2). Eestkostjatele jääb vara nimekirja esitamise kohustus sageli arusaamatuks. Eestkostjad on segaduses, mida vara nimekiri peab endas sisaldama. Praktikas kohus eeldab, et vara nimekirjas on välja toodud eestkostetava pangakontod ning kontoväärtused, eestkostetavale määratud pensioni ja toetuste suurused, eestkostetava kohustused ning eestkostetava kinnisvara (Lisa 1). Vara nimekirjas ei ole vajalik välja tuua üksikasjalikult eestkostetavale kuuluvate vallasvara loetelu, küll aga tuleks nimekirja märkida väärtuslikum vallasvara. Eestkostja peab kindlaks tegema ka eestkostetava kohustused: võlgnevused, hüpoteegid, liisingud, laenud, võlakirjad, krediitkaardid jms.¹¹⁵ Konkreetset loetelu ei saa seadusesse kirja panna, sest igal isikul on talle kuuluvad õigused ja kohustused ning isikute vara suurus on erinev.

2.2.3 Iga-aastane kirjalik aruanne

Teiseks eestkostja seaduses sätestatud kohustuseks on iga-aastase kirjaliku aruande esitamise kohustus (PKS § 194 lg 2 lause 1). Iga-aastase aruande esitamisega peaks eestkostjad mõistma eestkoste seotust kohtuga.¹¹⁶ „Aruandekohustus peaks preventiivse abinõuna välistama raha väärkasutamise võimaluse.“¹¹⁷ Kohtu poolt teostatav järelevalve eestkostjate üle iga-aastaste kohustuslike aruannete läbi on järelevalve seisukohalt hädavajalik, et kohus saaks kaitsta eestkostetavat.¹¹⁸ Eestis on eestkoste järelevalve menetluses aruande esitamine üks eestkostja

¹¹³ TMKm 08.04.2014, 2-14-5527 (koopia autori valduses).

¹¹⁴ H. S. Krooks, M. J. Quinn. (viide 26), lk 1644.

¹¹⁵ H. S. Krooks, M. J. Quinn. (viide 26), lk 1645.

¹¹⁶ H. S. Krooks, M. J. Quinn. (viide 26), lk 1643.

¹¹⁷ A. Eichenbaum, E. Madal. Tähelepanekuid eestkoste praktikast. (viide 29), lk 21.

¹¹⁸ L. A. Frolik. (viide 24), lk 750.

peamine kohustus, mida näitab ka eestkoste järelevalve toimikute sisud.¹¹⁹ Aruande esitamise kohustus on kahtlemata eestkostjate jaoks kõige koormavam ülesanne, samuti eestkostega tegeleva kohtuametniku jaoks on aruannete põhjalik kontrollimine aeganõudev ülesanne. „Ühe Harju Maakohtus eestkoste järelevalvega tegeleva konsultandi hinnangul võib suurusjärgu kohta öelda ligikaudu 15 aruannet 150-st on problemaatilised ning probleeme tuleb ühtviisi ette nii võõraste eestkostjate kui ka lähisugulaste puhul.“¹²⁰ Tartu Maakohtus selline statistika puudub, kuid autori hinnangul võib tõepoolest probleemsete aruannete maht samaväärne olla, kuid mitte alati. Probleemsete eestkostjate ning aruannete välja toomiseks peab kohus aruannet sisuliselt kontrollima, hindama tehtud kulutuste põhjendatust ning nõudma vajaduse korral selgitusi või aruande parandamist ja täiendamist (PKS § 194 lg 3). Kuigi eestkostjatel on kohustus iga-aasta esitada aruanne, on kohtul siiski PKS § 194 lg- st 1 tulenev õigus igal ajal nõuda eestkostjalt informatsiooni tema ülesannete täitmise kohta. Informatsiooni küsimisele eestkostjalt ei ole seadusest tulenevalt piiranguks eestkoste lõppemine. Seega peab eestkostja olema valmis kohtu poolt esitatud küsimustele vastama ning täpsustama aruannet igal ajal. Isegi juhul, kui eestkoste on lõppenud, on kohtul õigus nõuda eestkostjalt seletusi eestkoste täitmise kohta. Eestkostja peab enda vabastamise korral eestkostetavale välja andma valitsetava vara ja esitama vara valitsemise kohta aruande (PKS § 199). Autori hinnangul on analoogia korras eestkostja kohustatud esitama vara valitsemise kohta aruande ka pärast eestkoste lõppemist. Aruanne, mis on esitatud pärast eestkoste lõppemist on lõpparuanne. Lõpparuandes tuleb eestkostjal välja tuua eestkostetava kulud ja tulud ning seda kuni eestkoste lõppemise asjaolude esinemiseni. Lõpparuande esitamiseks võib kasutada iga-aastase aruande esitamise vormi. Lõpparuanne täidab lünga eestkoste lõppemise ja eelmise aruande vahel. Seega on lõpparuande esitamine sama tähtis kui iga-aastase aruande esitamine. Lõpparuande esitamise kohustusega hoiab kohus ära eestkostetava vara eestkostja huvides kasutamist eelneva aruande ja eestkoste lõppemise vahel.

Eestkostjale kuulub PKS § 172 kohaselt eestkostetava isiku- ja varahooldusõigus. Lisaks seadusega antud õigusele, on eestkostjal ka kohustus hoolitseda eestkostetava isiku ja vara eest kohtu poolt määratud ülesannete piirides (PKS § 179 lg 1). „Eestkostetava raha kasutamise ja käsutamise õiguse üleandmine on äärmiselt oluline isiku varaliste õiguste riive. Samal ajal on eestkostetava varaliste õiguste üle otsustamine eestkoste põhisisu. Nimetatud õiguse saab seaduses sätestatud alustel ja korras anda küll eestkostjale, aga mitte kolmandale

¹¹⁹ TMK järelevalve toimik 2-10-60714, lk 45.

¹²⁰ Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu. Seletuskiri seisuga 10.04.2012. Algataja viide: 8-1/1958. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eelnoud.valitsus.ee/main#gPFQJA11>, 29.04.2014, lk 5.

isikule.¹²¹ Kohus peab eestkoste seadmise määruksesse märkima eestkostja ülesanded ning kas ja milliseid tehinguid võib piiratud teovõimega isik teha ilma eestkostja nõusolekuta (TsMS § 521 lg 2 p 3 ja p 4). Kohtuliku kontrolli ulatus sõltub kohtu poolt isikule seatud eestkoste ulatusest. „Eestkoste ulatus oleneb eestkostetava vajadustest: kui abi on vajalik ainult üksikutes asjades (nt eestkostetavale kuuluva kinnisasja valitsemine) või asjade ringis (isikuhooldus, eriti tervise ja majutamise eest hoolitsemine), siis piirdub eestkostja määramine nende ülesannetega; vastavad piirangud formuleeritakse ka eestkostja määramise dokumendis.”¹²² Kohtul on kaalutusõigus, millises ulatuses tuvastada isiku teovõime piiratus ning sellega määrab kohus, millises mahus on eestkostjal eestkostetava vara üle hooldusõigus, millest sõltub ka eestkostja kohustus eestkostetava vara eest hoolt kanda. Kohus teostab PKS-i kohaselt kontrolli vastavalt määrukses sätestatule. Kuid seaduses ega määrukses ei arvestata eestkostja ja eestkostetava suhteid ning eestkostja motiivi eestkostetava isiku- ja varahoolduse teostamisel. Seaduse järgi on kõik eestkostjad võrdsed, kuid praktikas eestkoste järelevalvet teostavad kohtuametnikud võtavad kohtulikku kontrolli teostades arvesse eestkostja ja eestkostetava suhteid ning eestkostetava tervislikku ning varalist seisukorda.¹²³ Kohtuliku kontrolli ulatus eestkostjate tegevuse üle sõltub eestkostja koostöövõimest kohtuga, kohtule esitatud iga-aastaste aruannete sisust ning eestkostetava varalisest olukorrast.

Iga eestkostja puhul kontrollib kohus, et eestkostja valitseks eestkostetava vara hea eestkostja hoolsusega, säilitaks ning võimaluse korral suurendaks eestkostetava vara. Muu hulgas peab eestkostja nõudma õigel ajal sisse eestkostetavale kuuluvad nõuded ning valitsema eestkostetavale kuuluvat kinnisvara (PKS § 183 lg 1). Eestkostetava varalt saadavast kasust tuleb esmajoones täita varal lasuvad sissenõutavaks muutunud kohustused ning katta muud vara korrapärase valitsemise kulud. Nimetatud kuludest ülejäänud sissetulekut võib kasutada eestkostetava ülalpidamiseks (PKS § 183 lg 2). Eestkostja peab hoidma enda ja eestkostetava vara eraldatuna ega tohi PKS § 183 lg 3 kohaselt eestkostetava vara kasutada enda huvides. „Üksikutel juhtudel on eestkostetaval kinnistu.”¹²⁴ Eestkostja peab vajadusel eestkostetava kinnisvara eest ise hoolt kandma või üürima kinnisvara kolmandatele isikutele vara suurendamise eesmärgil.

Aruandes tuuakse eraldi välja eestkostetava huvides tehtud kulutused ning lisatakse neid tõendavad dokumendid. Eestkostja peab olema teadlik, milleks eestkostetava raha

¹²¹ RKHKm 3-3-1-42-06.

¹²² A. Lüderitz. (viide 1), lk 408 äärenr 1152.

¹²³ TMK järelevalve toimik 2-08-83000, lk 65.

¹²⁴ L. Palmiste. (viide 62), lk 16

kasutatakse, kuid aruandesse ei ole vajalik sendi täpsusega kulusid välja tuua. Igapäevaseid kulutusi, mis on tehtud eestkostetava huvidest ja vajadustest lähtuvalt ei ole vaja aruandes üksikult välja tuua, piisab kui eestkostja toob aruandes välja ligikaudse kulutuse summa ühe kuu lõikes.¹²⁵ Tulenevalt PKS § 194 lg- st 2 eestkoste aruande juurde ei lisata igapäevaseks ülalpidamiseks tehtud kulutuste kohta tõendavaid dokumente. „Vajadus kulutuste tõendamiseks tekib vaid juhul, kui eestkostetavale kuulub igapäevakulusid ületavat vara ning seda vara kasutatakse muude kulutuste katmiseks. See, mida tuleb igapäevaseks ülalpidamiseks tehtavate kulutuste all täpselt mõista, jääb kohtupraktika sisustada.“¹²⁶ Samas ei tohi unustada asjaolu, et isikute majanduslik olukord on erinev, seega võivad isiku elukorraldusest lähtuvalt temale tehtavad igapäevased kulutused erineda. Kohus peab järelevalve teostamisel seega jälgima alati konkreetse isiku varalist olukorda ning kulutuste vajalikkust ning eestkostetava huve. Eestkostetava igapäevaste kulutuste katmine toimub üldiselt eestkostetava pensioni arvelt. Eraldi tuleks aruandes välja tuua kulutused, mis ületavad igapäevaseid ülalpidamiskulusid.¹²⁷ Kuid eestkostetaval vara ei pruugi piirduda vaid pensioni ja erinevate toetustega. Lisaks riigipoolsetele toetustele makstakse eestkostetavale ülalpidamist, eestkostetaval on enne või ka pärast teovõime piiramist teenitud raha, pärandi või kinkena saadud vara, välismaalt saadavad toetused sh pension.¹²⁸ Kuna inimeste majanduslik olukord ning ka tervislik seisund on niivõrd erinev, siis ei saa ka perekonnaseadusega määrata, mida tuleks lugeda igapäevasteks kulutusteks, sest kulutused sõltuvadki isiku vajadustest ning harjumuspärasest elustandardist.¹²⁹ Eestkostetavad saavad ka erinevas ulatuses pensionit ja toetusi, seega ei saa autori hinnangul ka pensioni ja toetuste suurust arvesse võttes seaduses kindlaks määrata summat, mille ulatuses kohus järelevalvet ei teosta.

Kulutuste välja toomine on kahtlemata eestkostjatele keeruliseks ülesandeks. Eestkostjad otsivad kulude lahtri täitmiseks abi nii kohtult kui ka kohalikele sotsiaaltöötajatelt. Paljud eestkostjad on veel arvamusel, et nad peavad aruandesse märkima võimalikult täpselt igapäevased kulutused ning kulutuste tõendamiseks koguma tšekke. Tšekkide kogumise kohustus on juba hetkel kehtivast seadusest välja jäetud (PKS § 194 lg 2 lause 2). „Kohus saab ja peab nimetatud sätte mõtet silmas pidades hindama ka kulutuste mõttekust, mitte

¹²⁵ Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu. (viide 120), lk 2.

¹²⁶ Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu. (viide 120), lk 5.

¹²⁷ Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu. (viide 120), lk 2.

¹²⁸ Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu. (viide 120), lk 2.

¹²⁹ Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu. (viide 120), lk 2.

ainult formaalselt tšekkide olemasolu.¹³⁰ Perekonnaseaduse eelnõuga sooviti eestkostja jaoks aruande esitamist lihtsustada.¹³¹ „Kohustus suuremaid kulutusi aruandes välja tuua (ning vajaduse korral tõendada) ei peaks olema eestkostjate jaoks ülemäära koormav, kuna kuludokumentide säilitamine on lisaks aruandlusele vajalik muu hulgas ka näiteks müügilepingust tulenevate võimalike nõuete maksmapanekuks, mis on muu hulgas samuti üks eestkostja kohustusi.“¹³² Seadusesse ei saa kindlaks määrata konkreetset summat, millest allpool kohus eestkostja üle kontrolli ei teosta, ka pensioni ulatuses on võimalik eestkostetava raha väärkasutada.

Käesoleva töö autor leiab, et aruandes on vajalik tuua välja võimalikult konkreetset eestkostetava vara eest tehtud kulutused. Oluline on see, et kohtul on aruannet lugedes koheselt võimalik mõista, millele eestkostetava vara kulus. Aruandes välja toodud kulutusi aitab üldiselt mõista koos aruandega esitatud eestkostetava pangakonto väljavõte. Kuid konto väljavõte on kasulik vaid juhul, kui isiku pension ja toetused laekuvad pankka. Kõik eestkostetavad ei ela linnas ning tuleb ette ka olukordi, kui eestkostetav elab lähimast asulast paarikümne kilomeetri kaugusel. Kohus ei saa eeldada, et kõigil isikutel on pangas konto ning kogu eestkostetava rahadega arveldamine toimub panga kaudu. Seega tuleb ette ka olukordi, kui aruandesesse märgitakse, et isikul konto puudub ning pension ja toetused edastatakse eestkostetavale kojukandega.¹³³ Sellised olukorrad ei ole Tartu Maakohtu praktikas väga harvad, kui eestkostja aruandes kirjeldab eestkostetavale tehtavaid kulutusi selliselt nagu need ka reaalselt on: kartuleid, küttepuid jm eluks vajalik ostetakse kohalikult talumehelt.¹³⁴ Tuleb tõdeda, et maakohas elades tõepoolest kasutatakse võimalust osta kartuleid jm kaupa naabritelt. Vajaduse tekkimisel on võimalik eestkostja väiteid, eestkostetava elukorralduse kohta kontrollida, küsides informatsiooni kohalikult omavalitsuselt¹³⁵, sest kohus peab hindama kulutuste põhjendatust.¹³⁶ Aruandeid sisuliselt kontrollides ning „/.../“ vajaduse korral nende parandamist ja täiendamist nõuda on kohtul ka õigus nõuda vajaduse korral eestkostjalt lisaselgitusi. Selline täiendus vähendab mõnevõrra bürokraatiat, kuna sageli piisab ka vabas vormis (näiteks suulisest) selgitusest ning ei ole vaja tingimata kõikides detailides aruannet täiendada, kui kohtule mõni asjaolu veidi arusaamatuks jääb või täpsustamist

¹³⁰ A. Eichenbaum, E. Madal. Tähelepanekuid eestkoste praktikast. (viide 29), lk 21.

¹³¹ Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu. (viide 120), lk 3.

¹³² Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu. (viide 120), lk 2.

¹³³ TMK järelevalve toimik 2-11-54066, lk 56.

¹³⁴ TMK järelevalve toimik 2-11-26903, lk 25.

¹³⁵ TMK järelevalve toimik 2-12-54621, lk 34.

¹³⁶ A. Eichenbaum, E. Madal. Tähelepanekuid eestkoste praktikast. (viide 29), lk 21.

vajab.¹³⁷ „Kohtupoolne informatsiooni küsimine ei ole kindlasti karistuslik meede. See on kohtu jaoks vahend, mille abil vajaduse korral kontrollida eestkoste kvaliteetset toimimist eestkostetava kaitseks, mis on kõigile mõistetav eesmärk.“¹³⁸ Järelevalve teostamisel on autori hinnangul kõige tähtsam aruannet lugedes õppida tundma eestkostetava elukorraldust, sellele aitab kaasa ka eelnevatel aastatel esitatud aruannete võrdlemine esitatud aruandega.

Eeskoste aruande esitamisel on Justiitsministeerium välja töötanud aruande vormi, mis on kätte saadav igas kohtu kantseleis ning kohtute kodulehel (Lisa 2).¹³⁹ Blanketi kasutamine ei ole eestkostjatele kohustuslik, kuid praktikas leiab see tihedalt kasutust. Üksikud eestkostjad leiavad, et blanketi täitmine käib neil üle jõu ning parem on vabas vormis aruanne esitada. Vabas vormis aruande esitamisel on eestkostjatel vajalik välja tuua samad andmed, mis blanketis. 24.01.2014. a toimus Justiitsministeeriumis ümarlaud, mis oli suunatud eestkoste aruande vormi parandamisele. Ümarlaual osalesid eestkoste konsultandid ja juristid, kohtunikud, kohalike omavalitsuste, Sotsiaalministeeriumi ja Justiitsministeeriumi esindajad. Lisaks aruande vormi parandamisele Justiitsministeerium töötab välja juhendi, mis abistab eestkostjaid aruande vormi täitmisel. Juhend koostatakse kohtutes kasutusel olevate juhendite põhjal. Nimelt seni on maakohtutes kasutusel olnud eestkoste konsultantide või juristide poolt välja töötatud juhendid, mis on eestkostjatele aruande blanketiga saadetud, et blanketi täitmine lahti seletada ning eestkostjatele edastada info, mida kohus eestkostjalt ootab (Lisa 1). Kohus võib eestkostjatele juhiseid edastada, kuid kohus ei saa sundida eestkostjaid neid lugema. Autori hinnangul ministeeriumi poolt välja töötamisel olev juhend eestkostjatele ei too kaasa soovitud tulemust, et eestkostjad hakkaksid aruannete koostamisel ning üldiselt eestkoste teostamisel juhiseist lähtuma. Aruande kohustuse täitmine korrektselt on iga eestkostja enda teha ning riik ei saa eestkostja eest aruannet täita.

Aruandes on eestkostjal kohustus välja tuua, kas ta on määrusega sätestatud ülesandeid nõuetekohaselt täitnud sh, kas ja kuidas eestkostetava isikuhooldus on korraldatud. Nimelt eestkoste hõlmab oma sisult ka isikuhooldusõigust (PKS § 172). Seega lisaks sellele, et eestkostja peab eestkostetava vara hea eestkostja hoolsusega valitsema, säilitama ning võimaluse korral suurendama, on eestkostjal kohustus ka kontrollida, et eestkostetavale oleks tagatud isikuhooldus. Isikuhoolduse teostamisel on oluline pöörata tähelepanu isiku hooldamisele, mitte eestkoste. Kuigi hetkel on eestkoste ning eestkoste järelevalve suunatud

¹³⁷ Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu. (viide 120), lk 2.

¹³⁸ Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu. (viide 120), lk 4.

¹³⁹ Eestkoste aruande vorm. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.kohus.ee/et/kohtumenetlus/dokumentide-vormistamisest>, 29.04.2014.

pigem varahooldusele on vaja järjest enam rõhku panna ka eestkostetava isikuhooldusele. Alaealise isiku eestkostja teostatav isiku isikuhooldus on sarnane vanema hooldusõigusega.¹⁴⁰ Kui laps kasvab eestkostja juures, kohaldatakse õigusele ja kohustusele lapse isiku eest hoolitseda vanema õigusi ja kohustusi (PKS § 182 lg 1). Isikuhooldus on tulenevalt PKS § 124 lg- st 1 hooldaja kohustus ja õigus last kasvatada, tema järele valvata ja tema viibimiskohta määrata ning lapse igakülgse heaolu eest muul viisil hoolitseda. „Vanema isikuhooldusõigus hõlmab PKS § 124 lg 1 ja § 126 lg 2 järgi mh vanema kohustust ja õigust last kasvatada, tema järele valvata, määrata tema viibimiskohta ja suhtlusringkonda. Hooldusõigusliku vanema õigus määrata lapse viibimiskohta ja suhtlusringkonda hõlmab ka vanema õigust määrata, kus ja kellega laps elab, mis loob ühtlasi eeldused lapse kasvatamiseks ja tema eest hoolitsemiseks.“¹⁴¹ Kehaline, vaimne ja hingeline väärkohtlemine ning muude lapse suhtes alandavate kasvatusabinõude rakendamine on keelatud (PKS § 124 lg 2). Isikuhoolduse hulka kuulub ka hariduse saamine. Hariduse andmise asjades arvestavad eestkostjad lapse võimeid ja kalduvusi. Sarnaselt vanematele küsivad vajaduse korral eestkostjad nõu õpetajalt või muult asjatundlikult isikult (PKS § 125). Töö autori arvamuse kohaselt on võimalik aruandesse kirjutada alaealise eestkostetava puhul ka kooli vm haridusasutusega seonduv ning sellega anda kohtule ülevaade, kuidas on teostatud eestkostetava isikuhooldus.

„Isiklik hooldamiskohustus on lapse eestkostjal, kuid täiskasvanu eestkostjal ei ole kohustatud eestkostetavat isiklikult hooldama ega katma tema kulutusi oma isiklikust varast ega ka valla või linna eelarvest.“¹⁴² Eestkostjatel on seega kohustus korraldada eestkostetava isikuhooldus. Praktikas täiskasvanud eestkostetava hooldusega tegelevad füüsilisest isikust eestkostjad isiklikult ning juriidilisest isikust eestkostjad ning kohalikud omavalitsuses on hoolduse delegeerinud hoolekandeesutustele. Austrias, „/.../ kui eestkostetav ei suuda näiteks ise endale toitu valmistada, leiab eestkostja kellegi, kes seda teeb. Paljudes linnades saab tellida ka toidu koju toomist. Kui eestkostetav ei tule toime oma maja või korteri koristamisega, leiab eestkostja majahoidja vm abistaja. Eestkostja tagab ka selle, et vajadusel külastaks klienti regulaarselt õde või arst.“¹⁴³ Eestis füüsilisest isikust eestkostjatel puuduvad vahendid abiliste palkamiseks, kes hooldaksid eestkostetavat eestkostetava kodus seega on eestkostjad sunnitud ise ka hooldust teostama. Kohalikud omavalitsused ning juriidilised isikud on enda eelarvest

¹⁴⁰ A. Lüderitz. (viide 1), lk 387, äärenr 1092.

¹⁴¹ L. Arrak. Vanema õigused ja kohustused lapse suhtes ning avaliku võimu sekkumine vanema ja lapse õigussuhtesse, Sotsiaaltöö, 2011, nr 5, lk 8.

¹⁴² M. Tuubel. Eestkoste ja inimõigused. (viide 21), lk 16.

¹⁴³ H. Margotti. Eestkoste korraldus Austrias, Sotsiaaltöö, 2007, nr 2, lk 27.

leidnud rahalised vahendid, et korraldada eestkostetavate hooldus hooldekodused, kuid vastutust eestkostetava õigusvastase käitumise eest ei kannu hooldekodud vaid siiski eestkostjad. „AS Hoolekandeteenused kodukord lubab eestkostetaval lahkuda erihooldusteenuselt avalduse alusel eestkostjat teavitamata, kui eestkostetav ei viibi kohtumääruse alusel kinnises osakonnas. Seigeldes väljaspool hoolekandetasutust, eestkostetav sageli varastab või muutub alkoholihoobes agressiivseks, järgnevad kokkupuuted politseiga ja ka trahvid.“¹⁴⁴ Autori hinnangul ei ole võimalik eestkostjal kontrollida eestkostetava käitumist ning kohus, teostades järelevalvet peab sellega ka arvestama, et paljude eestkostetavate hooldus ja kontroll on raskendatud. Eestkostjale ei saa ette heita kohtu poolt eestkostetava agressiivsust ning kontrollimatust ühiskonna normidele.

2.2.4 Eestkostetava varaga tehingute kontroll

Eestkostja määramise määruses märgitakse eestkostja ülesanded ning kas ja milliseid tehinguid võib piiratud teovõimega isik teha eestkostja nõusolekuta (TsMS § 526 lg 2). Eestkoste kestuse ajal eestkostetava varaga tehingute tegemine sõltubki, kui suures ulatuses on kohus isikule eestkoste määranud ning milliste tehingute tegemiseks on eestkostjal esindusõigus. Kohus võib erandjuhtudel anda eestkostjale üldise nõusoleku teha kõiki või teatud liiki tehinguid, milleks on vaja kohtu nõusolekut (PKS § 188 lg 2). Kui sellist erandit ei ole eestkoste seadmise määruses märgitud on eestkostja kohustatud PKS §-s 187 ja §-s 188 sätestatud tehingute liikide puhul kohtusse pöörduma ning eraldi saama kohtult tehingute tegemiseks nõusoleku. Nõusoleku andmisel kohus kaalub, kas tehingu tegemine on eestkostetava huvides. „Nõue, et eestkostja peab teatud tehingute tegemiseks hankima kohtu nõusoleku, on kehtestatud eestkostetava kaitseks. Selleks, et see kaitse saaks realiseeruda, tuleb kohtul kontrollida konkreetse tehingu, mille tegemiseks nõusolekut taotletakse, asjaolusid ja tagajärgi.“¹⁴⁵ Eestkostja peab tehingu tegemiseks nõusoleku küsimise avalduses võimalikult täpselt selgitama, miks on tehingu tegemine eestkostetava huvides ning, miks on vajalik tehingu tegemine, et kohus saaks anda omapoolse hinnangu, kas tehing on eestkostetava huvides või mitte.¹⁴⁶ Taotluse esitamine abstraktsel kujul ei anna kohtule võimalust veenduda selles, et eestkostetava huvid ei saa tehingu tegemisel kahjustada.¹⁴⁷ „Puuduliku tõendatuse tõttu on kohtul võimatu prognoosida taotletava tehingu kasumlikkust

¹⁴⁴ L. Palmiste. (viide 62), lk 17.

¹⁴⁵ TlnRnKm 21.04.2011, 2-10-37217 (koopia autori valduses).

¹⁴⁶ TMKm 23.11.2010, 2-10-41801 (koopia autori valduses).

¹⁴⁷ TlnRnKo 21.04.2011, 2-10-37217 (koopia autori valduses).

või kahjumlikkust ning tehingu majanduslikku otstarbekust eestkostetavate jaoks.¹⁴⁸ Eestkostja peab seega ise vaeva nägema ning kohtule tõestama, et tehingu tegemine on vajalik ja eestkostetava huvides, vastasel juhul on kohtul alust keelduda tehingu tegemiseks nõusolekut andmast.

Eestkostjal on kohustus küsida kohtult nõusolekut kinnisasjatehingute tegemiseks (PKS § 187). Eestkostja ei või eestkostetava nimel kohtu eelneva nõusolekuta käsutada eestkostetavale kuuluvat kinnisasja või kinnisasjaõigust, käsutada eestkostetavale kuuluvat kinnisomandi ülekandmisele või kinnisasjaõiguse tekkimisele, ülekandmisele või lõppemisele suunatud nõuet, sõlmida eestkostetava nimel kinnisasja või kinnisasjaõiguse tasulisele omandamisele suunatud lepingut ja anda kasutusse eestkostetavale kuuluvat kinnisasja. Kohus peab kaaluma, kas eestkostetava kinnisvaraga tehingu tegemiseks nõusoleku andmine on eestkostetava huvides. Kohus on asunud arvamusele, et eestkostetava huvides on korteri võõrandamine, sest selle tühjalt hoidmine võib endaga kaasa tuua kommunaalkulusid ning arvestades korteri asukohta, oleks selle väljaüürimine kasu saamise eesmärgil ebatõenäoline.¹⁴⁹ Samuti on kohus andnud nõusoleku eestkostetava kinnisvara võõrandamiseks, kui eestkostetaval on mitu korterit ning kui ühes korteris elab eestkostetav ning teine korter seisab tühjana. Kohus leidis, et mittekasutatava korteriomandi võõrandamine ei kahjusta eestkostetava huve, sest kahe korteriomandi hoidmine ei ole otstarbekas ja toob endaga kaasa lisakohustusi.¹⁵⁰ Kuigi seadus sätestab üldiselt, milliste kinnisasjatehingute puhul on eestkostjal vajalik kohtult nõusolekut küsida, siis täiskasvanud eestkostetavate puhul on kohtu nõusolekut vaja ka eestkostetava eluruumi üürilepingu ülesütlemiseks või lõpetamiseks ning üle nelja-aastase tähtajaga kestvuslepingute sõlmimiseks (PKS § 207 lg 2). Autori hinnangul eestkostetava eluruumi üürilepingu ülesütlemiseks nõusoleku küsimine kohtult tagab eestkostetava huvide ja õiguste kaitse, sest enne eestkoste seadmist eestkostetava tahe oli elukohta üürida ning eestkoste lõppemisel eestkostetava tahe ei ole muutunud. Kestvuslepingute sõlmimiseks rohkem kui neljaks aastaks on kohtult nõusoleku küsimine autori arvates samuti õigustatud, sest eestkoste lõppemisel eestkostetava tahteks võib olla ise üüripinda kasutada, kuid eestkostja poolt sõlmitud üürileping on kehtiv ning üürilepingu lõpetamiseks peab eestkostetav kasutama vastavaid meetmeid, mis võivad eestkostetavat koormata.

¹⁴⁸ TlnRnKo 29.04.2013, 2-12-41478(koopia autori valduses).

¹⁴⁹ TMK 23.11.2010, 2-10-41801 (koopia autori valduses).

¹⁵⁰ TMK 5.04.2011, 2-11-11365(koopia autori valduses).

Lisaks kinnisasjatehingutele ei tohi eestkostja teha veel PKS §-s 188 nimetatud tehinguid, mis kuuluvad nõ riskigruppi. Nendeks on tehingud, millega eestkostetav võtab kohustuse käsutada kogu oma vara, pärandit, tulevast seaduslikku pärandiosa või tulevast sundosa, loobuda pärandist, annakust või sundosast ega sõlmida pärandvara jagamise lepingut, sõlmida ettevõtte või selle organisatsiooniliselt iseseisva osa omandamisele või võõrandamisele suunatud lepingut, samuti ettevõtte käitamisele suunatud seltsingulepingut, anda rendile ettevõtet, omandada osalust juriidilises isikus või astuda selle liikmeks, sõlmida üüri-, rendi-, kindlustus- ja muud kestvuslepingut, mis ei lõpe või mida ei saa üles öelda ühe aasta jooksul pärast eestkostetava täisealiseks saamist, võtta laenu, omandada ja võõrandada väärtpabereid, teha tehingut, millega luuakse eestkostetava vastutus teise isiku kohustuse eest, ning tehingut, millega eestkostetava vara koormatakse teise isiku kohustuse tagamiseks, sõlmida kaasomandi jagamise, selle välistamise või edasilükkamise kokkulepet, teha tehingut, mis lõpetab eestkostetava nõude, vähendab seda või selle tagatist või loob sellise kohustuse.

Finantsvaldkonna töötajad ning investeringutega tegelevad isikud ei ole mõistnud, miks on vajalik kohtult nõusolekut eestkostetava raha investeerimiseks ning väärtpaberitega tehingute tegemiseks. „Ei ole aktsepteeritav, et kohtunik annab juhiseid eestkostetava kontol oleva raha investeerimiseks. Investeerimise kohta juhiste ja muude soovitude andmine on professionaalne tegevus, mis eeldab eriteadmiste olemasolu ning finantsteenuse lepingu tingimuste sobivuse hindamist konkreetsele isikule.“¹⁵¹ Tõepoolest kohtunikel puudub üldiselt vastavad eriteadmised investeerimiseks soovitude ja juhiste andmiseks ning kuna väärtpaberite omandamine ja võõrandamine on isegi kogenud isikutele riskimine, ei saa ega tohi kohtunik „/.../ hinnata konkreetse investeringu sobivust, selle riskisust, tulusust ja seega vastavust eestkostetava huvidele.“¹⁵² „Eestkostja peab määrama, kuidas raha paigutada, ning kohus peaks sekkuma üksnes juhul, kui eestkostja tegevus ei tundu olevat eestkostetava parimates huvides“¹⁵³ Kohtu sekkumine eestkostja kohustuste täitmisesse peab toimuma vastavalt vajadusele, kuid eestkostetava igapäevaelu korraldamine ning igapäevaste kulutuste tegemise üle otsustamine peab olema eestkostja kohustuseks. Autori hinnangul kohus võib

¹⁵¹ Perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduse muutmise seaduse eelnõu kooskõlastamine. Rahandusministeerium. 05.07.2013 nr 1.1-13/7205. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eelnou.valitsus.ee/main#fJziulfb>, 29.04.2014.

¹⁵² Perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduse muutmise seaduse eelnõu kooskõlastamine. Rahandusministeerium. (viide 151).

¹⁵³ Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu. Lisa 1, 25.11.2013, Riigikohus, lk 23, p. 17. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eelnou.valitsus.ee/main#fJziulfb>, 29.04.2014.

teha eestkostjale ettepanekuid, kuidas eestkostetava vara paigutada, kuid ettekirjutusi kohus teha ei tohiks.

Eestkostja peab arvestama, et juhul, kui kohtult ei ole nõusolekut saadud eelnevalt nimetatud tehingute tegemiseks, kuigi seaduse järgi on kohustus kohtult nõusolek küsida, on kohtu eelneva nõusolekuta tehtud mitmepoolne tehing tühine, kui kohus ei kiida tehingut hiljem heaks (PKS § 189 lg 1). Samuti on PKS § 190 järgi kohtu eelneva nõusolekuta tehtud ühepoolne tehing tühine. „Tegemist on nõusolekuga, mille olemasolust sõltub tehingu kehtivus.“¹⁵⁴ Autor eeldab, et kohus kiidab eelneva nõusolekuta tehtud tehingu heaks, kuid seda vaid juhul kui tehing vastas eestkostetava huvidele ning soodustas eestkostetavat.

¹⁵⁴ M. Vutt. Tehingu tegemiseks nõusoleku andmise menetlus kohtus. Kohtupraktika analüüs. Riigikohus, Õigusteabe osakond, Tartu, oktoober 2011, lk 4.

3 EESTKOSTJA KOHUSTUSTE RIKKUMINE JA SANKTSIOONID

3.1 Eestkostja kohustuste rikkumised

3.1.1 Eestkostja ei esita iga-aastast aruannet

Eestkostjal on PKS § 194 lg 2 esimese lause järgi kohustus esitada kohtule iga-aastane kirjalik aruanne (vt p 2.2.3). Aruande esitamise tähtaeg on märgitud eestkoste seadmise määrukses ning eestkostjad peaksid ise meeles pidama, millal nad aruande esitama peavad. Praktikas enamuse eestkostjaid unustavad aruande esitamise kohustuse või nad leiavad, et nad ei pea aruannet esitama.¹⁵⁵ Aruande mitteõigeaegseks esitamise vabanduseks on eestkostjatel erinevaid järgnevaid põhjuseid: eestkostjad ei mäleta, mis ajaks aruanne on vaja esitada¹⁵⁶; aruande esitamine on eestkostja jaoks alandav¹⁵⁷; aruande esitamise tähtajal olid nad haiged¹⁵⁸. Kui eestkostja aruannet ei esita, rikub ta seadusega sätestatud eestkostja kohustust. Aruande esitamata jätmine on üks eestkostja poolt kõige sagedamini rikutav kohustus. Tartu Maakohtu senise praktika kohaselt saadetakse enne aruande esitamise tähtaja saabumist eestkostjale meeldetuletus aruande esitamiseks. Kui eestkostja kohtu poolt antud tähtajaks aruannet ei esitata, saadetakse talle korduv meeldetuletus aruande esitamiseks ning kui aruanne jääb ka siis esitamata, saadetakse eestkostjale trahvihoiatusega meeldetuletus aruande esitamiseks.¹⁵⁹ Kohus peab olema valmis välja selgitama, miks eestkostja aruannet ei esita ning võtma kasutusele vastavad abinõud eestkostjate suhtes, kes rikuvad määrukest tulenevaid kohustusi.¹⁶⁰ Aruande esitamise kohustus on üks eestkostja tähtsamaid kohustusi kohtu ees. Aruande esitamisel on võimalik kohtul võrrelda esitatud aruannet eelmiste aruannete ja muude dokumentidega ning kohtu poolt tehtud päringutega. Aruandes esitatud andmete kontrollimise tulemusena tekib kohtul, kas kahtlus, et eestkostetava vara ei ole eestkostetava huvides kasutatud või kohus saab kinnitust eestkostjale määratud kohustuste täitmise kohta. Kohtu jaoks on oluline, et eestkostja esitaks aruande ning praktikas on ka olukordasid, kui kohalik konstaabel on eestkostjale meeldetuletuse kohale toimetanud, et vältida eestkostja vabandusi, miks ta ei saa aruannet esitada.¹⁶¹ Tartu Maakohtus eestkostjaid aruannete

¹⁵⁵ TMK järelevalve toimik 2-13-44222, lk 56.

¹⁵⁶ TMK järelevalve toimik 2-10-8783, lk 73.

¹⁵⁷ TMK järelevalve toimik 2-10-4141, lk 47.

¹⁵⁸ TMK järelevalve toimik 2-08-56853, lk 128.

¹⁵⁹ TMK järelevalve toimik 2-07-28586, lk 11.

¹⁶⁰ S. Balch Hurme, E. Wood. (viide 110), lk 902.

¹⁶¹ TMK järelevalve toimik 2-11-22528, lk 64.

esitamata jätmise tõttu hetkel veel trahvitud ei ole, kuid aruannete esitamisega on tekkinud mõningatel eestkostjatel probleeme.¹⁶² Autori hinnangul aruande esitamata jätmise eest on kõige mõistlikum eestkostjat vajadusel trahvida. Teiseks võimaluseks eestkostjat karistada on eestkostja vabastamine ametist, kuid autori hinnangul ametist vabastamine siiski ei vabasta eestkostjat lõpparuande esitamise kohustusest. Seega autori hinnangul, kui muud mõjuvad põhjused eestkostja vabastamiseks puuduvad, tuleks eestkostjat trahvida seni, kuni aruanne on kohtule esitatud.

3.1.2 Eestkostetava raha ei kasutata eestkostetava huvides

Eestkostjal on kohustus eestkostetava raha kasutada eestkostetava huvides. „Eestkostja peab suutma hinnata, kas raha on vaja eestkostja ülalpidamiseks või mitte. Kui raha eestkostetava ülalpidamiseks ei ole vaja, on eestkostjal kohustus see raha paigutada tulu teenima. Kohustuse täitmata jätmine võib tähendada, et eestkostja ei tegutse hea eestkostja hoolsusega, mis tagajärjena võib tuua kaasa kahju hüvitamise kohustuse. Kindlasti ei tohi eestkostja eestkostetava raha kasutada enda või teiste pereliikmete ülalpidamiseks, v.a nende pereliikmete ülalpidamiseks, kelle suhtes on eestkostetaval ülalpidamiskohustus. Vastasel juhul on kerge sattuda raha väärkasutuse süüdistusega politsei ja prokuratuuri huviorbiiti, kuna võib tekkida kahtlus eestkostetava raha omastamises.“¹⁶³ Eestkostetava raha väärkasutamine järgneb sageduse poolest aruande esitamise kohustuse rikkumisele. Eestkostja peab talle usaldatud kohustust eestkostetava rahalisi vahendeid kasutada eestkostetava huvides täitma kohusetundlikult. Eestkostja peab mõistma, et talle antud kohustus hooldada eestkostetava vara ei tähenda, et eestkostetava raha kuulub edaspidi eestkostja vara hulka. Eestkostetava vara võõrandamisest saadava tulu andmine üle kõrvalisele isikule ei ole seadusega kooskõlas.¹⁶⁴ Eestkostetava raha eestkostja või kolmandate isikute huvides kasutamine on eestkostja kohustuse rikkumine. Eestkostja ei tohi kasutada eestkostetava raha enda huvides, tehes remonti, ostes tarbeesemeid ning reisida eestkostetava kulul.

Kohtu jaoks tekitab kahtlust eestkostetava raha väärkasutamise kohta liigse sularaha kasutamine ning täpsete selgitusteta ülekannete tegemine. Kohus, kontrollides eestkostja poolt esitatud aruannet ning tuvastades seal puuduseid palub eestkostjal aruannet täpsustada.¹⁶⁵

¹⁶² TMK järelevalve toimik 2-11-22498, lk 79.

¹⁶³ A. Eichenbaum, E. Madal. Tähelepanekuid eestkoste praktikast. (viide 29), lk 20.

¹⁶⁴ TMKm 9.11.2010, 2-09-56344 (koopia autori valduses).

¹⁶⁵ TMK järelevalve toimik 2-11-54627, lk 39.

„Eestkostjal oli jäetud selgitamata sularaha väljamaksed suures ulatuses.“¹⁶⁶ Eestkostja selgitas kohtule, et laenas eestkostetavalt raha venna maja ehitamiseks.¹⁶⁷ Kohtu hinnangul rikkus eestkostja seadusest tulenevalt kohustust, sest kasutas „/.../ eestkostetava raha nagu enda oma, seda kolmandatele isikutele laenates.“¹⁶⁸ Kohus hindas olukorda ning andis eestkostjale võimaluse talle antud tähtaja jooksul eestkostetava kontolt võetud raha summas 5500 eurot eestkostetava kontole tagasi maksmiseks.¹⁶⁹ Autori hinnangul, kuna isik tunnistas, et ta on eestkostetava raha kasutanud ning kohtule ka selgitanud raha kasutamise asjaolusid, on raha tagastamiseks tähtaja andmine õigustatud, kuigi tegemist võib olla karistusseadustiku (edaspidi KarS)¹⁷⁰ § 201 lg 1 mõttes omastamisega. Samas, kui eestkostja tunnistas eestkostetava raha kasutamist ning pärast ettekirjutuse tegemist teatab kohtule, et raha eestkostetavale tagastada ei saa, tuleb kohtul kaaluda prokuratuuri pöördumise võimalust, et isik saaks karistada. Järelevalve menetluses on hetkel teadaolevalt Eestis kahel korral prokuratuuri pöördutud. Esimesel korral tegi eestkostja tõendamata kulutusi eestkostetava kontolt 11 482,53 euro eest ning teavitas kohut, et ta ei saa raha eestkostetava kontole tagasi kanda.¹⁷¹ Teisel korral eestkostja võttis korduvalt eestkostetava kontolt samuti suuri rahalisi summasid, väites, et vajab raha eestkostja ametikohustuste täitmiseks, kuid eestkostja kasutas raha enda isikulikuks otstarbeks, ka sel juhul saatis kohus prokuratuuri teate võimaliku kuritegevuse kohta.¹⁷² Autori arvates eestkostjad leiavad, et eestkostetava raha on pangakontol kasutuseta ning vajadusel saab eestkostetava pangakontolt laenata raha. Kuid eestkostjad ei teadvusta, et raha laenamine on tehingu tegemine eestkostetavaga ning tehingu tegemine eestkostja ja eestkostetava vahel on keelatud huvide konflikti tõttu.

Lisaks sularaha kasutamisega tekitab kohtule kahtlust rahade liikumine eestkostetava kontolt eestkostja või kolmandate isikute kontole, mida aruandes ei ole välja toodud. Ülekannete tegemine eestkostetava pangakontolt on autori hinnangul lubatud, kuid ülekanded peavad olema tehtud eestkostetava huvides ning ülekannete tegemisel tuleb märkida ülekande selgituseks täpne põhjus, miks ülekannet tehakse. „Kohus, teostades järelevalvet eestkostja tegevuse üle kontrollis eestkostja poolt kohtule esitatud aruandeid ning nende lisasid. Kontrollides eestkostja poolt kohtule 29.04.2013. a esitatud aruannet, tuvastas kohus, et

¹⁶⁶ TMKm 08.05.2013, 2-11-16301 (koopia autori valduses).

¹⁶⁷ TMK järelevalve toimik 2-11-16301, lk 73.

¹⁶⁸ TMKm 08.05.2013, 2-11-16301 (koopia autori valduses).

¹⁶⁹ TMKm 08.05.2013, 2-11-16301 (koopia autori valduses).

¹⁷⁰ Karistusseadustik. – RT I, 26.02.2014, 6.

¹⁷¹ HMK järelevalve toimik 2-10-13062, lk 84.

¹⁷² HMKm 08.07.2011, 2-11-16602 (koopia autori valduses).

aruandele on lisamata eestkostetava konto väljavõte.“ Kohus, teostas pankadesse päringu ning „/.../ saadud konto väljavõttest nähtus, et eestkostetava kontolt on kolmanda isiku kontole kantud raha. Eestkostjal oli aruandes jäetud selgitamata ülekanded kolmandale isikule.“¹⁷³ Kontrollimise tulemusena selgus, et raha ei ole kasutatud eestkostetava huvides. Kolmandal isikul, kelleks oli eestkostja poeg, oli ligipääs eestkostetava pangakoodidele ning kolmas isik tegi eestkostja teadmata eestkostetava kontolt ülekandeid enda kontole.¹⁷⁴ Kohtu hinnangul seadusest tulenevat kohustust eestkostja ei täitnud, „/.../ lubades kolmandatel isikutel kasutada eestkostetava raha nagu enda oma, seda enda kontole kandes.“¹⁷⁵ Kohus andis eestkostjale võimaluse etteantud tähtaja jooksul maksta tagasi eestkostetava kontolt võetud raha summas 944 eurot.¹⁷⁶ Autori hinnangul on raha tagasi kandmiseks tähtaja andmine, koheselt täitevvõimu poole pöördumiseta, kohtu poolt mõistlik lähenemine. Kohtu jaoks on eestkoste järelevalves oluline, et eestkostetava vara säilitatakse ning võimalusel suurendatakse. Kuni eestkostja ei ole süstemaatiliselt eestkostetava vara enda huvides kasutanud on kiirem viis eestkostetavale raha tagastamiseks eestkostjale ettekirjutuse tegemine.

Seadusest tulenevalt on eestkostjal kohustus hoida enda ja eestkostetava varasid lahus. Autori hinnangul peab eestkostja korraldama ettenähtud ulatuses eestkostetava varahooldust, kuid varahoolduse teostamine ei tähenda seda, et eestkostja vormistab Sotsiaalkindlustusametis eestkostetava pensionite ja toetuste laekumise enda kontole. Eestkostja saab teostada varahooldust ka eestkostetava pangakontolt. Seega on eestkostjal kohustus Sotsiaalkindlustusametis teha vastavad toimingud, et eestkostetavale määratud erinevad pensionid ja toetused laekuksid eestkostetava pangakontole. Eestkostetava pangakonto peab olema eestkostja kontost eraldi ning konto peab olema eestkostetava nimel. „Eestkostja peab tõsiselt suhtuma nõudesse hoida enda ja eestkostetava vara eraldatuna- eelkõige tuleb eestkostetava raha kanda eraldi pangakontole. Nimetatud nõue võimaldab paremini teostada järelevalvet eestkostetava varaga tehtud tehingute üle.“¹⁷⁷ Kuid kohus ei pea alati vajalikuks, et eestkostja paigutaks eestkostetava raha eestkostja varast eraldi. Kohus on teinud erandeid, millal eestkostetava vara võõrandamisest saadud raha ei pea eestkostja paigutama oma varast

¹⁷³ TMKm 05.09.2013, 2-09-13981 (koopia autori valduses).

¹⁷⁴ TMK järelevalve toimik 2-09-13981, lk 45.

¹⁷⁵ TMKm 05.09.2013, 2-09-13981 (koopia autori valduses).

¹⁷⁶ TMKm 05.09.2013, 2-09-13981 (koopia autori valduses).

¹⁷⁷ A. Eichenbaum, E. Madal. Tähelepanekuid eestkoste praktikast. (viide 29), lk 20.

eraldi, sest eestkostja ja eestkostetav on abielus ning elavad koos.¹⁷⁸ Lisaks kohtu hinnangul „/.../ ei ole alust arvata, et eestkostja ei kasuta tehingust saadavaid rahalisi vahendeid eestkostetava huvides.“¹⁷⁹ Kohtu poolt nõutav eraldi konto eestkostetavale on ettevaatusabinõuks, sest eestkostja surma puhul arvatakse eestkostetava vara automaatselt eestkostja pärandvara hulka ning eestkostja kontol olevat raha eestkostetava huvides pärast eestkostja surma kasutada ei saa. Eestkostetava raha endise eestkostja kontolt tagasi saamiseks on vajalik pärijate nõusolekut või nõusoleku mitte saamisel läbida kohtumenetlus.

Lisaks eestkostetava raha väärkasutamisele ei kasuta eestkostjad eestkostetava raha eestkostetava huvides, kui nad ei võimalda eestkostetavatel eestkoste seadmise määruises sätestatult taskuraha kasutamist. Kohus, hinnates eestkoste seadmise menetluses isikule eestkoste vajadust peab hindama ka, mis ulatuses isiku teovõimet on vajalik piirata ning milliste õiguste ja huvide kaitseks on isikule vajalik eestkostja määrata. Teovõime piiramise ulatusest sõltub ka isiku võime teha iseseisvalt tehinguid. Kohtumääruse resolutsioon peab sisaldama andmeid selle kohta, kas ja milliseid tehinguid võib piiratud teovõimega isik teha eestkostja nõusolekuta (TsMS § 526 lg 2 p 4). Kui kohus on seadnud eestkoste eestkostetava kõigi asjade ajamiseks, puudub isikul õigus teha iseseisvalt tehinguid ka taskuraha ulatuses.¹⁸⁰ „Eestkostetava elu korraldamisel ja tema raha kasutamisel tuleb aluseks võtta jõustunud kohtumäärus, volitada vallavalitsuse korraldusega sotsiaaltöötajat eestkostetava rahaasju ajama, sageli tuleb käia ka pangakontoris. Tuleb korraldada eestkostetava majutuskulude ja toidu tasumine tema pensionist, muretseda eestkostetavale aastaajale vastavad rõivad ja jalanõud ja toimetada kohale talle määratud taskuraha.“¹⁸¹ Asjaolu, et isik ei tohi iseseisvalt taskuraha kasutada, ei tähenda seda, et tal puudub õigus taskuraha saada. Kogukonnas elamise ja ööpäevaringsel erihooldusteenusel asuvatele eestkostetavatele on Sotsiaalhoolekande seadusest (edaspidi SHKS)¹⁸² § 11¹⁹ lg- st 1 ja 2 tulenev õigus taskurahale. „Ööpäevaringsel erihoolekandeteenusel viibivale isikule peab jääma isiklikuks kasutamiseks 15 % tema pensionist ehk „taskuraha“, seega keskmisest pensionist vähemalt 29,39 eurot, mida klient võib kulutada oma äranägemise järgi eeldusel, et tal on õigus teha tehinguid iseseisvalt“¹⁸³ Juhul, kui eestkoste on seatud kõikide asjade ajamiseks, siis isiklikuks kasutamiseks mõeldud

¹⁷⁸ TMKm 5.04.2011, 2-11-11365 (koopia autori valduses).

¹⁷⁹ M. Vutt. (viide 154), lk 9.

¹⁸⁰ TMK järelevalve toimik 2-10-62044, lk 38.

¹⁸¹ L. Palmiste. (viide 62), lk 16.

¹⁸² Sotsiaalhoolekande seadus. – RT I, 21.03.2014, 5.

¹⁸³ L. Palmiste. (viide 62), lk 16.

raha tuleb eestkostjal kasutada eestkostetava huvides ning võimalusel eestkostetava arvamusest lähtuvalt.

Juhul kui eestkostetava raha ei ole vajalik kasutada eestkostetava igapäevaks ülalpidamiseks, vara valitsemiseks või muude jooksvate kulude katmiseks, on eestkostjatel kohustus paigutada eestkostetavale kuuluv raha heaperemeheliku valitsemise põhimõtete kohaselt Eesti või mõne teise riigi krediidasutuses oma varast eraldi. PKS § 186 lg 1 kohaselt raha paigutamisel krediidasutusse tuleb teha märke, et konto käsutamiseks on vaja kohtu nõusolekut. Kohtu nõusolek ei ole vajalik eestkostetava raha paigutamiseks Eesti Vabariigi või Euroopa Liidu liikmesriigi emiteeritud võlakirjadesse või võlakirjadesse, mille intresside maksmine on tagatud Eesti Vabariigi või Euroopa Liidu liikmesriigi poolt (PKS § 186 lg 2). Tulenevalt PKS § 186 lg- st 3 võib kohus anda nõusoleku eestkostetava raha teistsuguseks paigutamiseks. Kohtu nõusolek eestkostja poolt eestkostetavale kuuluva arvelduskonto käsutamiseks on vajalik, kui kontole on tehtud vastav märke, et kontol oleva raha käsutamiseks on vaja kohtu nõusolekut (PKS§ 186 lg 4). Seadusest tulenev kohustus on paigutada eestkostetava vara krediidasutusse ning võimalusel vara suurendada, kui eestkostja seda ei tee võib ka sellist käitumist lugeda mittenõuetekohaseks eestkostetava raha kasutamiseks.

Kuna eestkoste seadmisega piiratakse isiku põhiõiguseid, on kohtud üha enam kaalunud isikule eestkostjat määrates, millises ulatuses eestkoste seadmise on vajalik. Võimalusel jätab kohus eestkostetavale kindlaks määratud taskuraha summa ulatuses tehingute tegemise õiguse.¹⁸⁴ Eestkostja ei tohi sekkuda eestkostetava poolt tehtud tehingutesse, mis jäävad määratud taskuraha ulatusse, kuid on ka erandeid. Nimelt kui eestkostetaval on võlausaldajate ees kohustusi, tuleb eestkostjal esmajoones eestkostetava vara eest eestkostetava kohustused täita ning kuni kohustuste täitmiseni eestkostetaval taskuraha kasutamise võimalust ei ole. „Eestkostetava varalt saadavast tulust tuleb esmajoones täita varal lasuvad sissenõutavaks muutunud kohustused ning katta muud vara korrapärase valitsemisega seotud kulud. Nimetatud kuludest üle jäänud sissetulekut võib kasutada eestkostetava ülalpidamiseks.“¹⁸⁵ Kohus, teostades järelevalvet, on eestkostjalt küsinud ka selgitusi taskuraha kasutamise korra kohta ning on leidnud, et eestkostja peab selgitama, kuidas on korraldatud pangakaartide kasutus nendel eestkostetavatel, kes ei ole iseseisvalt võimelised tehinguid teostama.¹⁸⁶ Kohus

¹⁸⁴ TMKm 08.04.2014, 2-13-52123 (koopia autori valduses).

¹⁸⁵ L. Palmiste. (viide 62), lk 16.

¹⁸⁶ TMK järelevalve toimik 2-11-57124, lk 31.

soovis teada, kes kasutab kaarti reaalset ning kes otsustab, mida taskuraha eest ostetakse.¹⁸⁷ Autori hinnangul on oluline, et eestkostja selgitaks iga-aastases aruandes eestkostetava raha kasutamist, sest see annab kohtule võimaluse hinnata tehingute tegemise vajalikkust ning asjakohasust.

3.1.3 Eestkostetava kinnisvara mittenõuetekohane valitsemine

PKS § 183 lg- st 1 tulenevalt on oluline, et eestkostetava vara kasutatakse eestkostetava huvides ning võimalusel vara väärtust suurendatakse. Autori hinnangul seaduse mõte on, et eestkostetav elab võimalusel enda korteris või majas ning kui tervislik seisund seda ei võimalda, üüritakse eestkostetava kinnisvara kolmandatele isikutele kasutamiseks. Kinnisvara kasutamisega, kas eestkostetava või kolmandate isikute poolt, tagatakse üldjuhul ka selle säilimine, seega vaid erand juhtudel on põhjendatud eestkostetava kinnisvara tühjalt seismine. Üheks erandiks on kinnisvara halb seisukord, kui eestkostetava kinnisvara ei ole võimalik müüa ega üürida, sest puuduvad isikud, kes sooviksid kinnisvara osta või üürida.¹⁸⁸ Käeoleva töö autori arvates on nimetatud asjaolude kokkulangemisel eestkostjal ainus võimalus eestkostetava huvides tegutseda ning küsida kohtult nõusolekut kinnisasja võõrandamiseks ning jääda ootama ostjat. Juhul kui ostjat ei ole võimalik leida on võimalus pöörduda ka kohaliku omavalitsuse poole ning pakkuda omavalitsusele kinnisvara müümiseks.

Praktikas esineb sageli olukord, kus eestkostja annab eestkostetava kinnisasja – nt korteriomandi- kolmandate isikute kasutusse ilma selleks kohtult eelnevalt nõusolekut küsimata. Eriti tõsise probleemiga on tegemist siis, kui eestkostetava vara antakse kasutusse tasuta: nõutakse küll kommunaalkulude tasumist, kuid jäetakse nõudmata üür, st tasu võõra vara kasutamise eest.¹⁸⁹ Sellised tehingud võivad olla vastuolus vara suurendamise kohustuse mõttega ja eeltoodud § 183 lg 1 sättega. Autori hinnangul eestkostjad saavad üha rohkem aru, kuidas eestkostetava kinnisvaraga tehinguid teha ning kohus oskab järjest enam sellistele rikkumistele tähelepanu pöörata, kuid leidub ikka veel erandeid, kui eestkostjad või nende tuttavad elavad eestkostetava korteris või eestkostetava kinnisvaraga tehinguks on küsitud kohtult nõusolekut põhjendades vajadust kinnisvara võõrandada, kuid kinnisvara võõrandamisest saadud raha kasutatakse teisteks otstarbeks, kui avalduses märgiti, või eestkostja enda huvides. Kohus, teostades järelevalvet eestkostja tegevuse üle, tuvastas, et eestkostja, kellele kohus andis nõusoleku kinnisasja võõrandamiseks ning võõrandamisest

¹⁸⁷ TMK järelevalve toimik 2-08-67529, lk 43.

¹⁸⁸ TMK järelevalve toimik 2-10-5531, lk 67.

¹⁸⁹ A. Eichenbaum, E. Madal. Tähelepanekuid eestkoste praktikast. (viide 29), lk 20.

saadud raha kasutamiseks eestkostetava ülalpidamiseks, ostis kinnisvara müügist saadud raha eest kaks autot. Kohus, kuulates eestkostja ära, kohustas eestkostjat raha eestkostetava kontole tagastama.¹⁹⁰ Kuna eestkostja antud kohtuasjas tunnistas, et ta ostis eestkostetava raha eest autod ning nõustus esimesel võimalusel raha eestkostetavale tagastama, on autori hinnangul kohtu otsus anda eestkostjale võimalus raha eestkostetavale tagastamiseks põhjendatud. Autori arvates järelevalve menetluse kestel, kui kohus kuulab eestkostja ära, distsiplineerib see eestkostjat ning eestkoste seadmisest ärakuulamise hetkeni on eestkostjal võimalik teadvustada, mida eestkostja amet kaasa toob ja vajadusel teha eestkoste teostamisel vajalikud muudatused.

Eestkostjatel on võimalik informatsiooni enda kohustuste kohta saada lisaks kohtutele ka kohalikul omavalitsuselt. Järelevalve menetluses on kohalikul omavalitsusel suur roll nii eestkostjate abistamisel kui ka kohtute abistamisel. Nimelt kohus saab kohaliku omavalitsuse poole pöörduda, kui järelevalve menetluses on vajalik täpsustada eestkostetava või eestkostjaga seonduvat. Samuti kohalik omavalitsus teavitab kohut, kui nad avastavad, et eestkostja ei tegutse eestkostetava huvidest lähtuvalt. Kohalike omavalitsustelt on näiteks tulnud informatsiooni, et eestkostetava hooldekodu tasu on tasumata ning asja lähemalt uurides selgus, et kuigi kohus andis eestkostjale nõusoleku kinnisvara võõrandamiseks, ei kasutanud eestkostja võõrandamisest saadud raha eestkostetava hooldekodu eest tasumiseks vaid eestkostja ostis saadud raha eest enda lapsele korteri.¹⁹¹ Autori hinnangul on eestkostja käitumine taunimisväärne ning kuna eestkostja õigustas enda tegutsemisviisi, tuleks sellise käitumise puhul pöörduda prokuratuuri. Hetkel on kohtul veel seisukoht antud asjas võtmata, kuid eestkoste järelevalve menetluses on varemgi prokuratuuri poole pöördutud ning autori arvamuse kohaselt on antud menetluse puhul vajalik eestkostja distsiplineerimiseks prokuratuuri teade saata. „Kollegium märgib, et notar peab notariaaltoimingu tegemisel veenduma, et isik on võimeline aru saama tehtavast tehingust ja selle tagajärgedest ning tavapäraselt on notaril olemas elementaarsed teadmised, et seda selgitada.“¹⁹² Eelnevalt nimetatud kohtuasjas tuleb hinnata ka notari tööd. Tuleb selgitada välja, kas notar oli teadlik eestkostetava kinnisvara müügist ning müügist saadud raha kasutamist eestkostja lapsele kinnisvara ostmiseks. Eelnevalt välja toodud näited on kohtupraktikas erandid. Enamus kinnisvaraga seonduvaid rikkumisi on seotud eestkostetava kinnisvara üürimisega, sest eestkostjad eelistavad eestkostetava korterites tasuta elada ning leiavad, et selliselt käitumine

¹⁹⁰ TMK järelevalve toimik 2-12-42732, lk 62.

¹⁹¹ TMK järelevalve toimik 2-07-42514, lk 37.

¹⁹² TlnRnKm 05.04.2013, 2-11-44411 (koopia autori valduses).

on õigustatud, kuna eestkostjad peavad hoolitsema eestkostetava vara eest. „Kohus on arvamisel, et tasuta eestkostetava kinnisvaral elamise õigus kuuluks PKS § 96 sätestatult eestkostetava esimese ja teise astme ülenejatele ja alanejatele sugulastele.“¹⁹³ „Seaduse eesmärk ei ole nõuda laste ja vanemate vahel üürilepingu sõlmimist. Laste ja vanemate huvid ja õigused on kaitstud PKS §§ 113- 115, seega ei ole vajalik kohtul anda nõusolekut eestkostjale üürilepingu sõlmimiseks oma isa ja eestkostetava korteris elamiseks.“¹⁹⁴ Seega on eestkostetava korteris elamise õigus otseselt seotud ülalpidamiskohustusega. Asjaolu, et eestkostetavale ei laeku lähisugulastelt üüritulu ei tähenda, et eestkostetav peab sugulaste kommunaalkulusid tasuma. Kohtul on kindel seisukoht kujunenud, et kommunaalkulusid peavad tasuma isikud, kes elavad eestkostetava kinnisvaral, kuid võõraste isikute poolt vaid kommunaalkulude tasumine ei ole eestkostetava huvides.¹⁹⁵ Käesoleva töö autor nõustub kohtu seisukohaga, kuid alati ei ole võimalik kindlaks määrata lähisugulaste ring ning ka eestkostetava vara pärijate ring, kellel samuti võiks autori hinnangul olla eestkostetava kinnisvaral tasuta elamise võimalus. „Eestkostjal on kohustus tegeleda eestkostetava vara haldamisega ning eestkostetava vara tuleb võimaluse korral paigutada talle tulu teenima. Sellise kohustuse mitte täitmisel- vara kasutusse andmisel alla turuväärtust- tekitatakse eestkostetavale kahju, mida on võimalik eestkostjalt välja nõuda.“¹⁹⁶ Ka kohus on asunud seisukohale, et üüri suuruse määramisel peab lähtuma kinnisvara turuhinnast.¹⁹⁷ Autori hinnangul on kohtul keeruline kontrollida eestkostetava kinnisvara turuhinda, täpse turuhinna teada saamiseks tuleks teha ekspertiis. Samas on võimalik kasutada erinevaid kinnisvara portaale ning kohtul on võimalus näha piirkonna kinnisvara turuhinda.

Autori hinnangul eestkostjad ei loe kohtumääruseid ning seega ei saa eestkostjad neile pandud kohustuste sisust aru ja seetõttu tekivad sarnased olukorrad. Arusaamatuste vältimiseks peaks kohus rõhutama, milleks nõusolek antakse ning mis on eestkostja kohutused nõusoleku saamisega. Kui eestkostja siiski kasutab eestkostetava kinnisvara müügist saadud raha teisiti, kui määratud, on tõenäosus suur, et raha väärkasutamine järelevalvet teostades ilmsiks tuleb, sest kohus kontrollib eelnevate määruste täitmist.

¹⁹³ TMK järelevalve toimik 2-09-20361, lk 26.

¹⁹⁴ TMKm 01.10.2013, 2-11-15543 (koopia autori valduses).

¹⁹⁵ TMK järelevalve toimik 2-09-20361, lk 26.

¹⁹⁶ A. Eichenbaum, E. Madal. Tähelepanekuid eestkoste praktikast. (viide 29), lk 20.

¹⁹⁷ TMK järelevalve toimik 2-09-20361, lk 27.

3.2 Eestkostjale kohustuste rikkumisel kasutatavad sanktsioonid

3.2.1 Trahv

Kohtu poolt määratud isikut, kes ei täida oma ülesandeid nõuetekohaselt või ei järgi kohtu antud korraldusi, võib kohus TsMS § 477² lg 2 alusel trahvida ja isiku ametist vabastada. Trahvi määramine eestkostjale eestkoste järelevalve menetluses on esmane vahend, millega kohtul on võimalik eestkostjat karistada. Kohus üritab eelnevalt eestkostjat korrale kutsuda korduvate kirjade ning kohtusse kutsumistega ning siis alles kaaluda eestkostja trahvimist. Trahvi määramisele eelneb trahvihoiatusega meeldetuletuse saatmine eestkostjale, mis annab ühelt poolt eestkostjale signaali, et aruande esitamata jätmise eest võib kohus teda trahvida ning teiselt poolt tekib kohtul võimalus trahvihoiatuse saatmisega eestkostjat ka reaalselt trahvida. Nimelt enne trahvi määramist tuleb isikule teha trahvihoiatust, välja arvatud juhul, kui eelnev hoiatamine ei ole võimalik või mõistlik (TsMS § 46 lg 2). Eestkoste järelevalve menetluses autor leiab, et on alati vajalik trahvihoiatuse saatmine, sest järelevalve menetluses ei ole ettenähtud tähtaegasid, mis aja jooksul menetlustoimingud peab tegema.

Tartu Maakohtus eestkostjaid aruannete esitamata jätmise tõttu hetkel veel trahvitud ei ole, kuid aruannete esitamisega eestkostjatel tekkinud probleeme ning trahvihoiatusi on välja saadetud.¹⁹⁸ Eestkostjad on seni trahvihoiatustele reageerinud ning trahvimise vajadus on ära langenud. Eestkostjale, kes siiski ei täida ettekirjutusi ning on kohtu korraldusi rikkunud, on kohtul võimalus määrata trahv. Kui on täidetud trahvi määramiseks vajalikud kriteeriumid, on kohtul õigus määrata rahatrahv kuni 3200 eurot ulatuses. Tulenevalt TsMS § 46 lg-st 1 arvestab kohus trahvi suurust määrates isiku varalist seisundit ja muid asjaolusid. Eestkostja peab määratud trahvi tasuma, kuid kohustuse rikkumise eest isikule määratud trahv ei vabasta teda kohustuse täitmisest, kui kohustust pärast trahvi määramist ei täideta, võib määrata uue trahvi (TsMS § 46 lg 3). Seega on kohtul võimalus isikut trahvida mitmel korral sama rikkumise eest, kuni isik on kohustuse täitnud.

3.2.2 Eestkostja vabastamine

Teiseks eestkostja karistamise võimaluseks on eestkostja vabastamine eestkostja ametist. Eestkostja vabastatakse ametist, kui selgub, et isik rikkumiste tagajärjel või isikuomadustelt ei sobi eestkostjaks (TsMS § 477² lg 2). Kohus võib eestkostja ametist vabastada tulenevalt TsMS § 520 lg 1 järgi mõjuval põhjusel. Kohtul on diskretsiooniõigus mõjuva põhjuse

¹⁹⁸ TMK järelevalve toimik 2-11-22498, lk 86.

hindamisel. PKS § 193 lg 2 kohaselt kohtu ettekirjutuste järgimata jätmine on üheks võimalikuks mõjuvaks põhjuseks, mille esinemise korral on kohtul õigus eestkostja vabastada. Kuna eestkostja peab eestkostetava vara valitsema hea eestkostja hoolsusega, on autori hinnangul ka varahoolduse vajalikus ulatuses täitmata jätmine eestkostja vabastamise põhjuseks.

Tulenevalt PKS § 197 lg-st 2 kohus vabastab eestkostja omal algatusel või õigustatud huvi omava isiku taotluse alusel (PKS § 197 lg 1). Kohus võib eestkostja vabastada ka eestkostja enda avalduse alusel. Seega, kui on alust arvata, et eestkostja oma kohustuste olulise rikkumise tõttu või muul põhjusel ei vasta enam eestkostjale esitatavatele nõuetele, eestkostja ülesannete jätkumine kahjustaks eestkostetava huve, on võimalik eestkostja ametist vabastada.

Eestkostja vabastamine toimub siiski erakorralistel juhtudel. Üheks vabastamise põhjuseks on olnud eestkostja poolt eestkostetava raha süstemaatiline kasutamine enda huvides.¹⁹⁹ Eestkostja peab mõistma, et eestkostetava ja eestkostja vara peab seadusest tulenevalt lahus hoidma ning eestkostetava vara tuleb kasutada vaid eestkostetava huvidest lähtuvalt. Kui eestkostja süstemaatiliselt, 35 korral, kasutab eestkostetava raha enda huvides, võib autori hinnangul see olla mõjuvaks põhjuseks eestkostja vabastamiseks, sest eestkostja ei suuda kolmanda isiku raha eristada enda rahast ning sellest tulenevalt ei kasuta eestkostetava raha ka eestkostetava huvides. Kohus kasutab eestkostja vabastamist edasiste eestkostja kohustuste rikkumiste vältimiseks, vabastamist on kasutatud ka lisa sanktsioonina kriminaalmenetluses määratud karistusele.²⁰⁰ Kuid mitte alati ei ole kohus eestkostjat vabastanud, kuigi ta on ettenähtud kohustusi rikkunud. Kohus on määranud eestkostja tegevuse üle täiendava järelevalve kohaliku omavalitsuse poolt, sest eestkostja on eestkostetava isikuhooldusega kohusetundlikult hakkama saanud ning teisi probleeme lisaks eestkostetava vara enda huvides kasutamisele, ei olnud.²⁰¹ Kõik eestkoste kohta sätestatud normid viitavad sellele, et eestkostja peab lähtuma eestkostetava huvidest. Kohtul on võimalik eestkostja tööd kontrollida ka kaudselt nii kohalikult omavalitsuse, Sotsiaalkindlustus ameti, pankade, hoolekandeesutuste kaudu. Kohtutel on õigus ja kohustus kontrollida eestkostjaid ning kasutama võimalikke allikaid, et saada vajalikku teavet järelevalve teostamiseks.²⁰² Käesoleva töö autori hinnangul, juhul kui eestkostetava isiku- ja varahooldus on eestkostja poolt täidetud ei peaks kohus järelevalve menetluses sekkuma nii drastiliselt eestkostja töösse ning jääma

¹⁹⁹ HMKm 28.03.2014, 2-13-53420 (koopia autori valduses).

²⁰⁰ HMKm 15.10.2013, 2-13-42081 (koopia autori valduses).

²⁰¹ HMKm 12.12.2012, 2-12-35838 (koopia autori valduses).

²⁰² L. A. Frolik. (viide 24), lk 750.

järelevalvet teostades kõrvalvaatajaks. Kui eestkostja rikub seadusest tulenevaid kohustusi on eestkostjale ettenähtud ka vastutus kohustuste rikkumise eest (PKS § 179 lg 5). Seega eestkostja vastutab oma kohustuste süülise rikkumisega tekitatud kahju eest.

Lisaks füüsilisest isikust eestkostjale on võimalik eestkostja ametist vabastada ka juriidilist isikut ning valla- ja linnavalitsust. Kohus vabastab PKS § 198 lg- st 1 tulenevalt juriidilisest isikust või valla- või linnavalitsusest eestkostja ja määrab teise eestkostja, kui see on eestkostetava huvides. PKS § 198 lg- st 2 tulenevalt on valla- või linnavalitsusel ja juriidilisel isikul kohustus vähemalt üks kord aastas kontrollima, kas eestkostekohustust on valmis täitma eestkostjaks sobiv füüsiline isik. Kuid lisaks sobiva füüsilisest isikust eestkostja leidmisele on kohtul võimalik autori hinnangul juriidiline isik ja ka kohalik omavalitsus eestkostja ametist vabastada eestkostja kohustuste rikkumise tõttu. Kohaliku omavalitsuse vabastamise korral võiks teoreetiliselt eestkostjaks määrata mõni muu eestkostetavaga seotud kohalik omavalitsus. Praktikas kohaliku omavalitsuse vabastamist eestkostja ametist kasutatud ei ole ning autor leiab, et käesoleva töö raames ei ole vajalik analüüsida põhjalikumalt kohaliku omavalitsuse vabastamist, sest see väljub tsiviilõiguse raamidest.

Eestkostja vabastamiseks ning uue eestkostja määramiseks teeb kohus vastavasisulise määruse. Pärast eestkostja vabastamist ametist on eestkostjal kohustus eestkostetavale välja andma valitsetava vara ja esitama vara valitsemise kohta aruande (PKS § 199). „Ringkonnakohus leiab, et senise eestkostja vabastamise ja uue määramisega peab kohus kontrollima ka seda, kas eestkoste määramise eeldused on jätkuvalt täidetud.“²⁰³ Nimelt eestkostja vabastamisega eestkoste ei lõpe ning eestkostetavale määratakse uus eestkostja. Uue eestkostja määramisel on kohtul võimalus kontrollida ka eestkoste vajadust.

²⁰³ TrtRnKm 07.05.2012, 2-11-47446 (koopia autori valduses).

4 Eestkoste järelevalve lõpetamine

4.1 Eestkoste järelevalve lõpetamise võimalused tulenevalt PKS § 195 lg-st 1

Nagu väga paljud tsiviilõiguslikud suhted lõpevad ühe osapoole surmaga, lõpeb ka PKS § 195 lg 1 p 1 järgi eestkoste **eestkostetava surmaga**. Siinkohal ei tohi segamini ajada eestkostetava surma ja eestkostja surma tagajärgesid. Eestkostetava surma puhul eestkoste lõpeb, aga eestkostja surma puhul eestkoste ei lõpe, vaid määratakse uus eestkostja (PKS § 201 lg 1). Eestkostja ning kohalik omavalitsus ei pea pärast eestkostetava surma kohtule esitama avaldust eestkoste lõpetamiseks. Eestkostetava surmaga lõpeb eestkoste automaatselt.²⁰⁴ Samas eestkostja ja kohalik omavalitsus peavad kohtule PKS § 195 lg- st 2 tulenevalt teatama eestkostetava surmast. Seaduses sätestatult on eestkostetava surmast teatamise kohustus nii eestkostjal kui ka kohalikul omavalitsusel, kuid praktikas kohtu jaoks on oluline teave eestkostetava surmast ning kas nii eestkostja kui ka kohalik omavalitsus sellest teada annab ei ole oluline. Praktikas on juhtumeid, kui eestkostetav on ligikaudu aasta aega surnud, kätte on jõudnud iga-aastase aruande esitamise tähtaeg ning eestkostja teavitab kohust alles siis eestkostetava surmast. Eestkostjad on teadlikud, et kohtutel on Rahvastikuregistrisse ligipääs ning nad leiavad, et kohus peakski infot registrist kontrollima, enne kui saadab meeldetuletuse iga-aastase eestkoste aruande esitamiseks. Autor on arvamisel, et eestkostetava surmast teatamise kohustus peaks siiski jagunema kohaliku omavalitsuse ja eestkostja vahel. Nimelt enne iga kirja saatmist ei eelne kohtus Rahvastikuregistrisse päringu saatmine ning kohtu jaoks sellise tegevuse nõudmine oleks koormav. Kohus aktsepteerib eestkostetava surmast teavitamist ka telefoni teel, seega autor leiab, et ühe kõne tegemine kohtule on vähem koormavam kui kohtu poolt tuhandete päringute tegemine Rahvastikuregistrisse.²⁰⁵

Alaealiste puhul on rohkem eestkoste lõppemise võimalusi kui täisealistel isikutel. Üheks ainult alaealiste eestkoste lõpetamise juhuks on eestkoste lõppemine **vanema hooldusõiguse taastumisega** PKS § 195 lg 1 p 2 kohaselt. Kui alaealise vanemal hooldusõigus taastatakse, siis taastub vanemal ka lapse esindamise õigus ning eestkostjat kui seaduslikku esindajat laps enam ei vaja.

²⁰⁴ A. Lüderitz (viide 1), lk 412 äärenr 1160.

²⁰⁵ Ühel eestkoste järelevalvega tegeval kohtuametnikul on ligikaudu tuhat eestkoste järeleolenetlust.

Vanema hooldusõiguse taastamisega saab eestkoste lõppeda, siis kui vanema hooldusõigus lapse suhtes on peatatud (PKS § 140 lg 1). Vanema hooldusõigus taastatakse PKS § 140 lg 2 kohaselt, kui on tuvastatud hooldusõiguse peatamise aluse äralangemine.

Teiseks alaealiste isikute puhul eestkoste lõpetamise võimaluseks on PKS § 195 lg 1 p 3 järgi **lapsendamine**. Käesoleva töö eesmärk ei ole üldiselt käsitleda lapsendamise aluseid vaid põgusalt tuua välja juba eestkostel oleva lapse eestkoste lõppemine lapsendamise tagajärjena.

Eestkoste all oleva alaealise isiku lapsendamiseks on vajalik PKS § 153 lg 1 kohaselt eestkostja nõusolekut. Nõusolek ei või olla tingimuslik ega tähtajaline (PKS § 155 lg 3). Lapsendamise menetluses osalised peavad mõistma, et lapsendamine on lõplik ning peale lapsendamisotsuse tegemist ei saa nõusolekut keegi tagasi võtta. Seega, kui on täidetud eestkostel oleva lapse lapsendamiseks tingimused ning kohus lahendab lapsendamise asja positiivselt lõpeb eestkoste lapsendamisega. Nõusolek tuleb anda PKS § 155 lg 4 järgi isiklikult. Eestkostja või vanema nõusolek, mis on antud isikuliselt määramata isikutele lapsendamiseks, kehtib PKS § 155 lg 7 kohaselt tähtajatult.

Alaealiste üle eestkoste lõppemise üheks variandiks on eestkoste lõppemine alaealise **eestkostetava täisealiseks saamisega** (PKS § 195 lg 1 p 4). Täisealisel isikul on olemas täielik teovõime, seega isik ei vaja enam eestkostet, sest eestkoste tingimused langevad alaealiste puhul täisealiseks saamisega ära. Üldiselt alaealistele eestkoste määramise lahendites märgitakse eestkoste tähtaja lõpuks alaealise täisealiseks saamise kuupäev.²⁰⁶ Enne 2010. a tehtud eestkoste määramise lahendites ei olnud alati kuupäeva märgitud, kuid kuna on tegemist alaealisele eestkoste määramisega loetakse, et alaealiste eestkoste lõpeb täisealiseks saamisega, harvematel juhtudel eestkoste lõppes vanemate hooldusõiguse taastamisega.²⁰⁷ Eestkoste lõpeb automaatselt isiku täisealiseks saamisega ning selleks ei ole vaja teha kohtule eraldi avaldust. Eraldi avaldus on vajalik kohtule esitada vaid eestkoste jätkamiseks, sest täisealiseks saanud isik võib siiski vajada eestkostet, juhul kui ta ei saa kehtvalt oma tegudest aru või neid juhtida vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäire tõttu.

4.2 Eestkoste järelevalve lõpetamine eestkoste tähtaja lõppemisel

Eestkoste seadmise määruuses märgitakse aeg, millal kohus hiljemalt otsustab eestkoste lõpetamise või pikendamise, nimetatud aeg olla pikem kui viis aastat määruuse tegemisest

²⁰⁶ TMKm 16.11.2012, 2-12-21147 (koopia autori valduses).

²⁰⁷ TMKm 15.02.2007, 2-06-31758 (koopia autori valduses).

alates (TsMS § 526 lg 2 p 5). Lisaks viie aastasele tähtajale tuleb lähtuda 1. juulil 2010. a jõustunud perekonnaseadusest, mis sätestab, et kohus kontrollib iga kolme aasta järel, kas eestkoste jätkumine eestkostetava üle on eestkostetava huvide kaitseks vajalik ning kas on alust eestkostja ülesandeid laiendada või kitsendada (PKS § 203 lg 4). Riigikohtu tsiviilkolleegium on samuti kohtute tähelepanu juhtinud eestkoste tähtaegade märkimisele. „Kollegium leiab, et alates PKS-i jõustumisest ei saa kohaldada TsMS § 526 lg-s 3 märgitud viieaastast tähtaega. Täisealise üle eestkoste seadmisel tuleb kohaldada tähtaja osas perekonnaseaduse vastavat sätet.“²⁰⁸ Seega määrusesse märgitud eestkoste tähtaeg ei või olla „/.../ pikem kui viis aastat määruse tegemisest alates ning perekonnaseaduse kohaselt kontrollib kohus aga iga kolme aasta järel, kas eestkoste jätkumine eestkostetava üle on eestkostetava huvide kaitseks vajalik ning kas on alust eestkostja ülesandeid laiendada või kitsendada. Nimetatud normide koostoimist tuleneb seega asjaolu, et isegi kui kohus on otsustanud TsMS § 526 lg 2 p 5 alusel otsustada eestkoste lõpetamine või pikendamine uuesti viie aasta pärast, ei võta see kohtult PKS § 203 lg-st 4 tulenevat kohustust kontrollida eestkoste jätkumise vajalikkust iga kolme aasta järel. Selline järelevalve tegemise kord ei ole kolleegiumi arvates kõige mõistlikum ning vajaks seadusandja sekkumist ühese tähtaja sätestamiseks.“²⁰⁹ Perekonnaseaduse muutmise eelnõuga soovitakse ühtlustada perekonnaseaduses sätestatud eestkoste jätkumise põhjendatuse kontrolli ajavahemik tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud eestkoste uuesti läbivaatamise tähtajaga. Seaduse muudatusega saab ühtseks tähtjaks, mil kohus kontrollib eestkoste pikendamise vajadust viis aastat.²¹⁰ „Liiga sagedane järelkontroll ei ole praktikute hinnangul põhjendatud ning toob muu hulgas kaasa ülemäärase koormuse ka eestkostetavatele. Sotsiaalministeerium avaldas muret järelkontrolli aja pikendamise üle, leides, et isikul, kelle teovõime on paranenud, ei ole seetõttu võimalik enda eneseteostusõigust realiseerida täiendavalt kahe aasta jooksul. Sotsiaalministeeriumi argumentidega ei saa täielikult nõustuda, sest kui isiku teovõime paraneb enne järelkontrolli tähtaja saabumist, on tal õigus esitada kohtule ise avaldus enda teovõime muutmiseks.“²¹¹ „Tavaliselt eestkostetava olukord ja tervislik seisund kolme aastaga oluliselt ei muutu. Üldjuhul tasakaalustub eestkostetava tervislik seisund kontrollitud keskkonnas, kus talle on tagatud korrapärane ravi ja söök, vajadusel raviskeemi muutmise

²⁰⁸ RRTKm 3-2-1-157-13.

²⁰⁹ RRTKm 3-2-1-15-12.

²¹⁰ Seletuskiri perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde, 25.11.2013, lk 2. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#HA3WKEVi>, 29.04.2014.

²¹¹ Seletuskiri perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde. (viide 210), lk 18.

ning vajalikud hoolekandeteenused.²¹² Seega isik vajab üldiselt eestkostet ka edaspidi, kuid perioodiline kontroll kohtu poolt tagab, et isiku põhiõiguseid ei rikuta lubatud määra enam ning eestkoste pikendamine menetluse kaudu on kohtul võimalus kontrollida ka eestkoste ulatust.

PKS-i järgi kohus küsib eestkoste tähtaja lõppemisel eestkostjalt arvamust, kas isik vajab ka edaspidi eestkostet ning juhul kui eestkoste pikendamine on vajalik, tuleks esitada koostöös kohaliku omavalitsusega eestkoste pikendamine avaldus. Kohus selgitas, et „/.../ nimetatud tähtaja möödumisel peab eestkostja esitama kohtule andmed selle kohta, milline on eestkostetava seisund ja muud andmed, mille alusel oleks kohtul võimalik eestkoste jätkamise vajadust kontrollida.“²¹³ Autori hinnangul eestkoste vajaduse kontrollimine iga kolme aasta tagant on hetkel kohtutele koormav ning seaduse muudatusega võimaldatakse kohtul teostada rohkem järelevalvet eestkostjate üle, kui kontrollida isiku eestkoste vajadust. Seni on enamus eestkoste tähtjad määratud viieks aastaks, seega eestkoste määramise määrust kolme aasta möödudes on kohus hetkel kohustatud kontrollima, kas eestkostetav vajab ka edaspidi eestkostet ning kahe aasta möödumisel vajadusel pikendada eestkostet.

4.3 Eestkoste järelevalve lõpetamise muu põhjus

Eestkostja kohustuseks on teatada kohtule ja valla- või linnavalitsusele asjaoludest, mis võimaldavad eestkoste lõpetada või eestkostja ülesannete ringi kitsendada (PKS § 206 lg 2). Oluline on, et kohtuni jõuaks teave võimalikust eestkoste lõpetamise vajadusest ning isiku üle eestkoste seadmise tingimuste ülevaatamise vajadusest, mille alusel on kohtul võimalus kaaluda eestkoste lõpetamist.

Eestkostetava tervenemisel eestkoste ei lõpe automaatselt. Kohus lõpetab eestkoste, kitsendab eestkostja ülesannete ringi või laiendab eestkostetava iseseisvalt tehingute tegemise õigust, kui eestkostja määramise alused on täielikult või osaliselt ära langenud (TsMS § 529 lg 1). Täiskasvanute puhul võib eestkoste määramise aluste ära langemine tähendada, et isiku ravi on andnud tulemusi ning isik suudab iseseisvalt oma tegude tagajärgedest aru saada.²¹⁴ Autori hinnangul vajavad, aga enamus täisealisi eestkostetavaid elu lõpuni eestkostet ning on vajalik kaaluda eluaegse eestkoste seadmist. Eluaegse eestkoste seadmisega isiku üle ei piirata eestkostetava põhiõiguseid rohkem kui iga viie aasta tagant eestkoste pikendamisega.

²¹² L. Palmiste. (viide 62), lk 13.

²¹³ TMKm 16.05.2013, 2-11-88 (koopia autori valduses).

²¹⁴ TMKm 10.12.2013, 2-11-47446 (koopia autori valduses).

Eluaegse eestkoste võimalikkusega on eestkostjatel samuti vajalik vähem kohtusse pöörduda ning kohtu töökoormus väheneb. Eestkostjal ja kohalikul omavalitsusele jääb jätkuvalt kohustus pöörduda kohtusse, kui isik enam eestkoste ei vaja, kuid kohtusse eestkoste lõpetamise avaldusega pöördumine toimuks edaspidi vaid vajadusel.

Eestkostetaval on ka endal võimalik pöörduda kohtu poole avaldusega eestkoste tema üle lõpetada. Õigus küsida kohtult eestkoste seadmise aluste uuesti üle vaatamist on üks tähtsamatest õigustest, mis eestkostetaval on.²¹⁵ „See õigus tuleneb lisaks TsMS § 529 lg-le 1 ka TsMS § 476 lg-st 1, mille järgi kohus algatab hagita menetluse muu hulgas ka huvitatud isiku avalduse alusel. Eestkoste lõpetamise menetluses on huvitatud isikuks kindlasti isik, kelle üle eestkoste on seatud. Vastupidine seisukoht rikuks eestkostetava põhiseaduslikku õigust pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse (põhiseaduse § 15).“²¹⁶ Eestkostetavale peab jääma õigus ise pöörduda kohtusse, sest eestkostja ei pruugi mõista, et isiku teovõime piiratust peab kohus üle vaatama.

Juhul kui avaldusest nähtub, et isik on paranenud ja eestkoste ei ole enam vajalik, on kohtul võimalik kaaluda eestkoste lõpetamist. Asjaolu, et isik vajab kuulmispuude tõttu abi ametiasutusega suhtlemisel ei ole piisav asjaolu eestkoste jätkamiseks. Oluline on, et isikul on arusaam igapäevaelust ja isiku toimetulek tavaeluks on piisav.²¹⁷ Üldiselt kohus küsib TsMS § 529 lg-st 2 tulenevalt ka eksperdi arvamust, kas isiku eestkoste seadmise alused on äralangenud. Kuid kohus on ka eksperdi arvamust eiranud ning isiku üle seatud eestkoste siiski lõpetanud. Antud asjas kohalik omavalitsus asus seisukohale, et „/.../ isiku tervislik seisund on paranenud, tema kõne on küll takistatud, kuid ta saab kõigest aru ja vastab sisuliselt. Äraakuulamise käigus ei tekkinud kohtul kahtlust, et isik ei saa aru, mis temalt küsitakse, vastused olid adekvaatsed. Kohus nentis, et isikul esineb küll kõnetakistus, mistõttu on isikul raske oma seisukohti kohati väljendada, kuid aeglasel rääkimisel on kõik tema seisukohad arusaadavad. Uurinud tõendeid kogumis, leidis kohus, et eksperdiarvamus on vastuolus teiste asjas kogutud tõenditega.“²¹⁸ „Kohus märkis, et ainuüksi ekspertide arvamust arvestades ei ole võimalik asja lahendada, kuna kohus otsustab asja kogumis kohtule esitatud tõendite ja asjaosaliste seletustega ja seisukohtadega. Kohus jõudis seisukohale, et isikule eestkostja määramise alused on täielikult ära langenud. Asja materjalidest nähtuvalt oli isik lahkunud hooldekodust ja asunud iseseisvalt elama, ta saab igapäevaeluga iseseisvalt

²¹⁵ EIKo 30.08.2013, 49069/11, Nataliya Mikhaylenko vs. Ukraina, p 37.

²¹⁶ RKTkm 3-2-1-145-06.

²¹⁷ PMKm 02.03.2011, 2-10-65140 (koopia autori valduses).

²¹⁸ TlnRnKm 25.05.2012, 2-07-35459 (koopia autori valduses).

hakkama, korraldab ise oma rahaasju, on ennast töötuna arvele võtnud ning on registreerunud ettevõtluskoolitusele.²¹⁹ Samuti ei saa kohus tugineda otsustuse tegemisel, kas isik vajab ka edaspidi eestkostet vaid ekspertiisile, mis on koostatud aastaid tagasi. Ekspertiisiakt, mis on koostatud 6 aastat tagasi ei ole piisavalt usaldusväärne ja lõplik tõend õigustamiseks kohtu sekkumist isiku õigustesse.²²⁰ Kohus peab eestkoste lõpetamisel tuginema tõenditele kogumis ning esitatud tõenditega vastuolus olevate eluliste asjaolude ilmnmisel on vajalik kaaluda eestkoste lõpetamist.

²¹⁹ PMKm 20.06.2011, 2-07-41508 (koopia autori valduses).

²²⁰ EIKo 22.11.2012, 23419/07, Sykora vs. Tšehhi Vabariik, p 111.

KOKKUVÕTE

Eestkoste järelevalvet on teostatud eestkostjate üle juba Rooma õiguse järgi. Aja möödudes on Eestis eestkostjate üle järelevalve teostamise pädevus olnud erinevatel ametiasutustel. Esialgu teostasid alaealiste eestkostetavate eestkostjate üle järelevalvet vaestelaste kohtud, seejärel eestkosteasutused ning järelevalve teostamine on antud PKS-i järgi taas kohtute pädevusse.

Eestkoste on vahend, mille abil riik hoolitseb isikute eest, kes ei ole võimelised iseseisvalt enda õigusi teostama ja kohustusi täitma. Isikud, kes ei suuda enda õigusi iseseisvalt teostada ning kohustusi täita on seaduse mõttes piiratud teovõimega. Piiratud teovõimega isikud on kõik alaealised, kelle teovõimet ei ole laiendatud ning täisealised isikud, kes vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühika häire tõttu kehvasti ei suuda oma tegudest aru saada või neid juhtida. Juhul kui isikul on piiratud teovõime, määratakse talle vajalikus ulatuses eestkoste. Eestkoste seadmise vajaduse üle otsustab kohus ning pärast eestkoste seadmist toimub kohtus ka järelevalve eestkostja tegevuse üle. Isikule eestkoste seadmise menetlus omab järelevalve menetluse seisukohast suurt tähtsust, sest eestkoste seadmise menetlus lõpeb eestkoste seadmise määrusega, kus määratakse kindlaks, kas isik vajab eestkostet ning mis ulatuses ta eestkostet vajab. Eestkoste seadmise määrusest lähtuvad ametnikud, kui teostavad eestkostja tegevuse üle kontrolli, sest määruses on kohus andnud hinnangu, milliseid ülesandeid on eestkostja kohustatud täitma ning mis määral on eestkostetaval ka edaspidi iseseisev tehingute tegemise õigus. Lisaks eestkoste vajadusele annab eestkoste seadmise menetluses kohus hinnangu, kes on sobilikuks eestkostjaks. PKS eelistab olemuselt eestkostjana füüsilist isikut, kuid füüsilised isikud ei ole üldiselt motiveeritud eestkostjaks olema, kui puudub lähedane suhe eestkostetavaga. Kui eestkostet vajav isik on olnud aastaid hooldekodus ning tal puuduvad lähedased sugulased on sobivaks eestkostjaks pigem kohalik omavalitsus või juriidiline isik.

Eestkoste järelevalve teostamise andmine kohtu pädevusse on muutnud järelevalvet eestkostjate tegevuse üle tõhusamaks. Kohtulik kontroll eestkostjate üle täidab eestkoste järelevalve menetluse eesmärki, milleks on kaitsta eestkostetava õigusi ja huve. Ainult eestkoste seadmise eesmärki ei saa eestkoste institutsiooni eesmärki täita, sest riik ei saa kindel olla, kas määratud eestkostja täidab määratud kohustusi ning kaitseb eestkostetava huve ning õigusi. Eestkostjad peavad esitama iga-aastaseid aruandeid, mis annavad kohtule järelevalve teostamiseks algse informatsiooni eestkostetava vara ning eestkostetava vajaduste kohta. PKS järgi on kohtul kui järelevalvet teostaval asutusel parem ülevaade eestkostetava elukorralduse

ning eestkostja poolt eestkostetava vara kasutamise kohta, kui seda oli eestkostetasutusel. Kohus kontrollib järelevalve menetluses esitatud andmeid sisuliselt, võrreldes eelnevalt esitatud andmeid uute andmetega ning tehes päringuid erinevatesse asutustesse. Sisuline kontroll ei seisne vaid aruannete lugemises ning konto väljavõtete kontrollimises. Sisulise järelevalve puhul tuleb kohtul tegeleda igapäevaselt eestkostjate ja kohalike omavalitsuste nõustamisega ning abistamisega. Sisulise kontrolliga kohus analüüsib ja hindab esmajoones aruannet, kohus peab märkama erinevaid riski- ning ohutegureid eestkostja tegevuses ja vajadusel reageerima koheselt.

Kohus teostades järelevalvet eeldab, et eestkostjad täidavad neile määratud kohustusi hea eestkostja hoolsusega. Enamus eestkostjaid teostavad neile kohustusi vastavalt nõuetele, kuid eestkostjateks on määratud ka isikuid, kellele on vajalik selgitada määratud ülesannete sisu ning vastavalt vajadusele eestkostjaid nõustama. Järelevalve teostamisel eestkostjate tegevuse üle on kohtul suur roll eestkostja koolitamisel, sest üldiselt isikud, kes nõustuvad eestkostjaks hakkama, ei teadvusta algselt endale kui mahukad on eestkostja ülesanded, kuigi enne isiku eestkostjaks määramist kohus selgitab eestkostjale, mis õigused ja kohustused eestkostja ametiga kaasnevad. Järelevalve sisulise töö hulka kuulub ka eestkostjate murede kuulamine ja jooksvate probleemide lahendamist. Eesti peaks kaaluma, sarnaselt Soomega, professionaalsete eestkostjate koolitamist ning nende eestkostjaks määramist. Kuid esialgu peab riik leidma võimaluse kõikide eestkostjate koolitamiseks. Eestkostjate koolitamine peaks alguse saama enne eestkostja määramist, et anda eestkostjatele võimalikult selge arusaam, mis on nende kohustused eestkostjana, kuid pärast koolitust ei tohiks eestkostjaid unustada. Eestkostjaid tuleks nõustada ning vajadusel abistada. Hetkel tegelevad kohtunikud eestkostjatele nende ülesannete selgitamisega eestkoste seadmise menetluses. Hiljem on eestkostjatel võimalik pöörduda küsimustega kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajate poole ning ka kohtusse eestkoste järelevalvega tegelevate kohtuametnike poole. Eestkostjad peavad mõistma, et kui midagi jääb arusaamatuks, tuleb üle küsida ning leida lahendus tekkinud probleemile. Eestkostjad väidavad aruande esitamise tähtaja saabumisel või aruannet täpsustades, et nad ei ole teadlikud enda kohustustest, samas eestkostjaid ei vabasta kohustuse täitmisest seaduse ja enda kohustuste mitte teadmine. Järelevalve korras on kohtuametnikel vajalik uuesti eestkostjale selgitada, mis kohustused eestkostjal on. Kohus peab eestkostjat nõustama kogu järelevalve menetluse vältel ning vajadusel andma eestkostjale ka juriidilist nõu, et eestkostja ei rikuks teadmatuses enda kohustusi eestkostetava eest ning sellega tagatakse eestkostetava huvide kaitse. Eestkostja peab tegutsema eestkostetava huvides ning kaitsma eestkostetava õigusi. Enne põhjaliku uuringu koostamist on raske välja tuua

konkreetsset põhjust, miks mõned eestkostjad ei suutu piisava tõsisusega eestkostja ametisse. Võimalik, et kohus peaks põhjalikumalt kaaluma, kas üks või teine isik on eestkostjaks sobilik. Kuigi Riigikohus on asunud seisukohale, et füüsilise isiku eestkostjaks mitte määramise põhjenduseks ei saa olla isiku vanus, ei pea käesoleva töö autor seda õigeks. Käesoleval hetkel on kohus eestkostjaks määranud isegi üle 80 aasta vanuseid isikuid, kellest enamus vajab ise hooldust ning ei suuda teostada eestkostetava isiku- ja varahooldust. Eestkostja amet nõuab eestkostjalt suutlikkust seista eestkostetava huvide ja õiguste eest.

Autori hinnangul on kohtuliku järelevalve teostamine eestkostja tegevuse üle piisavalt reguleeritud ning institutsiooni edasisel reguleerimisel tuleb muuta eestkoste järelevalve eesmärki. Kindlasti ei ole vajalik järelevalvet eestkostja tegevuse üle rangemaks muuta. Järelevalvet eestkostjate üle on võimalik edaspidi vaid leevendada teatud juhtudel. Kindlasti järelevalve funktsiooni eestkostjate tegevuse üle ei saa seadusest välja jätta, sellega jäävad kaitseta eestkostetava õigused. Kohtu kontroll eestkostja tegevuse üle peaks olema minimaalne, kuid samas ka piisav, et eestkostjal ei tekiks võimalust eestkostetava vara enda huvides ära kasutada. PKS ei eristata eestkostet lähisugulaste vahel ning eestkostet võõraste isikute vahel. Kohtuliku järelevalve leevendamine on autori hinnangul võimalik edaspidi vaid lähisugulaste vahelise eestkostja ja eestkostetava suhte puhul. Juhul kui vanem on last terve elu hooldanud ning lapse täisealiseks saamisel on seatud lapse üle eestkoste, peaks järelevalve vanemate üle leebem olema. Üldiselt ühes leibkonnas ning peres hoolitsetakse üksteise eest ning eestkostjate hinnangul on aruandmine nende jaoks solvav, sest neid kontrollitakse samadel tingimustel kui eestkostjaid, kes on eestkostetava jaoks võõrad.

Eestkoste järelevalves on ettenähtud ka sanktsioonid, mida kohaldatakse eestkostjate suhtes vastavalt vajadusele, kui eestkostja rikub talle ettenähtud kohustusi. Üheks tähtsamaks kohustuseks, mis eestkostjal lasub on iga-aastase aruande esitamise kohustus. Kohus teostab eestkostjate üle kontrolli lähtudes aruandest, seega on kohtu jaoks oluline, et eestkostja aruande esitaks ning kohus üritab erinevatel viisidel eestkostjat sundida oma kohutust täitma. Kohus, kontrollides esitatud aruannet sisuliselt hindab, kas eestkostja on kasutanud eestkostetava vara hea eestkostja hoolsusega. Samuti kontrollib kohus, kas eestkostetava kinnisvara kasutatakse ning kes kinnisvara kasutab. Kohus hindab, kas kinnisvara kasutamine on eestkostetava huvides. Eestkostja peab vajadusel täpsustama aruandes esitatud andmeid ning ka päringute käigus selgunud uute asjaolude ilmsiks tulemisel andma arvamuse. Eestkostja poolt oma kohustuste täitmata jätmise korral on võimalik eestkostjat trahvida ning ka eestkostja ametist vabastada, kui kohus peab seda vajalikuks.

Eestkoste järelevalve lõpeb üldiselt määruses sätestatud tähtaja lõppemisel või PKS § 195 lg 1 sätestatud juhtudel, kuid eestkoste võib lõppeda ka muudel põhjustel. PKS § 203 lg 4 kohaselt kohus peab kontrollima iga kolme aasta järel eestkoste jätkamise vajalikkust. Autori hinnangul eestkoste vajaduse kontrollimine iga kolme aasta tagant on hetkel kohtutele koormav ning seaduse muudatusega võimaldatakse kohtul teostada rohkem järelevalvet eestkostjate üle, kui kontrollida isiku eestkoste vajadust. Seni on enamus eestkoste tähtjad määratud viieks aastaks, seega eestkoste määramise määrusest kolme aasta möödudes on kohus hetkel kohustatud kontrollima, kas eestkostetav vajab ka edaspidi eestkostet ning kahe aasta möödumisel vajadusel pikendama eestkostet.

Eestis on hetkel toimiv eestkoste järelevalve süsteem, mis vajab vaid üleriigilist eestkostjate järelevalve ühtlustamist. Autori hinnangul on vajalik jõuda üksmeelele Eestis ning eestkostjaid Tallinnas, Tartus, Virus ja Pärnus hakatakse kontrollima samade kriteeriumite järgi. Kuid kuna kohtu tööplaanid, kohtunike arusaamad ja kohtuametnike seisukohad erinevaid piirkonniti on vajalik ministeeriumi poolne suunamine. Järelevalve süsteemi muutmine samas ei ole seotud eestkostjate pahatahtliku käitumisega ning määratud kohustuste rikkumistega. Kohus ei saa hakata eestkostjaid muutma ning koolitama neid kohusetundlikeks inimesteks. Kohtu roll on teostada järelevalvet eestkostjate üle ning vajadusel eestkostjate nõustamine. Eestkostjad peavad mõistma eestkoste järelevalve eesmärki ning menetluse käiku, ainult sellisel viisil on võimalik eestkostjaid koolitada, kuidas paremini ja efektiivsemalt eestkostet teostada ning eestkostetava huvide eest seista.

JUDICIAL CONTROL OVER THE GUARDIANS

SUMMARY

Supervision of guardianship has been exercised over guardians already according to the Roman law. As time has passed various administrative agencies have had the competence of exercising supervision over guardians in Estonia. At first, orphans' courts exercised supervision over the guardians of minor wards, then guardianship authorities and now pursuant to the Family Law Act, exercise of supervision has again been given to the competence of the courts.

Guardianship is a utility for a state to take care for its people, who are not capable independently perform their rights and carry out their duties. Persons, who cannot independently perform their rights and duties, are underage, whose legally competent has not been expanded and adults, who due to mental illness, dementia or other psychic disorder are not able to understand or command their actions. In that case person has a restricted active legal capacity and court is designating guardianship to a person needing guardianship. Court is deciding if person need a guardian and after designation of guardianship begins guardianship monitoring in court.

Proceeding of supervision of guardianship is preceded by proceeding for establishing guardianship. Proceeding for establishing guardianship for a person is very important with regard to the point of view of supervision proceeding due to the fact that proceeding for establishing guardianship ends with a ruling for establishing guardianship wherein it is established whether and to what extent a person needs guardianship. Officials stem from the ruling for establishing guardianship when they exercise supervision over the activity of the guardian, because the court assesses in the ruling which duties the guardian is obligated to perform and to what extent the ward has a right to conclude transactions independently in the future. In addition to the need of guardianship, the court assesses in the proceeding for establishing guardianship who is a suitable guardian. The Family Law Act prefers a natural person as a guardian, but natural persons are not generally motivated to be guardians when there is no close relationship with the ward. If a person needing guardianship has been in a nursing home for years and he/she has no close relatives, a suitable guardian is rather a local government or a legal person.

Giving the exercise of supervision of guardianship to the competence of the court has made supervision over the activities of guardians more effective. Judicial control over the guardians serves the purpose of proceeding of supervision of guardianship which is to protect the rights and interests of the ward. The guardians have to submit annual reports which provide the court with initial information about the property and needs of the ward for exercising supervision. Local governments did not usually require periodic reports from the guardians and the guardian was rarely obligated to submit a report to the guardianship authority. Pursuant to the Family Law Act, the court as an authority that exercises supervision has a better overview about the living arrangement of the ward and the usage of property of the ward by the guardian than the guardianship authority did. The court verifies the content of the information submitted in the proceeding of supervision by comparing previously submitted information with new information and making inquiries with different agencies. In addition, the court can address local government or social welfare institution where the ward is staying for additional information. The court has also internal information if the guardian has addressed the court for concluding a transaction with the real estate of the ward and the court does not have to check with the local government of the location of the real estate whether transactions have been concluded with the real estate of the ward.

There are also sanctions prescribed in the supervision of guardianship which are imposed, if necessary, if the guardian violates prescribed obligations. One of the most important obligations of the guardian is the obligation of submitting annual reports. The court exercises supervision over the guardians by stemming from the report, thus, it is important for the court that the guardian submits the report, and the court tries in various ways to force the guardian to perform his/her obligation. By verifying the contents of the submitted report the court assesses whether the guardian has used the property of the ward with due diligence of a guardian. Likewise, the court checks whether the property of the ward is used and who uses it. The court assesses whether the usage of the real estate is in the interests of the ward. The guardian must specify the information submitted in the report, if necessary, and also provide an opinion if new circumstances become evident during inquiries. If the guardian fails to perform his/her obligations, it is possible to impose a fine on the guardian and also to release the guardian from office if the court renders it necessary.

The author finds that the exercise of judicial supervision over the activities of the guardian is sufficiently regulated and upon further regulation of the institution the purpose of the supervision must be changed. It is certainly not necessary to make the supervision over the activity of the guardian stricter. Supervision over guardians can thereafter be alleviated only

in certain cases. Of course, the function of supervision over the activity of the guardians cannot be left out of the law, otherwise rights of the ward are left unprotected. Supervision of the court over the activity of the guardian should be minimal, but at the same time enough so the guardian would not have the opportunity to use the property of the ward in his/her own interests. The Family Law Act does not differentiate guardianship between close relatives and guardianship between strangers. The author is on the opinion that alleviation of judicial supervision is thereafter only possible with relationship of the guardian and the ward between close relatives. In case a parent has been caring for a child all her/his life and the child has been placed under guardianship when he/she becomes an adult, supervision over the parents should be less strict. Generally, people take care of each other in one household or family and the guardians are on the opinion that submitting reports is insulting for them, because they are checked under the same conditions as guardians who are strangers to the ward.

By exercising supervision the court assumes that the guardians perform obligations assigned to with due diligence of a guardian. Most guardians perform obligations pursuant to requirements, but persons who need an explanation of the content of the appointed duties and need consultation have also been appointed as guardians. Upon exercising supervision over the activity of the guardians the court has an important role in training the guardian, because persons in general who agree being a guardian, do not at first acknowledge how intensive the duties of the guardian are, although before a person is appointed as a guardian the court will explain the guardian what rights and obligations are related to the office. The guardians claim upon the arrival of the term of submission of the report or when specifying the report that they are not aware of their own obligations, but not knowing the law and their own obligations does not release the guardians from performing the obligation. In the procedure of supervision the court officials need to explain to the guardians again what the obligations of the guardian are. The court has to provide advice to the guardian during the entire proceeding of the supervision and provide legal advice to the guardian, if necessary, so that the guardian would not violate his/her obligations to the ward due to lack of knowledge and thus, protection of the interests of the ward is ensured. The guardian must act in the interests of the ward and protect the rights of the ward. Before preparing a thorough inquiry it is difficult to specify a concrete reason why some guardians do not take the office of guardian seriously enough. It is possible that the court should deliberate more thoroughly whether one or another person is suitable to be a guardian. Although the Supreme Court is on the opinion that the reason for not appointing a natural person as a guardian cannot be the age of a person, then the author of the thesis does not think it is right. At this moment, the court has appointed people even older

than 80 years as guardians, most of who need care themselves and cannot conduct custody over the person and property of the ward. The office of the guardian requires capacity from the guardian to stand for the interests and rights of the wards. Elder people are easier to take advantage of and therefore, if an elder person is appointed as a guardian of a ward, the guardian and the property of ward may be in danger.

There is a system of supervision of guardianship that functions currently in Estonia which only needs national harmonising of the supervision of the guardians. The author is on the opinion that consensus needs to be reached in Estonia and guardians in Tallinn, Tartu, Viru and Pärnu are checked by the same criteria. But since the work plans of courts, understandings of judges and viewpoints of the court officials differ by regions, direction by ministry is necessary. However, changing the system of supervision is not related to the malevolent behaviour of the guardians and violation of the appointed obligations. The court cannot begin to change the guardians and train them as responsible persons. The role of the court is to exercise supervision over the guardians and provide advice to guardians, if necessary. The guardians need to understand the purpose of the supervision of the guardianship and process of the proceeding, this is the only way for training the guardians how to perform guardianship better and more effectively and stand for the interests of the ward.

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus

1. R. Allev, A. Johanson. Projekt eestkoste korralduse arendamiseks Tallinnas, Sotsiaaltöö, 2013, nr 1.
2. L. Arrak. Vanema õigused ja kohustused lapse suhtes ning avaliku võimu sekkumine vanema ja lapse õigussuhtesse, Sotsiaaltöö, 2011, nr 5.
3. S. Balch Hurme, E. Wood. Guardian accountability then and now: tracing tents for an active court role. Stetson Law Review, 2002, nr 31.
4. A. Eichenbaum, E. Madal. Tähelepanekuid eestkoste praktikast, Sotsiaaltöö, 2011 nr 6.
5. A. Eichenbaum, E. Madal. Uus ühing aitab eestkostet korraldada, Sotsiaaltöö, 2011, nr 3.
6. L. A. Frolik. Promoting judicial acceptance and use of limited guardianship. Stetson Law Review, 2002, nr 31.
7. K. Juur. Eestkoste ja kohtu järelevalve eestkostja tegevuse üle. Kohtunike ümarlaud. Protokoll. Riigikohus. Koolitusosakond. Tartu, 2012.
8. K. Juur. Piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramine. Kohtupraktika analüüs. Riigikohus. Koolitusosakond. Tartu, juuni 2012.
9. N. Karp, E. Wood. Guardianship Monitoring: A National Survey of Court Practices, AARP, 2006.
10. N. Karp, E. Wood. Guarding the Guardians: Promising Practices for Court Monitoring. AARP, 2007.
11. K. Kersna- Vaks. Hagita menetluse üldised küsimused. Riigikohtu praktika, Juridica 2011, nr 5.
12. M. Kraiss. Psüühikahäirega inimeste hoolekandest ja eestkoste korraldamisest, Sotsiaaltöö, 2009, nr 4.
13. H. S. Krooks, M. J. Quinn. The relationship between the guardian and the court. Utah Law Review, 2012, nr 3.
14. A. Lüderitz. Perekonnaõigus: õpik: Günther Beitzke alustatud teose 27., ulatuslikult ümbertöötatud trükk. Tallinn, Juura, 2005.
15. H. Margotti. Eestkoste korraldus Austrias, Sotsiaaltöö, 2007, nr 2.
16. A. Olm. Eestkostega seotud aktuaalseid probleeme, Sotsiaaltöö 2007, nr 3.
17. A. Olm. Peamised muudatused uues perekonnaseaduses, Sotsiaaltöö, 2010, nr 1.
18. L. Palmiste. Kohalik omavalitsus eestkostjana, Sotsiaaltöö, 2011, nr 6.

19. E. Pilt. EPE eestkostelase küsitluse kokkuvõte, Sotsiaaltöö, 2007, nr 2.
20. E. Salumaa. III osa. Eestkoste ja hooldus 11. peatükk. Eestkoste, Juridica, 1995, nr 1.
21. E. Salumaa. Abielu- ja perekonnakoodeksi uus redaktsioon tulekul, Juridica, 1993, nr 1.
22. E. Salumaa. The Family Law Act, Juridica International, 1996, nr 1.
23. M. Tuubel. Eestkoste ja inimõigused, Sotsiaaltöö, 2013, nr 1.
24. M. Tuubel. Eestkostega seotud õiguslikke küsimusi, Sotsiaaltöö, 2007, nr 2.
25. M. Vutt. Tehingu tegemiseks nõusoleku andmise menetlus kohtus. Kohtupraktika analüüs. Riigikohus, Õigusteabe osakond, Tartu, oktoober 2011.
26. A. D. Ward. Adult incapacity. W. GREEN/ Sweet & Maxwell Ltd, Edinburgh, 2003.

Kasutatud normatiivmaterjal

27. Baltimaa eraseadus. J. R. Rezold. Tõlkija: K. Hellat. „Walguse" kaasanne, 1898.
28. Eesti NSV abielu- ja perekonnakoodeks. – ENSV Teataja 1969, 31, 316.
29. Eesti Vabariigi Põhiseadus. – RT 1992, 26, 349... RT I, 27.04.2011, 2.
30. Karistusseadustik. – RT I, 26.02.2014, 6.
31. Perekonnaseadus. – RT I 1994, 75, 1326.
32. Perekonnaseadus. – RT I 2009, 60, 395... RT I, 27.06.2012, 12.
33. Sotsiaalhoolekande seadus. – RT I, 21.03.2014, 5.
34. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197... RT I, 22.03.2013, 16.
35. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216... RT I, 13.03.2014, 103.
36. VNFSV abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeks : muudatustega kuni 1. detsembrini 1940, ametlik tõlge. Tallinn: ENSV Kohtu Rahvakomissariaat, 1940.

Kasutatud kohtulahendid

37. EIKo 17.01.2012, 36760/06, Stanev vs. Bulgaaria.
38. EIKo 22.11.2012, 23419/07, Sykora vs. Tšehhi Vabariik.
39. EIKo 30.08.2013, 49069/11, Nataliya Mikhaylenko vs. Ukraina.
40. RKHKm 3-3-1-42-06.
41. RKTKm 3-2-1-145-06.
42. RKTKm 3-2-1-151-08.
43. RKTKm 3-2-1-87-11.
44. RKTKm 3-2-1-98-11.
45. RKTKm 3-2-1-15-12.
46. RKTKm 3-2-1-121-12.

47. RKTkm 3-2-1-157-13.
48. TlnRnKo 21.04.2011, 2-10-37217 (koopia autori valduses).
49. TlnRnKm 06.01.2012, 2-11-30742 (koopia autori valduses).
50. TlnRnKm 25.05.2012, 2-07-35459 (koopia autori valduses).
51. TlnRnKo 29.04.2013, 2-12-41478(koopia autori valduses).
52. TlnRnKm 05.04.2013, 2-11-44411 (koopia autori valduses).
53. TrtRnKm 29.08.2011, 2-11-4743 (koopia autori valduses).
54. TrtRnKm 07.05.2012, 2-11-47446 (koopia autori valduses).
55. TrtRnKm 2.02.2013, 2-12-37320 (koopia autori valduses).
56. HMKm 08.07.2011, 2-11-16602 (koopia autori valduses).
57. HMKm 12.12.2012, 2-12-35838 (koopia autori valduses).
58. HMKm 15.10.2013, 2-13-42081 (koopia autori valduses).
59. HMKm 28.03.2014, 2-13-53420 (koopia autori valduses).
60. PMKm 02.03.2011, 2-10-65140 (koopia autori valduses).
61. PMKm 20.06.2011, 2-07-41508 (koopia autori valduses).
62. PMKm 03.04.2014, 2-14-2565(koopia autori valduses).
63. TMKm 15.02.2007 2-06-31758 (koopia autori valduses).
64. TMKm 09.11.2010, 2-09-56344 (koopia autori valduses).
65. TMKm 23.11.2010, 2-10-41801 (koopia autori valduses).
66. TMKm 05.04.2011, 2-11-11365(koopia autori valduses).
67. TMKm 27.12.2011, 2-07-10532 (koopia autori valduses).
68. TMKm 27.12.2011, 2-07-50690(koopia autori valduses).
69. TMKm 16.11.2012, 2-12-21147 (koopia autori valduses).
70. TMKm 09.03.2013, 2-10-59731 (koopia autori valduses).
71. TMKm 26.03.2013, 2-10-59729 (koopia autori valduses).
72. TMKm 08.05.2013, 2-11-16301 (koopia autori valduses).
73. TMKm 16.05.2013, 2-11-88 (koopia autori valduses).
74. TMKm 05.09.2013, 2-09-13981 (koopia autori valduses).
75. TMKm 01.10.2013, 2-11-15543 (koopia autori valduses).
76. TMKm 18.11.2013, 2-10-48096 (koopia autori valduses).
77. TMKm 10.12.2013, 2-11-47446 (koopia autori valduses).
78. TMKm 08.04.2014, 2-13-52123 (koopia autori valduses).
79. TMKm 08.04.2014, 2-14-5527 (koopia autori valduses).
80. TMKm 23.04.2014, 2-13-59322(koopia autori valduses).
81. VMKm 14.03.2011, 2-10-48426 (koopia autori valduses).

Kasutatud toimikud

82. HMK järelevalve toimik 2-10-13062.
83. TMK järelevalve toimik 2-07-28586.
84. TMK järelevalve toimik 2-07-42514.
85. TMK järelevalve toimik 2-08-56853.
86. TMK järelevalve toimik 2-08-67529.
87. TMK järelevalve toimik 2-08-83000.
88. TMK järelevalve toimik 2-09-13981.
89. TMK järelevalve toimik 2-09-20361.
90. TMK järelevalve toimik 2-10-4141.
91. TMK järelevalve toimik 2-10-5531.
92. TMK järelevalve toimik 2-10-8783.
93. TMK järelevalve toimik 2-10-36881.
94. TMK järelevalve toimik 2-10-60714.
95. TMK järelevalve toimik 2-10-62044.
96. TMK järelevalve toimik 2-11-16301.
97. TMK järelevalve toimik 2-11-22498.
98. TMK järelevalve toimik 2-11-22528.
99. TMK järelevalve toimik 2-11-26903.
100. TMK järelevalve toimik 2-11-54066.
101. TMK järelevalve toimik 2-11-54627.
102. TMK järelevalve toimik 2-11-57124.
103. TMK järelevalve toimik 2-12-9385.
104. TMK järelevalve toimik 2-12-42732.
105. TMK järelevalve toimik 2-12-54621.
106. TMK järelevalve toimik 2-13-22973.
107. TMK järelevalve toimik 2-13-44222.
108. TMK tsiviilasja toimik 2-13-59322.
109. TMK tsiviilasja toimik 2-09-42764.
110. TMK tsiviilasja toimik 2-12-10180.
111. TMK tsiviilasja toimik 2-13-36934.
112. TMK tsiviilasja toimik 2-13-52147.

Muud materjalid

113. Perekonnaseaduse eelnõu. Seletuskiri seisuga 15.05.2006. Algataja viide: 3-3-01/6421. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eelnoud.valitsus.ee/main#GyzHzZxI>, 29.04.2014.
114. Perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduse muutmise seaduse eelnõu kooskõlastamine. Rahandusministeerium. 05.07.2013 nr 1.1-13/7205. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eelnoud.valitsus.ee/main#fJziulfb>, 29.04.2014.
115. Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu. Lisa 1, 25.11.2013, Riigikohus. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eelnoud.valitsus.ee/main#fJziulfb>, 29.04.2014.
116. Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu. Seletuskiri seisuga 10.04.2012. Algataja viide: 8-1/1958. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eelnoud.valitsus.ee/main#gPFQJA11>, 29.04.2014.
117. Seletuskiri perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde, 25.11.2013. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eelnoud.valitsus.ee/main#HA3WKEVi>, 29.04.2014.
118. ÜRO vaimsete puuetega inimeste õiguste deklaratsioon, ÜRO Peaassamblee poolt vastu võetud 1971 otsusega nr 2856, art. 5.

LISAD

Lisa 1

Tartu Maakohtus kasutatav eestkoste aruande mitteametlik juhend.

ARUANDE TÄITMISE NÄITLIK JUHEND (mitteametlik)

Aruandes sisalduv info

- Eestkostja ja eestkostetava **isikuandmed** (ees- ja perekonnanimi, isikukood, vajadusel kodakondsus)
- Eestkostja ja eestkostetava **elukoht/viibimiskoht**
- Eestkostja (ja eestkostetava) **töökoht**
- Eestkostja ja eestkostetava **kontaktandmed** (telefon, mobiil, elektronpost@gmail.ee, jmt)
- **Eestkostetava vara nimekiri** (kinnis- ja vallasvara, äriühingud jne), **selle valitsemise asjaolud** (nt kinnisasja puhul selle säilitamine, juhul kui isik ise hooldekodus;) ja **sissetulekud** (töötasud, pensionid, sh toitjakaotuspension, hüvitised, muud (sotsiaal) toetused, üüri- ja renditulu; **alaealiste puhul elatis!**; autoritasud; väärtpaberitega seonduv; dividendid)

Aruandes sisalduv info

- **Eestkostetavale tehtavad (püsi)kulutused eestkostja ja eestkostetava vara arvelt ja saadavad toetused**
- **Eestkostja isikuhoolduse ja muude ülesannete täitmine**, mis tulenevad kohtumäärusest, sh rehabilitatsiooniplaan
- **Kinnitus, allkiri, esitamise kuupäev**
- **Lisatud tõendid** (pangakonto väljavõte, kinnistusraamatu õiend, ARK, ehitusregister)
- Võib esitada ka **digitaalselt allkirjastatuna**, sh lisad ja tõendid pdf. vormis

Tehtud kulutused ning neid tõendavad dokumendid

- **NB!** Üldjuhul **tehtud kulutuste kohta kviitungeid** koguma ei pea/ei hakata - ei nõuta nende lisamist aruandele. Kulutused - näiteks kommunaalkulud, keskeltläbi kuus toidule minev raha - tuleb aruandes ära märkida.
- St, et **kohtul peab olema järelkontrolliõigus!**

Mida kohus ootab aruandest?

- **Pangakontod täisealistele isikutele**, mille kaudu arveldatakse, tuleb konkreetselt ära näidata (**eestkostetaval peab olema oma pangakonto!**)
- **Kontod, mis on "negatiivsed"** - tuleb täiendavalt põhjalikult lahti seletada, miks võetakse eestkostetava kontolt sularaha suurtes summades välja - nt kui kontole laekub pension ja järgmisel päeval on see kontolt ära võetakse - miks ja milleks?
- **Sularaha** (v.a nn pisitehinguteks ette nähtud kohtulahendi kohaselt) - tuleb märkida, kui palju kätte antakse kulutamiseks ja millele põhimõtteliselt kulutatakse, et selgitada välja, kas need kulutused eestkostetava poolt on mõistlikud ja põhjendatud, st mil ja mis moel seda raha kasutatakse - maiustused,

suitsud.

- Kirja panna **summa, mis on eestkostetaval vabalt kasutada** (nn pisitehingud kohtulahendi järgi) ning **kuidas see eestkostetavale edasi antakse**
- **Kohustused võlgnikuna** (sh täitemenetlused) ja **õigused võlausaldajana**
- **Kõik lahtrid tuleb täita!**

Teadmiseks ja kasutamiseks

- **Teavitada kohut** eestkoste teostamise ja eestkostja isikulistest rikkumistest
- Esitada aruanded **tähtaegselt**
- **Teavitada kohut isikute surmast** - menetluse lõpetamine!
- **Teavitada eestkoste lõppemisest**, näiteks kui alaealine on täiskasvanuks saanud - kas edasi vajab eestkostet?

Lisa 2

Eestkoste aruande vorm.

Tsiviilasja nr:

EESTKOSTJA ARUANNE

1. Eestkostja:												
Ees- ja perekonnanimi:												
Isikukood:												
Elukoht/viibimiskoht:												
Kontaktandmed (telefon, mobiiltelefon, elektronposti aadress):												
Töökoht:												
2. Eestkostetav:												
Ees- ja perekonnanimi:												
Isikukood:												
Elukoht/viibimiskoht:												
Kontaktandmed (telefon, mobiiltelefon, elektronposti aadress):												
Eestkostetava erivajadused:												
3. Eestkostetava vara ja sissetulekud:												
Eestkostetava pangakonto (pank, kus konto asub ja pangakontol hoiustatu väärtus):												
Eestkostetava riigipoolsed sissetulekud 1 kuu kohta (sh toetused, pensionid jne):												
Eestkostetava muud sissetulekud (sh kindlustusmaksed, stipendiumid, töötasu jne):												
Eestkostetava kinnisvara (sh kinnis-vara aadress):												
Eestkostetava muu oluline vara:												
Eestkostetava vara arvelt saadavad sissetulekud (sh üüri- või renditulu, intressid hoiuselt jne):												
4. Eestkostetavale tehtavad püsikulutused:												
Kulutused eestkostetavale eest-												

kostetava vara arvelt:	
Kulutused eestkostetavale riigi- poolsetest vahenditest:	
Kulutused eestkostetavale eestkostja vara arvelt:	
5. Eestkostja ülesannete täitmine:	
Eestkoste määramise määruses sätestatud ülesannete ning eestkostja muude ülesannete täitmine (sh isikuhooldusega seonduvad ülesanded):	

Kinnitan, et eelpool esitatud andmed on tõesed.

Aruande esitamise kuupäev:

Eestkostja allkiri:

Aruande lisad ___ lehel:

- 1.
- 2.
- 3.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Eneli Kivi

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Kohtulik järelevalve eestkostja tegevuse üle

mille juhendaja on Liis Arrak,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 05.05.2014